

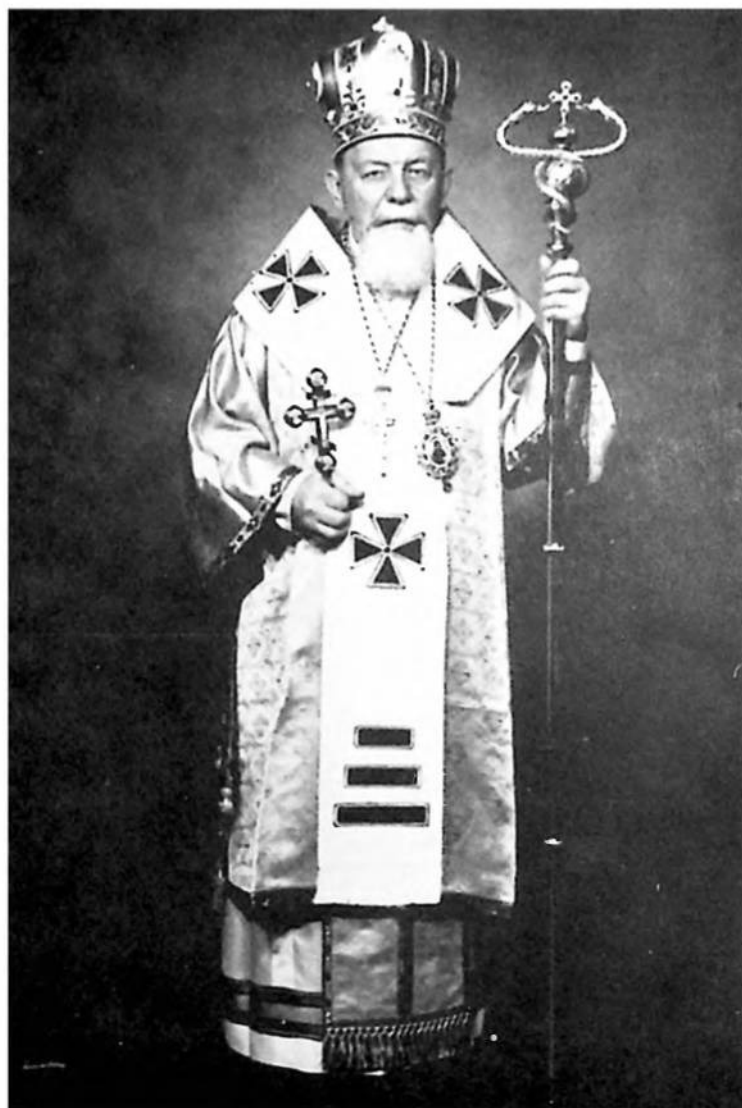
ВАСИЛЬ

ВСЕВОЛОД

ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ

Ч.Н.І.

Єпископ-Ісповідник

Владика Кир Василь Всеволод Величковський, Ч.Н.І.

Василь Всеволод Величковський
Ч.Н.І.

Єпископ-Ісповідник

ДРУКАРНЯ ГОЛОСУ СПАСИТЕЛЯ
Йорктон, Саск., Канада
1975

За дозволом Церковної Влади.

**ПРИСВЯТА
МАТЕРІ БОЖІЙ НЕУСТАННОЇ ПОМОЧІ
ПОКРОВИТЕЛЬЦІ
УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ**

ВІННІПЕГСЬКА АРХИЕПАРХІЯ

ПЕРЕДМОВА

**Високопреосвященнішого Кир Максима Германюка Ч.Н.І.
Митрополита Вінніпегського**

Владика Василь Всеволод Величковський, Ч.Н.І., належить до тих великих і світлих постатей української католицької ієрархії, що в часі найбільш жорстокого переслідування Української Католицької Церкви безбожним комуністичним режимом на землях України й найтяжчого поневолення українського народу Москвою, мали відвагу ставити незломний опір цій брутальній силі й стати в обороні Божих прав Христової Церкви й природних прав свого народу.

Як гідний нащадок двох давніх і загально знаних в Галичині священничих родин Величковських і Теодоровичів, оживлений духом місіонерської ревності св. Альфонса й сповнений щирою любов'ю до своєї Української Католицької Церкви й свого українського народу, він не міг іти на якісь компроміси з противником Бога й України. То ж коли, в 1945 р., після його арештування в Тернополі, агенти тайної поліції запропонували йому свободу в

заміну за зраду своєї Церкви, вони зустрілись з рішучо-невідкличною відповіддю: Ні, ніколи!

Ця його незломна воля вірно служити Богові й своєму ближньому заблисла повним блиском у камері смерті київської тюрми, де він через три місяці, вичікуючи виконання вироку своєї смерті, проповідав слово Боже другим каторжникам, теж засудженим на смерть, слухав їхньої сповіді та приготував їх до вічності. Всі вони, — розказував зі зворушенням, — єднались з Богом і так ішли на смерть.

Навіть жахливі умовини життя каторжників в концетраційному таборі в Воркуті, над льодовим океаном на півночі, де він перебував через 10 років, не могли згасити в ньому цього святого вогню ревности про Божу славу й спасіння душ. Він і там знайшов час і нагоду проповідувати Боже слово, слухати сповідей і правити тайно, серед найпримітивніших умовин, Службу Божу, з постійною небезпекою нового каранья.

Після звільнення з невільничої праці в Воркуті в 1955 р., він далі працює як незломний Ісповідник віри серед своїх вірних в Галичині. Тайно висвячений на єпископа, в 1963 р., він тепер практично станув у проводі цілої нашої геройської Церкви на землях України, що в катакомбах безкомпромісово бореться з лютим ворогом Бога й людства.

Друге арештування в 1969 р. й нове засудження на три роки найтяжчої в'язниці мало в пляхах безбожників остаточно зломити цього нескореного Христового борця. Але ці тяжкі удари нових терпіль тільки ще ясніше вирізьбили світлі черти його геройського характеру. Зломаний фізично серцевою недугою й каторжними злиднями, залишений постійно майже в своїй камері, він тепер

потонув в безперервну молитву й контемпляцію. Щоденна Служба Божа, служена тайно на куснику пшеничного хліба й каплі вина, зробленого з родзинків, на звичайній бляшці-накривці від консервів, була для нього джерелом надземної сили, що постійно піддержувала його на душі. А його синівська набожність до Матері Божої, що вже в часі його місійної праці полонювала серця його слухачів, тепер перебралась в безперервне моління-розмову з Многострадальною Матір'ю Христа про рятунок Христової Церкви на Україні й спасіння безсмертних душ. Його пальці все скрито перебирали зеренця вервиці, що її Владика беріг як найцінніший скарб...

Але, остаточне оформлення духової постаті цього Ісповідника Віри мало наступити вже після його звільнення з тієї під-советської неволі, коли він, в 1972 р. опинився в вільному західному світі. Тут стрінув він у деяких кругах стільки холоду, байдужности й незрозуміння для тієї святої жертви, зрошеної на землях України сльозами й кров'ю стільки мучеників й ісповідників на престолі вірности Христові й Його Намісникові на землі, що його серце кривавилося з болю. Це був біль подібний до болю Христа в Оливному Городі, коли він бачив своїх учнів сплячих.

Ясний промінь весняного сонця заблис перед ним на канадійській землі. Тут він почувався дійсно вільним, хоч туга за братами-страдальцями на рідних землях не опускала його ніколи. Але тепла любов, нескритий подив для його подвигів Христового Ісповідника Віри, що ними окружали його українці на північно-американському континенті, запевняли його про зрозуміння його жертви. Радість і вдоволення з тієї повної солідарности цілого українського народу в обороні Христової Церкви й своїх прав часто проявлялись в його спокійній, наче надземській, усмішці. Його поява у вільному світі побіч на-

шого геройського Ісповідника Віри Його Блаженства Кардинала Кир Йосифа, Первоієрарха всієї нашої Церкви, принесла нову форму геройського свідчення наших Галицьких Владик Ісповідників для Христа і Його Церкви.

Ми мали велике щастя знати особисто цього великого мужа нашої Церкви й щирого українського патріота під час його перебування в митрополичій резиденції в Вінніпезі. Сьогодні він уже напевно в щасливій вічності заносить свої моління враз зі всіми іншими українськими святими, мучениками й ісповідниками, перед престіл Всевишнього за свою многотрадальну Церкву й за весь український нарід.

Його тлінні останки, що остали з нами на канадійській землі, це великий дар нашої многотрадальної Церкви для українського народу на цьому континенті, бо з ним прийшов до нас невідкличний визов нашої рідної Церкви й нашого українського народу включитись в їхню святу боротьбу за славу Божу й найвище добро ближнього. Мовчазний голос його могили — це для нас могутній клич до постійної вірності тим ідеалам, за які він так мужньо й незломно, по-геройському терпів і помер.

Дай Боже, щоби ми мали щастя бачити колись цього великого борця Христового побіч святих подвижників нашої Церкви на престолах Христової Церкви...

Вінніпег, дня 21 листопада 1974 р. в празник св. Архистратига Михаїла.

✠ МАКСИМ ГЕРМАНЮК,
Митрополит Вінніпегський

СЛОВО ВІД АВТОРА

Мартирологія Української Католицької Церкви в останніх часах дуже збагатилася і ще збагачується численними мучениками-ісповідниками. Тут подаємо начерк життя одного з визначніших ісповідників двадцятого століття, Єпископа Василя Всеволода Величковського, Ч.Н.І.

Плян написання його життєпису постав уже по його смерті, і автор не використав стрічі з ним, щоб з його уст довідатися про його життя. Тому цей життєпис є радше коротким начерком шляху його життя. Однак ця книжка про Владику Величковського обіймає також його автобіографію, деякі його письма та промови, слова виголошені з приводу його похорону і репортажі англійських часописів. Те все допояє браки самого життєпису і краще відзеркалює світлу особу Владики Василя.

Автор дякує всім, що причинилися до написання цього життєпису й видання цієї книжки. Особливим способом автор дякує св. п. Єпископові Николаєві Чарнецькому, Ч.Н.І., якого небесному заступництву автор завдячує, що Бог допоміг йому написати цей життєпис.

Автор.

ЗАЯВА

Згідно з приписами Апостольської Столиці заявляю, що кілька разів уживається в цій книжці слів: святий, свята, святість, чудо, або інші рівноцінні слова, то ті вискази мають тільки людський авторитет і я зовсім не хочу вирішувати наперед рішення св. Церкви.

Автор.

ЧАСТЬ I.

О. Стефан Йосиф Бахталовський, Ч.Н.І.

ЖИТТЯ

ВАСИЛЯ ВСЕВОЛОДА ВЕЛИЧКОВСЬКОГО Ч.Н.І.

ЄПИСКОПА-ІСПОВІДНИКА

1.

Родина і Молоді Літа

Василь Всеволод Величковський, син о. Володимира і Анни з Теодоровичів, ¹) народився 1 червня 1903 р. в Станиславові (тепер Івано-Франківське) в Західній Україні, де його батько був катехитом. Для кращого пізнання характеру Василя Величковського, добре буде ближче по-знайомитися з його родиною.

Родина Величковських випроваджує свій рід з Кубанських козаків ²), яких притаманною прикметою був дух відваги, завзяття й любови всього, що взнесле. Цими прикметами визначався і Василь Величковський. Дружина о. Володимира Величковського, Анна, була дочкою о. Николая Теодоровича і Харитини з Онишкевичів. Це старинні священічі родини, подібно, як і родина Величковських. В домі о. Николая Теодоровича панував дух живої віри й побожності: кожного дня вся родина, батько, мати й діти та челядь збиралися на спільну молитву. Найстарша дочка о. Николая, Ірина, у своєму молодому віці, вступила до монастиря СС. Василіянок у Галичині і як мати Йосафата була ігуменею їх монастиря в Яворові. Потім виїхала до ЗСА. і там була довгі літа ігуменею у Філядельфії і Факс Чейс, Па. і там померла. Найстарший син, Василь, вступив до ОО. Василіян у Галичині. Як о. Епіфаній довгі роки трудився в Галичині, Канаді й ЗСА, та був першим ігуменом в монастирі ОО. Василіян в Чі-

каго. Його брат Стах, був світським священиком і помер на тиф в часі першої світової війни. Його молодший брат Петро, вступив до ОО. Василян, а наймолодший син о. Николая, Павло, перебув воєнну кампанію як УСС і був ранений в боях з большевиками; вернувшись з війни, по богословських студіях, став священиком і сьогодні є парохом у Трой, Н.Й. ЗСА. Друга дочка о. Николая, Марія, одружилася з о. Амбросієм Полянським, дуже побожним священиком, що молодо помер, лишаючи вдову з маленькою сиріткою Іванною. Марія по смерті свого мужа вступила до СС. Василянок у Словіті, коло Перемишлян (Західня Україна), як мати Моніка, там була ігуменею. Опісля заснувала монастир в Підміхайлівцях, де була ігуменею до часу, доки большевики її не арештували. Була в'язнем у Воркуті й там померла. Свою маленьку донечку віддала під опіку своїх родичів о. Николая. Іванна, по скінченні студіїв, вступила до СС. Редемптористок у Малін, в Бельгії, як мати Августина і там померла, 1955 р. Вона разом з другими українськими Редемптористками, плянувала заложити українських Редемптористок, та воєнне лихоліття перешкодило цьому замірові.

Рідна сестра о. Н. Теодоровича ще перед тим вступила до СС. Василянок і як мати Анна була ігуменею їх монастиря в Словіті. Опісля переїхала до Югославії, де основала монастир СС. Василянок і була ігуменею в Шіді, Югославія. Сам о. Николай був з початку парохом в Трибухівцях опісля в Пробіжній, гусятинського повіту. Він проповідував місії і навіть написав книжку з місійними проповідями. По смерті мужа його дружина вступила до СС. Василянок, як мати Лукія. Її настоятелькою і вчителькою в новіціяті була її дочка, мати Моніка.

Жиючи в так релігійній родині, окружений так надприродним доквіллям, молодий Василь Величковський забажав посвятитися духовному станові. Події з 1918 р. на якийсь час віддалили здійснення його задумів.

В час народнього зриву в 1918 р. Василь був учнем гімназії в Городенці в Західній Україні. Там він брав участь у перших військових діях. В час відступу Української армії з Галичини, він був на великій Україні, як стрілець української армії аж до 1920 р. В цім році він вернувся додів, перебуваючи в домі своїх родичів аж доки не вступив на богословські студії у Львівській семінарії³). Ближчі дані про свої переживання до 1938 р. описав сам о. Василь Величковський у присвяті для своєї матері: “Благословенна будь Мамо”. Цю присвяту подаємо в “Додатках”.

В 1920 р. молодий Василь Величковський вступив до духовної семінарії у Львові на філософічні й богословські студії. Дияконські свячення дістав з рук Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького, продовжуючи дальші свої студії.

Молодий диякон у своєму шляхетному серці почув покликання до монашого стану, щоб досконаліше посвятитися Богові. Він вступив до новіціату ОО. Редемптористів у Голоску, біля Львова, де його ігуменом і учителем у новіціаті був о. Ришард Костенобль. З цим Отцем молодий диякон стрінеться пізніше на Волині. По році новіціату о. Василь зложив свої чернечі обіти дня 29 серпня 1925 р. Незабаром потім дня 9 жовтня 1925 р. він прийняв св. Тайну священства. Дивним зарядженням Божого Провидіння його святителем був Кир Йосиф Боцян, Єпископ Луцький, якого польська влада не хотіла допустити на Волинь. Преосвященного Боцяна хіротонізував Митрополит Кир Андрей Шептицький, що як царський в'язень в дорозі до тюрми затримався в Києві. Тут у Києві, в готелі Контіненталь Митрополит потайки висвятив на єпископа о. Боцяна в 1914 р. Колись о. Василь мав трудитися на тій Волині і подібно, як Єпископ Боцян він мав дістати потайки єпископські свячення, як Єпископ Луцький.

2.

Ієромонах - Місіонер

Збоїска. Станиславів. Волинь. Станиславів.

Молодий о. Величковський був спочатку два роки вчителем в ювенаті, малому семінарі ОО. Редемптористів у Збоїсках, коло Львова, де хлопці, що бажали опісля вступити до ОО. Редемптористів, кінчили середню школу (Гайскул). Їх було понад сто. Там вони мешкали і діявали ціле удержання. Науку подавали самі Отці, тримаючись у навчанні пляну місцевих публічних шкіл.

Праця молодого о. Василя не обмежувалася до зайняття в ювенаті. Він трудився також в монастирській місцевій церкві. О. Величковський, це була дійсно апостольська душа, повна жертвенної ревности. Він визначався великими проповідничими даруваннями. Тому зачав з другими отцями Чину переїздити села й міста Галичини, даючи місії і різні духовні вправи. Щоб дати йому можливість більше займатися місіями, настоятелі призначили його до монастиря в Станиславові, де настоятелем був о. Йосиф Де Вохт, сам визначний місіонер.

Станиславівська обитель ОО. Редемптористів була правдивим місійним осередком. До просторої монастирської молитовниці приходило багато вірних з міста. Майже вся станиславівська інтелігенція стало її відвідувала. Також часто навідувалися там на богослужби дооколичні селяни. Крім цього станиславівський монастир був

осередком генерального проводу Братства Матері Божої Неустанної Помочі. З цього монастиря Отці роз'їжджалися на місії. Крім згаданих отців були там визначні місіонери оо. Володимир Породко і Яків Янсенс.

Тимчасом в 1926 р. отворилося для ОО. Редемптористів нове поле апостольської праці на Волині, де було багато українців католиків, що по першій світовій війні поселилися з Галичини, а також багато тамошніх православних бажало вертатися до з'єдинення, яке московська влада насильно там знищила в ХІХ столітті. Цей новий апостолят зачали оо. Николай Чарнецький і Григорій Шишкович на запрошення тамошнього латинського обряду ординаріату Єпископа Шельонжка. В 1928 р. о. Шишкович від'їхав до Канади і на його місце настоятелі покликали о. Величковського, що 16 листопада 1928 р. приїхав до монастиря Отців у Ковлі. О. Василь сейчас розпочав там дуже діяльну працю, відвідуючи галицьких поселенців, розкинутих по Волині, Підляшші і других землях, та служачи новоз'єдиненим з католицькою Церквою православним. Нарід сердечно його полюбив. Він пізнав гарні черти його характеру, його жертвенну любов, ввічливість, получені зі щирою побожністю й покорюю.

Отці в Ковлі старалися дістати так звану "пехотную церкву", що служила колись за царських часів для жовнірів, а тепер була замкнена. В цій цілі О. Величковський ходив дня 7-го березня 1930 р. до луцького Єпископа, Шельонжка, але дістав відмовну відповідь ⁴⁾. Два роки пізніше Отці дістали цю церкву і побудували біля неї гарний монастир.

Крім своєї ревної праці на кольоніях, о. Величковський зачав також давати малі місії в різних місцевостях Волині і других земель. В 1930 р. були такі місіїки в наступних парафіях Волині: Жабче, Жджари і Бубнів; в 1931 р. в Гумнищу коло Берестя, в Кусківцях коло Кременця і віднова місії в Жджарах і Бубневі. В 1932 р. ду-

ховні вправи мали парафії: Жджари і Рафалівка. В 1933 р. була місія на Поліссі в Ольпені, повіт Столин; в 1935 р. була місія на Волині в Оздютичах, і на Білій Русі о. Величковський проповідав місію від 12 до 22 грудня в Делятичах. Часом помагали Отці з Галичини. В парафії Краска, повіту ковельського, о. Василь проповідав місію в днях від 19-28 серпня 1930 р. з о. Йосифом Корбою. Там було коло п'ятьсот вірних новоз'єдинених з католицькою Церквою. Часто о. Величковський закладав в парафіях на Волині і других землях Братства Матері Божої Неустанної Помочі. Так з нагоди Місії, в Жабчу у березні 1930 року він заложив там таке братство. Люди зі Жабча ревно горнулися до Св. Тайн і казали: "Тепер ми практично пізнали, що то значить з'єднання з католицькою Церквою". Цю кольонію о. Величковський частіше відвідував. Він, як великий почитатель Пресвятої Богородиці, старався на Волині і других землях поширити культ Матері Божої Неустанної Помочі; парід дуже радо приймав цю набожність. У своїй статті, поміщеній в Альманакху Архібратства Матері Божої Неустанної Помочі, о. Величковський подає спис 21 парафій на Волині, Поліссі і Білій Русі, де ікона Матері Божої Неустанної Помочі була в особливішому почитанні ⁵⁾).

Однак найважливішим зайняттям о. Василя на Волині було служити з духовною поміччю галицьким поселенцям, розкиненим по різних колоніях. Часто треба було вишукувати ті поселення. Бувало таке, що галицькі поселенці довго не бачили свого священика. В часі відвідин тих колоній чекала о. місіонера велика праця: відправляти Служби Божі, проповідати, сповідати, учити катехизм, хрестити дітей, вінчати, посіщати хворих, закладати цвинтарі, будувати каплиці і т.д. Богослуження на Волині відбувалися з цілою урочистістю. Щоб піднести торжественність, нераз приходили хори зі сусідніх церков. В часі Літургії в Колодежні, — де родилася Леся Українка, — співав хор церкви ОО. Редемптористів у Ков-

лі. В цьому селі жив і вмер брат Лесі Українки, Микола Косач. Він був там членом української католицької парафії.

Люди на Волині і других українських землях щиро приймали о. Величковського. Однак вони були матеріально бідні, і їхні життєві обставини убогі і простенькі. Часто треба було мешкати і відправляти богослужби в убогих селянських хатах, покритих солом'яною стріхою. О. Василь радо переносив всі труднощі і всі недостатки охоче поділяв зі своїми вірними.

Польська влада неприхильно дивилася на працю о. Величковського; він проповідуючи живим українським словом, ставав на заваді польонізаційним плянам Польщі. Тому польська влада старалася усунути його з Волині, добачуючи в місійній його праці якусь політичну діяльність.

В 1935 році о. Величковський залишає Волинь, щоб замешкати в станиславівському монастирі. Зі Станислава він розгорнув ще більш посилену місіонерську працю з другими Отцями, а зокрема з о. Зеноном Коваликом ⁶⁾. Він давав великі місії і інші духовні вправи в усіх галицьких Епархіях і на Лемківщині.

Місії, що їх давали Отці в душі Св. Альфонса, тривали звичайно десять днів і були великими релігійними відновами; в урочистім поході з місійним хрестом через село, брали участь тисячі народу.

Велика була праця в самім Станиславі. Отці відчували потребу будови просторої церкви. Тому зачали збирати фонди; люди радо складали свої жертви. Сталося, що о. настоятель дістав раз на будову церкви банкноти на тисячу долярів і тримав у себе сховані (вартість польської валюти змінювалася). Якийсь злодій закрався й украв ту тисячку. Довідався про це Єпископ Хомишин і одного дня відвідуючи Отців, приніс тисячу долярів, даючи від себе цю жертву, щоб покрити шкоду отців.

Щоб будувати, треба було мати дозвіл на будову від польської влади, яка завжди відмовляла дати такий дозвіл з причини якихсь щораз нових недокладностей в планах. Справа застрягла в центральному уряді у Варшаві.

Треба тут додати, що в 1939 р. по зайнятті Галичини більшовиками, один зі старшин, — по національності українець, — знайшов урядову переписку воевідського уряду в Станиславові в справі будови церкви ОО. Редемптористів. З цієї переписки виходило, що поляки свідомо не хотіли дозволити на будову нової церкви. Твердили, що це небезпечне для польської держави з огляду на скрізь патріотичне українське наставлення ОО. Редемптористів.

3.

Друга Світова Війна

Большевицька окупація. Станиславів. Німецька окупація.
Кам'янець Подільський. Тернопіль.

По блискавичнім переможнім поході німецької армії, вже 22-го вересня 1939 р. большевики зайняли Західню Україну. Комуністична влада Москви, що опирається на діалектичний безбожний матеріалізм, сейчас розпочала плянове переслідування релігії, зокрема Української Католицької Церкви.

О. Величковський був у тому часі ігуменом станиславівського монастиря при вулиці Голуховського (давніше: вул. Середня). Тут він дуже ревно трудився в апостольській праці. Простора каплиця ОО. Редемптористів мала цікавий і різноманітний склад своїх парафіян: інтелігенцію, професорів, членів вільних фахів, гімназіяльних учнів, робітників та домашню прислугу, що складалася головню з дівчат з поблизьких сіл.

О. Величковський присвятив особливу увагу двом групам вірних: робітникам, що працювали звичайно в неукраїнців і дівчатам, що служили у "панів" дуже часто неукраїнців і некатоликів. Ці дві групи були найбільше наражені на небезпеки морального й національного характеру.

Це був гарний вид, коли з приводу різних релігійних урочистостей членкині Марійської Дружини у вишиваних

сорочках і мужчини, члени церковних організацій, брали публічну участь в процесіях з хоругвами й прапорами. Хто бував у цій каплиці відчував, що там панував молитовний настрій. Тому люди радо тут приходили, щоб помолитися та поринути в богомисленні.

Ця побожність була основана на глибокій вірі, що виявлялася в їх житті. Гарний приклад цього давав загально шанований терціян (дженітор) української гімназії, Павло Нехцай, що завжди служив до ранньої Служби Божої й визначався жертвенністю та любов'ю до молоді. За час своєї довголітньої праці в гімназії він не відмовив жадному учневі в матеріальній і моральній опіці.

Для о. Величковського дуже цінною особою був силач, боксер, прапорonoсець Апостольства Молитви, Володимир Черняхівський, що його звали "Владзьо". За званням він був мулярем. Кожного року під час сокільських здвигів він пописувався ламанням підків і підношенням тягарів. Кожної неділі він приступав до св. Тайн. Його приналежність до парафіян каплиці ОО. Редемптористів була запорукою, що жаден міський уличник не важився на ніякі бешкети на шкоду каплиці чи священників. Він був своєрідним провідником групи робітників, що приходили до каплиці. З поміж робітників він регулярно відвідував каплицю і бував на всіх відправах. Всіх тих робітників і робітниць притягав чаром свого слова о. Величковський. На сходах він обговорював не тільки релігійні питання, але також цікавився поодинокими членами парафії, усіх їх знав і їхні проблеми і був найкращим дорадником у не раз складних їхніх життєвих проблемах. Старався у серцях усіх зацепити любов до своєї Церкви і свого народу.

Про християнську відвагу повище згаданого Владзя вимовно свідчить одна подія. У вересні 1940 р., — за першої окупації большевицької армії, — він з другими членами боксерської ланки станіславівського "Динамо" їздив до Харкова на боксерські змагання. У Харкові, ба-

чучи його надзвичайну силу, пропонували йому, щоб там лишився. Він відповів: “Я тут не лишуся, ви не вірите в Бога, а я віруюча людина й не матиму змоги ходити до церкви. Бог обдарував мене силою, за що я Йому вдячний”. В день змагань зала була заповнена по береги. Коли Черняхівський вийшов на арену, сталося щось несподіване: перед змаганнями Черняхівський поклав на собі великий знак хреста, як це робив перед кожним змаганням. На залі раптом запанувала тиша. За хвилину почувся образливі вигуки. Після змагань на другий день був обшук. І тільки завдяки старань капітана станіславської боксерської дружини,—що любив Черняхівського, — закінчилося те все тільки тим, що Владзьо не брав участі в дальших змаганнях і вернувся до Станиславова.

Та глибока релігійність, що так безстрашно проявилась у Черняхівського підчас боксерських змагань у Харкові в 1940 р. — це вислід духовної праці о. Василя Величковського ⁷).

Популярність о. Величковського в Станиславові була дуже велика. Тому, коли він збирався їхати на місію, один енкаведист перестеріг його кажучи: “Вас у Станиславові не арештують з огляду на людей, але лиш поїдете поза Станиславів, так вас негайно заарештують”. Тому о. Величковський не виїжджав зі Станиславова і тут продовжав свою ревну апостольську працю.

На свято Страдальної Матері Божої — Неустанної Помочі він навіть урядив урочистий похід вулицями міста, так, як це було перед війною. О. Василь ішов на переді процесійного походу з хрестом в руці. Заскочені військові східняки здіймали шапки і хрестилися. Тисячі вірних ішли в поході і тисячі, особливо зі Сходу, приглядалися величній процесії. Потім о. Ігумен і ще один редемпторист мали клопіт з НКВД. Їх тягали на допити. О. Ігумена коротко переслухували, але того другого тримали цілу добу. Ті, що мали до діла з НКВД знають, що

то значить. О. Ігумена коротко питали: “Чому ви урядили релігійний похід, не маючи дозволу?” О. Ігумен на це так відповів: “За границею певно пишуть, що ви нас переслідуйте. І коли б я не урядив походу, — а ми його уряджували рік річно, — те було б для заграниці доказом переслідування. Я, знаючи, що ви дозволу не даєте, однак, щоб заграниця не мала підстави говорити про переслідування, то я похід урядив без дозволу. Я це зробив з огляду на ваш престиж”. Енкаведист пошкробався в голову, щось подумав, а потім по московськи сказав: “Це дійсно правильно, ви зробили розумно, ви вільні, йдіть до дому”⁸).

При своїм відвороті в 1941 р. большевики перепроводили масові арештування і езекуції. Цей страшний терор викликав серед українців панічний переляк так, що люди боялися своєї тіні. У тому часі большевики убили в тюрмах коло 100,000 світського українського населення.

Німці прийшли до Львова 30 червня 1941 р. В Галиччині положення Церкви дещо поправилося. Отці могли давати місії і дійсно їх давали, та вернулися до своїх монастирів, що їх були забрали москалі.

За німецької займанщини Божий Слуга Митрополит А. Шептицький вислав був о. Величковського до Кам'янця Подільського для обслуги ще уніятами побудованої церкви св. Николая. Тамошнє населення прийняло його з одушевленням. В Кам'янці о. Василь розгорнув широку апостольську діяльність. Одного разу запросили його на учительський з'їзд. З'їхалися учителі з теренів вільних від большевиків і всі одногласно ухвалили: у всіх клясах має висіти хрест і в усіх школах має бути навчання релігії. Це була дуже піднесла подія тим більше, що серед учителів було багато вихованих вже за большевицькою системою. Такою поставою наших східніх братів о. Величковський був дуже одушевлений. Він їх щиро любив. Однак новим окупантам, німцям, діяльність о. Ве-

личковського, як і інших католицьких отців не подобалася. Всі Отці мусіли вертатися до Галичини.

В 1942 р. о. Величковський став ігуменом монастиря ОО. Редemptористів у Тернополі при вул. Острожського, ч. 51. До Тернополя о. Величковський приїхав при кінці червня 1942 р. і був до кінця липня 1943 р. У тому часі большевицький фронт був далеко так, що о. Василь міг їздити на місії. До монастирської церкви, що її ОО. Редemptористи розбудували в 1935 р. так, що могла помістити 2,000 людей, о. Величковський придбав паркетову підлогу.

Під кінець Великого Посту 1943 р. о. Величковський урядив реколекції для мужеської інтелігенції. Щоб усім було вигідніше брати участь в цих реколекціях, вони відбувалися в залі "Бесіди". Ця зала була простора; її виповнили реколектанти вщерть. У Велику П'ятницю були сповіді, а у Велику Суботу о год. 6-їй рано спільне св. Причастя в церкві. Це був дуже зворушливий момент, коли найвизначніші інтелігенти міста Тернополя покійно приступали до св. Причастя! Першим був голова Українського Комітету на Тернопіль, нотар Д-р А. Жуковський, а другим магістер прав і голова міста, Стефан Гринькевич, а по них у двох рядах лікарі, адвокати, судді, учителі, директори й інші урядовці. Старенький 68 літній директор Теодор Гринькевич прийшов на 6-у годину зрання, хочай мешкав на Зарудю і мусів іти цілу годину. Це було щось величного і незабутнього! Це підкреслив у своєму кінцевому слові о. Величковський, він сказав: "Сьогодні ви дали своїм спільним причастям велику місію для людей, що наповняли церкву... Ця подія остане в їх серцях глибоко добрим прикладом" ⁹⁾).

В 1943 р. о. Величковський мав перейти до Ковля, а до Тернополя прийшов на ігумена дня 15 серпня 1943 р. о. Маврикій Ван де Малє, але німці не допустили о. Величковського до Ковля і він перенісся знову до Станиславова. Там він дальше продовжав свою місіонерську працю.

В днях від 19 до 28 січня 1944 р. о. Величковський проповідав реколекції в Богословській Академії у Львові. Часто він заїжджав до монастиря оо. Ремдемптористів у Львові. В лютому 1944 р. він проповідав короткі духовні вправи в монастирській церкві. Це була триденна адорація Найсвятіших Тайн перед початком Великого Посту ¹⁰).

Коли під напором большевицьких військ німці втікали, о. Ван де Малє переїхав до Кракова, де став адміністратором української парафії св. Норберта. Тоді о. Величковський вернувся до Тернополя ¹¹).

4.

Перше Ув'язнення

Київ. Воркута. Володимир над Клязмою. Воркута.
Релігійне життя в невідільничих таборах. Поворот до Львова.
Церква в катакомбах.

По своєму другому зайнятті Галичини, в 1944 р. більшовики арештували в ночі з 10 на 11 квітня 1945 р. всю українську католицьку єрархію. Тоді також вони арештували в Тернополі о. Величковського і йому сказали: "Або підпишете православ'я і зараз підете до дому, а коли ні, поїдете на суд". Вагання не було, тільки одно "Ні, Ніколи!"¹²).

О. Величковського вивезли до Києва, де посадили до внутрішньої в'язниці державної безпеки. Там тривало страшне слідство не цілих два роки. Цілий час цього слідства більшовики мучили о. Величковського, щоб признався до злочинів, яких дійсно ніколи не поповнив. Тортури зв'язані з тими переслуханнями є всіли заломити і найтвердшу людину. Але вони не заломили о. Василя. Після слідства київський обласний суд засудив о. Величковського "на вищу міру кари" на розстріл. З таким вироком кинули його до смертної камери, де були самі злочинці засуджені на смерть і він один священник.

Так тривало три місяці, що майже кожної ночі одного виводили на смерть і пізніше одного додавали; опісля можна було чути на подвір'ї постріли езекуції. Хто б

вони не були ті злочинці, то вони таки мали в глибині своїх сердець щось шляхетного. Коли довідалися, що Величковський є священиком, вони просили зі сльозами в очах навчити їх молитви, дозволити їм сповідатися, а все сповняти, як малі діти, щиро і з живою вірою. Просили о. Василя про духовну підтримку в останніх днях їх життя.

Після трьох місяців в камері смерті о. Величковського повели до начальника, а той прочитав новий вирок Верховного Совету з Москви: кару смерти замінено на десять років примусових робіт. “Я йому відповів, — каже Владика, — що я не прохав помилування”. А він заявив, що советський уряд так вирішив “з гуманітарних мотивів”. Большевицька влада вислала о. Величковського до концентраційних таборів примусових праць у Воркуті. Цей табір належить до найтяжчих большевицьких лагерів.

В тому часі був в'язнем у Воркуті Йосиф Шольєр, арештований у 1944 р. і там оставав до грудня 1953 р. По своєму повороті на волю, він описав свої переживання в книжці про Воркуту і з тієї книжки беремо інформації¹³).

Як страшні були там житлові обставини, можна пізнати з того, що коли в XIX столітті цар Николай 1 (1825-1855), слухаючи своїх дорадників, хотів до Воркути вислати засланців на кару, він насамперед післав комісію, щоб перевірила тамошні умовини. Комісія там поїхала і таке дала цареві справоздання: “Це за багато, щоб вимагати від якої людини там мешкати”. Царя заступило тепер Політбюро. Воркута має сьогодні велику атракцію: там найдено дуже багаті поклади вугілля. А що ніхто не бажає там мешкати, хиба з примусу, до вугляних копалень висилають в'язнів.

Воркута лежить на далекій півночі в північно-східній часті Росії, в автономній совітській соціалістичній Республіці “Комі”. Воркута розташована на північ за полярним колесом, з температурою 50 ступнів (цельзія)

понижче зера. Протягом 9 місяців зима, сонце не показується, три місяці весна, літо й осінь. Земля завжди замерзла на 10 метрів, в часі літа розмерзається на півтора метра, а понижче земля дальше замерзла. Околиця Воркути це тундра.

В Воркуті було коло 30 лагерів. Кожний табір оточений огорожою 12 фітів (стіп) високою з кільчастого дроту. Наоколо цієї огорожі є заказана полоса “запрещенная зона” коло 6 метрів широка, на яку нікому не вільно вступити, а кожного, що важився б на це, застрілить сторожа, що уміщена на вежах з автоматами. Сторожі отримані зі собою телефонами. Коли темно, освітлює сильне лукове електричне світло так, що видно як у білий день. Поза табором є знову дроти паралельні до огорожі для поліційних псів. Коли дано якийсь алярм, цілий табір оточує відділ поліції, що завжди на поготовлі. Печорську тундру рідко заселяють тубильці, самодій. Коли хто хотів би утекти з лагера, то тубильці за кожного зляпаного дістають нагороду.

В часах, коли в Воркуті був о. Величковський, було там, — після згаданої інформації, — коло 105,000 в'язнів. Всі обставини життя в тих таборах жахливі так щодо мешкання, харчу, як також з причини знущання надзору. Тому, як оповідає п. Шольмер, в літі 1953 р. в'язні уладили страйк. Коли не прийшло до порозуміння між владою а в'язнями, цей страйк закінчився тим, що спроваджено військо зі скорострілами й мортарами, що оточили один табір (ч. 29); на приказ генерала жовніри стріляли й згинувло в'язнів 64, а 200 було тяжко ранених¹⁴).

Большевицька влада зовсім неслухно думала, що о. Величковський був причиною страйку. Страйк у Воркуті не був якимсь відокремленим явищем. У тому часі страйки були у багатьох таборах, на прим. в Норильську, Караганді, що коштувало дуже багато жертв убитих, не вчисляючи коло 500 жінок розчавлених танками в Кінгірі.

Причиною страйків було нестерпиме положення арештантів в воркутських таборах ¹⁵).

По цім страйку перенесли о. Величковського до тюрми у Володимирі над Клязмою. Ця тюрма була одною з найприкріших у ССРСР. Тюрма посідала досить велику бібліотеку, з якої міг користати о. Василь. Це давало йому деяку розраду. Однак він там мусів багато терпіти. Тому написав він лист до комуністичної влади, доказуючи, що після комуністичної конституції його не мали права засудити на цю тюрму. По якімсь часі приїхала комісія і спитала його: “Хто вам порадив так писати?” О. Василь вказуючи пальцем на свою голову відповів: “А це нащо?” Незадовго його перенесли знову до Воркути. Однак тут не брали його вже до копалень вугілля, але дали йому роботу внутрі табору. Директори копалень боялися його з причини його незламного характеру і великої його духової сили.

Релігійне життя було в таборах досить живе. Єпископ Величковський каже: “Наскільки терпіння були незносимими, настільки більше відчувалося потребу духовного вдоволення”. Каже єпископ О. Прогаска: “Коли Бог є осередком нашого життя, і ми маємо до Нього довір’я, ми віримо в Його Провидіння, що Він добрий, тоді душа, що живе в злуці з Богом, сама стає джерелом світла, наче горючою лампою” ¹⁶).

О. Величковський серед найпримітивніших обставин майже щодня потайки відправляв Службу Богу, вживаючи до того накривки від консерви. . . “і ця бляшка — як це сказав Митрополит Германюк у своїй промові дня 2. липня 1972 р. — то була і його чаша і дискос і його престіл і його церква; такий храм Божий, така віра, то Церква, якої не знищить ні Москва, ні жадне насилля, якої не замкне жадна тюрма, якої не знищить ніхто і ніщо, бо то сила переконання, бо то ласка Божа” ¹⁷).

Сестра о. Величковського, Віра Ніколіч, прислала йому з Югославії овочі, між ними були родзинки. О. Ва-

силъ вибирав їх з-поміж овочів, вкладав у воду, опісля це було вино і так міг відправляти Службу Божу. В тюрмі він трудився також, як священник-місіонер. Між в'язнями були також інші священники; всі вони таємно служили св. Літургію. Це духовне життя скріпляла ще свідомість, що вони терплять для Христа за Його таїнственне Тіло, св. Церкву. В Літургії вони жертвували Христа і з Ним себе і свої терпіння. Едит Штайн, — що згинула в нацистській газовій камері,—писала з тюрми в 1942 р.: “Ніхто не може набути знання хреста, доки він не зачне дійсно терпіти тягар хреста; від самого початку я мала це внутрішнє переконання і з глибини серця я сказала: Витай хресте, одинока надіє!”

У копальнях вугілля в Воркуті були також шахти вже невживані. Деякі священники відправляли там Службу Божу. Згаданий Йосиф Шольмер оповідає, як він раз був на такій Службі Божій: “Служба Божа була в одній невживаній галерії шахти, коло шістьсот стіп під землею. Вночі, коли ми мали бути присутні на Службі Божій, ми скінчили скорше свою роботу, розуміється за відомістю бригадира-провідника. Він призначив нам роботу, що ми могли скінчити о 4-ій годині зранку. Ми йшли вділ проходами і вкінці ми прийшли до одної невживаної галерії, що кінчилася малою криптою. В половині до кінця стіни була дошка, що служила за вітвар. Дві майнерські лампи висіли на стіні і дві свічки на вітварі. Коло 20 осіб було зібраних. Всі стояли мовчки погружені в молитві. Один з в'язнів відлучився від групи. Його вигляд нічим не різнився від других. (Це був священник). Він носив таке саме брудне одіння, як усі, що працювали в копальнях... Літургія розпочалася... Кількох прийняло св. Тайни. Потім священник благословив нас і ми в мовчанні відійшли так, як прийшли”¹⁸⁾).

Відправляти Службу Божу в такій невживаній шахті було можливе тільки там, де обставини на це дозволяли і де не було трудности зі сторони бригадира; нераз свя-

щеники відправляли св. Літургію на нарах, де спали в бараці.

Коли скінчився реченець 10-літнього ув'язнення, большевицька влада дозволила о. Величковському вернутися до Львова. Це було в 1955 р. У Львові й цілій Галичині він не застав ані одної української католицької церкви, ані каплиці. Большевицька влада зліквідувала українську католицьку Церкву. Ця Церква була комуністичною владою строго заборонена. На її місце вони насильно накинули московську православну Церкву під московським патріархом, що є зовсім залежний від большевицької влади. Велику, прекрасну церкву в Тернополі, — де о. Величковський був останньо ігуменом, — з монументальною дзвіницею, старинним цвинтарем, де були археологічної вартости давні камінні надгробники, святотатська рука безбожної большевицької влади в 1962 р. дощенту знищила так, щоб не було й сліду там, де перед останньою большевицькою окупацією приходили тисячі вірних з Тернополя й околиці ¹⁹).

Однак о. Величковський не знеохочувався. Святий оптимізм і апостольська ревність не дозволяли йому ані на хвилику опускати рук. Він знайшов для себе невеличку кімнату, та побудував в кінці ліжка з коробок вітвар, невеличкі групи — по п'ять-шість, — богомольців приходили на один раз, щоб брати участь в богослужбі при так поброєному вітварі; на стіні ікони приготворювалися ручно, доволі примітивною проте оригінальною технікою. Так само молитовники переписувалися сотнями пильних рук. В неділі чи свята влітку, вірні збиралися в гайках, чи в лісі, засідали на поляні, слухали Боже слово й співали релігійні пісні.

Так живе й бореться “Мовчазна Церква”, сьогодні розкинена по всьому Совітському Союзі, як спільнота поза законом, виставлена на переслідування з боку влади. Вірні цієї Церкви можуть практикувати групою лише там, де існує католицьке населення в більшій масі. Деінде ка-

толицька віра продовжує своє існування в родинях, між близькими приятелями, де святкується таємно Різдво, Великдень, хрестяться діти, та новоженці одержують церковний шлюб.

Священики, монахи й сестри-монахині формально в цивільному одінні продовжують в укритті своє релігійне життя і свій апостолят на місцях праці, заховуючи свої чернечі правила на скільки це можливе. Святий Дух ділає в тій мовчазній Церкві так, що вона далі існує, розвивається, а навіть відновляє свої ряди новими покликаннями ²⁰).

Це є катакомби ХХ століття. Ті, що є вірними католицькій Церкві, наражені на ще більші переслідування, чим християни в часах Нерона, бо безбожна влада має далеко більше технічно удосконалений апарат переслідування, чим за часів Нерона, Діоклеціана, величезну армію НКВД і донощиків. Вправді мало буває напрасних смертних езекуцій, після рецепти Сталіна: "Ми не хочемо робити мучеників". Однак таке мучення людей у різних концентраційних таборах примусової праці, а також у божевільних закладах, де замикають здорових людей і різними випробованими середниками, наркотиками нищать їх душевні влади, волю, або прискішують смерть ... чи це не є подекуди жахливіше переслідування, чим нагла мученича смерть?

В 1959 р. наш Ісповідник дістав єпископську номінацію, а архиерейське свячення уділив йому один з найвищих достойників Церкви в 1963 р. Треба було мужа глибокої віри, героїчної мужности, щоб прийняти гідність єпископа мовчазної Церкви, що її всесильна большевицька влада зліквідувала, строго заборонила і жорстоко переслідувала. Таким мужем був побожний, покірний о. Василь Величковський. Він прийняв цю гідність, щоб разом з терплячим Христом жертвуватися для добра св. Церкви й свого народу. Як Єпископ підпільної Церкви Владика Величковський розгорнув дуже ревну діяльність: він від-

правляв Службу Божу, уділяв усі св. Тайни, включно з рукоположенням нових священників, приготував кандидатів до священства й монашого стану, навіть давав малі місії й реколекції, а все те дуже потаємно. Ті, що брали участь в богослужбах і релігійних актах мусіли заховувати стислий секрет. Це пригадувало катакомби перших століть християнства, тільки тепер релігійні зібрання відбувалися не в підземеллі, але в приватних домах. Дуже рідко траплялися донощики. Єпископ Величковський був дуже відважний і підприємчивий у своїй праці. Від часу до часу деякі особи попадали в руки НКВД, тоді большевицька влада зааранжувала процеси, що в дійсності були спотвореними комедіями правдивого суду, з наперед назначеним вироком.

Будучи на волі Єпископ Василь мовчав про свою працю, як єпископа. Однак те, що йому пізніше закинула большевицька влада і що друкувала комуністична преса в часі його другого арештування, дещо відслонює його широке поле ревної праці як єпископа мовчазної Церкви.

5.

Друге Ув'язнення

Слідство. Засуд. Тюрма в Комунарську. Виїзд на волю.

У 1968 р. поліція перевела масові ревізії в помешканнях українських католицьких священиків. Це наближався 1970 р. сторіччя народження Володимира Ілліча Леніна (Ульянова). Большевицька влада ужила всіх засобів, щоб ювілей уродин свого основника зазначити знищенням “залишків релігії”. Дня 18 жовтня 1968 р. большевицька прокуратура розпочала трус і масові ревізії у самому Львові в помешканнях 11-ох українських священиків. Тоді поліція забрала все, що мало зв'язок з релігією, священичі рясни, релігійні книжки й проповіді, дерев'яні хрести, а також фотографічні й магнетофонні прилади. Це все забрали, хотяй релігійні предмети переховувати приватно є дозволене большевицькими законами. Тоді також поліція увірвалася до мешкання Єп. Василя Величковського, знищила молитовню, сконфікувала релігійні книги та церковні ризи. Але інших доказів ще не мали; мабуть ще не знали, що Величковський є єпископом. Пізніше про це довідалися, а навіть йому закидували, що він висвятив двох нових священиків. Дня 2-го січня 1969 р. поліція ще раз перетрясла помешкання Величковського, забрала багато речей і його самого арештували, закидуючи йому співпрацю в організуванні таємних богословських курсів в Тернополі. (Після ін-

ших інформацій поліція приготувала йому пастку, його ніби покликали до хворої особи, яка просила останніх прислуг, і власне тоді його арештували. (о. С. Вівчарук "Пам'яті Владики Василя Величковського "Наша Церква ч. 1-2, 1974 р. Лондон). Прокуратор більшовицького суду у Львові був Добровський. Партійні органи "Львівська Правда" і "Вільна Україна" передавали, що слідство закидувало католицькому достойникові проти-державну діяльність, яку він виявив у писаннях в рукописі "Історія Чудотворної Ікони Богоматері Неустанної Помочі". Цю книжку о. Величковський помножував на писальній машині, і її та інші поширював. Заbrane літургійне вино, релігійні книжки й образи, — це були також докази "протидержавної роботи" нашого достойника. В більшовицькій пресі писали, що Єпископа Величковського обвинувачувано в тому, що в "його кімнаті виготовлювано антисоветські документи, читалися пасквілі проти советської влади та перепродувано різні речі" (мабуть медалики, молитовники). Його осуджено також за слухання релігійних радіопередач з Ватикану. І за ці всі 'злочини' суд, що тривав у Львові три дні, засудив Величковського на три роки ув'язнення в таборі суворого режиму.

В часі того суду на Єпископа Величковського таємна поліція покликала також двох свідків, ними були один старший священник, колись греко-католицький, а тепер православний і другий молодий, теж греко-католик, висвячений як православний священник; вони відказалися свідчити проти осудженого, бо мовляв, його не знають. "А може чули будь-що проти нього?" — спитав прокуратор. "Чути, то чули, але тільки добрі слова".

Коли Владика Величковський був уже на волі, він сказав: Офіційно мене засуджено за те, що я написав брошуру "Історія Чудотворної ікони Матері Божої Неустанної Помочі". В цій книжці я бажав виявити прикладами, взятими із щоденного життя, що людина, позбавлена ві-

ри, є також поганим громадянином. Я навів деякі приклади. В одній великій трикотажній фабриці у Львові були виявлені поважні зловживання на великі суми карбованців. І хто це міг зробити? Очевидно, не той, що боїться Божої кари за гріх, але невіруючий... Коли ж урядові чинники заперечують Бога і Його закони, громадяни чуються звільненими від Божих законів та й не повинуються також державі. Таким чином суд знайшов, що я в своїй праці зневажив совєтську дійсність, та наклав на мене найвищу можливу кару. Але в дійсності вони хотіли мене покарати за мою діяльність, як священика й єпископа”.

“В часі процесу — продовжував розмову Владика Величковський, — суддя і обвинувач переганялися в тому, щоб висмівати мене та мою душпастирську діяльність. Одна жінка, присутня в залі суду, піднялася в один момент і сказала: “Як погано смієте поводитися? Уважайте на себе, бо й вас Господь покличе перед свій суд”. Невдовзі після того, як я вже був в тюрмі в Комунарську, нагло помер публічний обвинувач; якимось сидів в бюрі біля стола і більше не піднісся. Також суддя, що був ще молодим і зовсім здоровим, помер на якусь невідому недугу дуже скоро після того. Вістка про цю Божу кару потрясла цілим Львовом”²¹).

Своє трилітнє ув'язнення перебув Єпископ Величковський у строгій тюрмі в Комунарську, в Донбасі, у Східній Україні. По кількох місяцях він тяжко захворів і його сестра, громадянка Югославії, вислала зі Загребу кілька петицій до совєтських властей, включно до Верховного Совету, прохаючи про увільнення брата. Совєтські уряди не завдали собі труда, щоб відповісти на ці прохання, а Величковському також заборонено писати до сестри. Коли від нього не було довший час вісток, поширилася була відомість, нібито Величковський помер у тюрмі.

В Комунарську, в Донбасі, була найстрашніша його в'язниця. Єпископ захворів там на серце. Його ноги

почали пухнути так, що не міг ходити. Він просив, благав, щоб його дали до шпиталю, але не хотіли. Три дні він умирав. Аж нагло через якусь причину большевицька влада забрала директора тієї в'язниці, а на його місце прийшов один український урядовець. Цей, побачивши Владика Величковського, спитав його: "Як почуваетесь?" Владика відповів: "Як? дивіться, ноги пухнуть і не хочуть віддати мене до шпиталю". Новий начальник в'язниці йому каже: "Я подбаю, щоб ви пішли до шпиталю". Владика на це йому: "Я не вірю, доки не сяду до автомобіля і не поїду до шпиталю". Цей урядник зараз дістав авто, що відвезло Єпископа до шпиталю. Там одна старша лікарка лічила його цілий тиждень, ноги спласли і він прийшов до себе. Однак здоров'я вже ніколи не мав. В'язниця в Донбасі строгого режиму зо своїми знущаннями зовсім зломилла його сильний організм.

Перед ув'язненням Владика Величковський був мущиною високого росту, кріпкої будови тіла. По всіх переживаннях і знущаннях в тюрмах і концентраційних таборах в ССРСР. його зовнішній вигляд цілковито змінився: зростом далеко нижчий, давня мужня, кремезна постава щезла, здоров'я знищене. Тільки завжди оставав бадьорий дух, повний надприродного ентузіазму.

Про свій побут в тюрмі Кир Василь не любив говорити; однак там мусіли його дуже мучити. На це вказує наступне спостереження: коли привезли його до шпиталю в Вінніпезі і як там побачив медичних сестер і лікарів у білих халатах, то такий страх нападав на нього, що зимний піт його заливав і його серце страшно билосся. Це вказувало б, що вид медичних сестер і лікарів в їх халатах пригадував йому перебуте в тюрмах. Це дає багато до думання!

Дня 27-го січня 1972 р. Єпископ Василь закінчив своє друге ув'язнення. Большевицька влада не дозволила йому повернутися до Львова. Його відправили до Києва і тут видали йому візу на виїзд до Югославії. "Мені ска-

зали,—оповідає Кир Василь,—що трохи відпочинку мені не зашкодить та, що моя сестра буде рада, якщо я її відвідаю. Так я знайшовся на літаку до Югославії з паспортом в руках і візою “на неозначений строк” за кордоном. Це був хитрий спосіб мого вигнання з України”²²).

В Києві большевицька влада таїла це, що Єпископа Величковського видалюють з ССРСР. Доперва опісля, по своїм виїзді, він про це довідався. Запевно большевики вже знали, що він є єпископом, а єпископа Української Католицької Церкви вони не бажали в себе мати. З другої сторони здоров'я Владики було вже зруйноване і Москва не хотіла, щоб він умер у в'язниці. Тому з “гуманних понук” вони його прямо вигнали із ССРСР.

На питання, що було найважчим досвідом Владики за час перебування під советами, Єпископ Величковський сказав: “Моїм найважчим досвідом, що я його мусів перенести під советським режимом було без сумніву те, що я не міг нормально провадити моєї душпастирської роботи. Великими, бо були духовні потреби моїх вірних, якже я міг їх занедбувати? Тому я завжди намагався відслужити св. Літургію та уділяти Св. Тайни. Але це було подвійно небезпечно: якщо мене були б переловили, то з боку репресивного апарату мені грозила додаткова кара; крім того, нагляд за мною ставав пильнішим і тоді я ризував, що справді нічим не зможу прислужитися моїм вірним”²³).

По короткім побуті в Югославії у своєї сестри, заміжньої за п. Ніколічем в Загребі, Владика переїхав до Риму, користаючи з гостинности Блаженнішого Верховного Архієпископа і Кардинала Йосифа Сліпого, і замешкав в українській гостинниці при церкві св. Сергія і Вакха (Пляца Мадонна деї Монті 3), де настоятелем є Всесв. о. Др. Стефан Гарванко. В його товаристві він звидів деякі римські пам'ятники, катакомби й інші.

Папа Павло VI прийняв Владику Величковського на послуханні дуже сердечно, говорячи з ним понад 40

хвилини. По короткім побуті в Римі, на запрошення Митрополита Кир Максима Германюка, ЧНІ, Єпископ Величковський приїхав до Вінніпегу дня 15. червня, 1972 р. і був сталим гостем Кир Максима. Владика Германюк подбав також, що за старанням сенатора п. Юзика, Єпископ Величковський дістав від канадійської влади дозволення на сталий побут в Канаді.

6.

У Вільному Світі в Канаді і ЗСА

З приїздом Єпископа Величковського до Вінніпегу починається новий період в його житті. Цей жмуток часу тривав коротко, ледви один рік, але він був часом дуже посиленої активності. Наш Ісповідник віри, немов передчував би близький кінець свого життя, тому ревно трудився, щоб своїми відвідинами важливіших осередків українського поселення в Канаді і ЗСА., та своїм апостольським словом закріпити українців у розсіянні до вірності й жертвенної любові своєї Церкви, та тіснішої злуки з українською католицькою Церквою терплячою в катакомбах СРСР. Ці відвідини були наче тріумфальним переїздом Владика Василя по широких просторах Канади і ЗСА. Всюди вони викликували велике одушевлення і підйом релігійного й народнього духа. Сама поява каторжника Воркути, Донбасу, була проречистим свідомством терплячої, але нескореної Української Католицької Церкви в підпіллі СРСР.

Про побут Єпископа Величковського в Канаді й ЗСА і його відвідини різних осередків і установ, широко писала українська преса Канади й ЗСА ²⁴). Тут коротко подаємо перегляд тих відвідин, відмічуючи важливіші моменти з часу перебування Владика Величковського в Канаді й ЗСА.

Вже в червні 1972 р. відвідав Єпископ Величковський,

разом з Митрополитом Германюком, найстаршу українську цілоденну школу св. Николая в Вінніпезі. Ця школа має тепер нову назву Непорочного Серця Марії. Сотки дітвори, разом зі Сестрами Служебницями, що майже 70 літ навчають в цій школі, радісно вітали Єпископа-Ісповідника.

В днях від 25 до 29 червня Єпископ Величковський був провідником реколекцій для священників вінніпегської архієпархії, що відбулися в українському парку.

В неділю, дня 2. липня урочисто вітав Єпископа Величковського Вінніпег, Ман. Цього дня в катедральнім храмі св. Володимира і Ольги, де парохом є о. Мітрат Др. Василь Кушнір, відслужив Владика Ісповідник торжественну Службу Божу в асисті Митрополита Кир Максима Германюка, Єпископа едмонтонського Кир Ніля Саварина і Єпископа торонтоńskiego Кир Ізидора Борецького, в сослуженні вісьмох священників і двох дияконів. Це була перша урочиста архиєрейська Літургія Єпископа-Ісповідника, його приміція. По євангелії офіційно привітав Владика Василя Митрополит Максим. Потім виголосив проповідь Єпископ Величковський; нав'язуючи до недільної євангелії про біснுவатих, вказав на панування диявола у формі безбожного комунізму. Говорячи про диявольську систему, яка переслідує Церкву й нарід, Владика часто заливався сльозами зі зворушення.

Цієї ж самої неділі ввечері був привітальний бенкет у пошану Ісповідника-Єпископа Величковського у великому Вінніпегському готелі "Марльборо" при переповненій бенкетовій залі. Тут привітальне слово виголосив Кир Ніль Саварин, гарно порівнюючи свободне життя в Канаді з невольничим життям в ССРСР. Від провінціального уряду Манітоби вітав міністер просвіти п. Богдан Ганушак, та подарував йому картину манітобської квітки "Крокус". В імені Східньої Канади привітав Достойного гостя гарною промовою Єпископ Торонта Кир Ізидор Борецький. Від братів православних сердечно вітав представник пра-

вославної Церкви о. протоєрей Д. Лучак. Посадник міста Вінніпегу, Стефан Дзюба, надав Владиці Величковському почесне горожанство Вінніпегу, грамоту цього горожанства вручив голова ділового комітету п. Іван Гуйда. В імені мирян зворушливу промову виголосила Суддя Марія Вавриков, Королівський Радник. Зі ЗСА приїхав на це повитання о. Маріян Бутринський, парох церкви Володимира і Ольги в Чикаго. Він також виголосив гарну промову, запрошуючи Владика Величковського на посвячення нововибудованого храму. Потім слідувала концертна частина, виконана на високому мистецькому рівні. Під кінець бенкету ще промовляв Митрополит Кир Максим. У своїм слові він зазначив: "Якщо Україна має таких героїв, як Владика Величковський, то скоро дочекається волі". Накінець Єпископ Величковський сердечно дякував всім за прийняття й повитання. У своїй скромності він про себе й свої терпіння не хотів говорити, зате згадував про страждання українського народу й українських Церков під большевицьким режимом. Говорячи про терпіння нашої Церкви й народу під большевицькою владою, Владика проливав сльози. І не дивно. Він тепер бачив тут у вільному світі, як нарід може свobodно визнавати й славити Бога, як наша Церква гарно розвивається. А це пригадувало йому часи перед другою світовою війною, як і там на рідних землях люди могли свobodно прославляти Бога, як наша Церква розвивалася. Єпископ Величковський пригадував собі спомини про місії, що він проповідав на рідних землях, як тисячі вірних щиро горнулися, слухаючи проповідей. Пригадував собі ті величаві публічні процесії з місійним хрестом... а тепер там люте переслідування. Наша Церква терпить страшну недолю, і серце Владики Ісповідника, що так любило свою Церкву й нарід, стискалося великим болем і мимоволі Владика плакав.

Дня 21 липня Митрополит, Кир Максим і Єпископ Величковський відвідали табори СУМ, Пласту і УКЮ. Діт-

вора сердечно вітала Дорогих Гостей, а Владика Величковський промовляв до дітей і благословив їх.

В неділю 23 липня 1972 р., з приводу урочистости в честь св. Володимира, патрона Братства Українців Католиків, Митрополит Кир Максим і Єпископ Кир Василь відслужили архиерейську Службу Божу в "Українському Парку" (60 миль від Вінніпегу). При цій нагоді Єпископ Величковський виголосив проповідь. Після богослуження відбувся концерт. Приявних було понад тисячу осіб.

В тому часі Єпископ Величковський гостив також в Українському Парку в резиденції своїх рідних д-ра Зенона Матвійчука і його дружини Марії, кузинки Владки Величковського. На цю гостину приїхав з ЗСА. батько пані Марії, о. Павло Теодорович, зі своєю дружиною.

Дня 25 липня о. Михайло Гринчишин, протоігумен ЧНІ. привіз Владика Величковського до Йорктону, Саск. на відвідини монастиря ОО. Редемптористів. Тут сердечно привітали дорогого співбрата і Ісповідника всі Отці і Братя зі своїм ігуменом о. Михайлом Кучм'яком. З приводу цих відвідин студенти ЧНІ. улаштували в часі привітального обіду короткий гарний концерт в честь дорогого гостя.

На запрошення Саскатунського Єпископа Кир Андрея Роборецького, Владика Ісповідник поїхав з Йорктону до Саскатуну, де мав привітальну стрічу і конференцію зі саскачеванськими священиками дня 27 липня. З цієї нагоди відбувся бенкет в Шерітон готелі Шеваліє ²⁵).

З приводу відлущу-прощі в честь Пресвятої Богородиці Митрополит Кир Максим з Єпископом Кир Василем відслужили архиерейську Службу Божу дня 13 серпня 1972 р. у величавій церкві Успення Богородиці в Кукс Крік, Ман. Кир Василь виголосив також проповідь. Того ж дня ввечорі в центрі Української Католицької Молоді (парафія св. Андрея в Вінніпезі), Єпископ Величковський з участю Митрополита Кир Максима офіційно відкрив

українській павільйон “Київ”. Відкриваючи цей павільйон Владика-Ісповідник поблагословив молодь за їх жертвенну працю для збереження української мови і культури в Канаді. Владика дістав на пам’ятку різьблений альбом, а Митрополит Максим ікону. В асисті наших Владик був між іншими міністер культури провінції Манітоби Л. Дежарден. Приявних було понад тисячу осіб.

На запрошення о. д-ра Степана Кнапа, пароха церкви св. Константина в Міннеаполісі, Мінесота, ЗСА, Владика Величковський приїхав там дня 19. серпня, 1972 р. Ввечорі відбулася в церковній залі зустріч дітей і молоді з Кир Василем, а 20 серпня, в неділю архиерейська св. Літургія в сусідній маронітській церкві, бо українська церква ще не була викінчена. По Службі Божій відбувся процесійний похід до новозбудованої української церкви, де на престолі стояли три золоті хрести, що мали бути поміщені на цій церкві. Їх Владика урочисто поблагословив і виголосив зворушливу проповідь. Опісля в шкільній аудиторії був привітальний бенкет. У своїй промові Кир Василь заохочував присутніх, щоб давали своїх синів на священників, бо наш нарід тепер дуже потребує працівників у Христовому винограднику.

З Міннеаполісу поїхав Владика Величковський у відвідини своїх співбратів в їх монастирі в Ньюарку, Н.Дж. Єпископові Величковському товаришив о. Михайло Гринчишин, протоігумен ЧНІ. В Ньюарку сердечно вітали Владика-Ісповідника ОО. Редемптористів під проводом місцевого ігумена і пароха о. Павла Малюги. В Ньюарку 21 серпня відслужив Владика Величковський ввечорі о год. 7:30 урочистий Молебень у монументальній парафіяльній церкві св. Івана Хрестителя, і виголосив проповідь. Потім була стріча з людьми у залі. Наступного дня Єпископ Величковський поїхав у товаристві ОО. Михайла Гринчишина, Павла Малюги і Богдана Лукія до Філядельфії відвідати Митрополита Амбросія Сенишина ЧСВВ. Тут відбулося врочисте прийняття достойного Гостя дня

22 серпня в катедральній аудиторії в Філядельфії. В цім прийнятті взяли участь українські католицькі єпископи ЗСА: Митрополит Амбросій Сенишин, стемфордський Єпископ Кир Йосиф Шмондюк і Єпископ-помічник філядельфійський Кир Василь Лостин. На це привітання прибули владики закарпатських Русинів: Мунгальський Митрополит Кир Стефан Коціско і Єпископ Пасаїку Кир Михаїл Дудик. У стрічі з Єпископом-Ісповідником взяли участь біля 70 священників філядельфійської митрополії. В часі короткого свого, бо одноденного побуту у Філядельфії, Владика Величковський відвідав сусідній СУК "Провидіння", оглянув Видавництво "Америка". Владика-Ісповідник не поминув відвідати архієпархіяльний дім для старших віком громадян "Вознесіння". Опісля поїхав до Факсчейс, де на гробі своєї тети Матері Йосафати Теодорович відслужив панахиду. Після оглядин у Факсчейс монументальних забудовань обителі СС. Василянок з їх модерними будівлями Академії, Каледжу, бібліотеки і гуртожитку, СС. Василянки гостили дорогого гостя, що прибув у товаристві Єпископа Лостина. Опісля оба Єпископи вернулися до Філядельфії і у вечірніх годинах Владика Ісповідник відслужив Молебень у прегарному повозбудованому просторому Соборі Непорочного Зачаття, в присутності Митрополита Кир Амбросія і Кир В. Лостина. В часі Молебня Митрополит Амбросій привітав дорогого гостя, а Владика Величковський сердечно дякуючи за привітання, сказав до присутніх священників та вірних своє батьківське слово.

Після Молебня делегація місцевих організацій і товариств та зворушені до сліз вірні, підходили до Владика-Ісповідника, щоб його повітати, скласти побажання та запевнити Владика про свою любов і пошану до Достойного Гостя, а Владика всіх благословив, обдаровуючи кожного теплим словом.

З Філядельфії Владика Величковський вернувся назад до монастиря в Ньюарку, щоб користати з гостинности

своїх співбратів. Тут дня 23 серпня при обіді в честь дорогого Гостя в монастирській їдальні, Владика багато оповідав про ОО. Редемптористів в Європі, зокрема про Єпископа-Ісповідника Николая Чарнецького, з котрим він довгі літа трудився в апостольській праці на Волині.

В четвер, дня 24. серпня Владика від'їхав у товаристві оо. М. Гринчишина і Т. Кравчука до Трой, Н.Й., у відвідини свого вуйка о. Павла Теодоровича.

Дня 24. серпня дуже величаво вітали Єпископа Страдника на пластовій оселі "Вовча Тропа" в Іст Четгем, Н.Й. Там відбувалася міжкrajова пластова зустріч, у 60-ліття Українського Пласту. Коли Владика Величковський в'їжджав на цю оселю, з 4,000 сердець пластунів залунав оклик "Слава". Офіційно привітав Владика-Ісповідника начальний пластун Д-р Юрій Старосольський. Потім Єпископ Величковський в асисті Стемфордського Єпископа Йосифа Шмондюка і православного Митрополита Мстислава Скринника відслужив архиерейський Молебень в наміренні Українського Пласту й українського народу. Владика Величковський виголосив зворушеним голосом патріотичне слово до пластової молоді, в якому передав привіт з України. У своїй промові згадав він лицарські подвиги козаків-запорожців, які теж мали свій клич "Бог і Україна". Згадав про сучасну українську молодь в Україні, яка, хоча переслідувана і русифікована, є віруюча в Бога і любить Україну та бажає самостійности для українського народу.

На запрошення Едмонтонського Єпископа Ніля Саварина, Владика Величковський поїхав з ЗСА до Канади, до провінції Альберти.

Дня 27. серпня, 1972 р. Владика Василь Величковський відслужив архиерейську Службу Божу в церкві св. Покрови у Ванкувері, Б.К. для Ванкуверу міста й околиці. Владика Василь побував цілий тиждень у Британській Колумбії, в товаристві Преосвященного Кир Ніля Саварина, Єпископа Едмонтону.

В суботу, 2 вересня Єпископ Величковський приїхав з Кир Нілем до Едмонтону. Тут біля єпископської палати зібралося багато вірних зі своїми душпастирями, щоб повітати Владика-Ісповідника. В неділю, 3 вересня Єпископ Величковський відслужив архиерейську св. Літургію в співслуженні Кир Ніля і численних священників, в прияві вірних, що вщерть заповнили катедру св. Йосафата. При кінці Служби Божої Кир Василь виголосив проповідь, в якій закликав приявних бути вірними Богові й українському народові, та сміло й відкрито визнавати віру в Бога, чого не можуть робити свобідно їх брата в Україні.

В днях від 4 до 7 вересня Владика Величковський був провідником реколекцій для священників едмонтонської єпархії в Сеїнт Алберт, Альта.

На пошану Владика-Ісповідника відбувся святочний бенкет ввечорі дня 8. вересня, 1972 р. в готелі Шато Лякомб. На цьому бенкеті були присутні крім Кир Ніля, численних священників, Сестер, представники уряду, послы федерального і провінціального парламенту, представники різних організацій і товариств та близько 350 осіб. Цілий ряд бесідників у своїх промовах вітав Владика-Ісповідника. При кінці Кир Василь, зворушений тими попитаннями усім дякував. У своєму слові подяки за всі привіти він сказав, що він сам не заслужив на такі великі подяки й признання, які йому склали приявні, бо те, що він робив, не робив він, але Господь Бог, який його провадив і допомагав йому, і дозволив йому дістатися у вільний світ.

В суботу, дня 9 вересня, вранці Єпископ Величковський відлетів до Реджайни, на відвідини Саскатунської єпархії. В Реджайні привітав його на летовищі о. Мітрат О. Пасічняк в окруженні священників і представників української католицької громади, та групи вірних. Опісля в священничій резиденції був спільний обід, приготований місцевим відділом Л.У.К.Ж. У міжчасі приїхав о. Володимир Васишин, парох Кемсек і взяв Владика до своєї

парафії. В неділю, 10 вересня відбулося в Кемсек в церкві св. Йосафата урочисте повітання Єпископа-Ісповідника і торжественна архиерейська св. Літургія, що її відслужили Владика Кир Василь і Кир Андрей Роборецький. По стрічі й гостині в Кемсек, Владика Величковський відїхав до Йорктону, де загостив на кілька днів в монастирі ОО. Редемптористів. Свій побут в йорктонській обителі Владика перервав в неділю дня 17 вересня, відїжджаючи до Айтуні, Саск. Тут Владика відспівав по полудні Молебень в гарній новій церкві Пресв. Серця Христового. В Айтуні вітали Єпископа-Ісповідника ОО. Редемптористи, що є душпастирями цієї парафії й цілої округи. По Молебні Владика Кир Василь мав проповідь до вірних, що вщерть заповнили простору церкву. Опісля був привітальний бенкет в новозбудованій парафіяльній залі.

Дня 22 вересня Єпископ Величковський поїхав до Саскатуну. Тут в неділю 24 вересня Владика Василь відслужив Архиерейську св. Літургію в катедральнім храмі Св. Юрія. Цієї неділі випала там 60-літня річниця існування саскатунської парафії і 10-річчя нової парафіяльної аудиторії. З цього приводу Єпископ-Ісповідник урочисто відслонив пропам'ятну таблицю з іменами жертводавців на будову місцевої парафіяльної аудиторії.

Цього дня Преосвященний Величковський відвідав у Саскатуні Сестер Служебниць і Сестер Йосифіток в Домі св. Йосифа.

Ввечорі відбувся урочистий бенкет в честь Єпископа-Ісповідника в парафіяльній аудиторії в Саскатуні.

Прикінці вересня 1972 р. Владика-Ісповідник приїхав до Торонтонської епархії і дня 30 вересня вітали його на торонтонському аеродромі священники, представники церковних організацій, а діти Свято-Миколаївської Рідної Школи вручили йому китицю червоних рож.

В Торонті Єпископ Величковський загостив до монастиря оо. Редемптористів при церкві Пресвятої Євхаристії у Східньому Торонті. Тут сердечно привітали Владика

Василя свого співбрата по чині оо. Борис Киба, ігумен і Стефан Ширій. Зокрема дуже мило було о. Широному стрінуги свого давнього друга з Галичини.

Наступного дня в неділю, 1-го жовтня, Єпископ Величковський відслужив урочисту Архирейську св. Літургію в церкві Пресв. Євхаристії. Вірні вщертъ заповнили цей храм, щоб бути на Службі Божій, що її відправляв Єпископ-Ісповідник, представник мовчазної Української Церкви й почуги його слово.

По богослуженні відбувся привітальний обід в честь достойного Гостя в манастирській їдальні.

Отці мали приємність гостити Дорогого Владика ще 2-го жовтня. Цього дня Єпископ Василь від'їхав до Порт Кредіт, біля Торонта, щоб у прекраснім Реколекційнім Домі бути провідником духовних вправ. В цих реколекціях взяли участь всі священники Торонтонської єпархії разом зо своїм Владикою Кир Ізидором Борецьким. Про ці реколекції пише один з учасників: "Слухаючи Достойного Провідника духовних вправ, мається враження, що промовляє людина не з цього світу, бо, як із особи Владики Страдника, так і з його слів, мов на фільмовій стрічці пригадуються вражіння із почувань пережитих під час духовної обнови 1944 року, *) а тепер і вірити не хочеться, що промовляє Христовий Слуга, засуджений безбожною владою на смерть, а часті відклики до довір'я до Божого Провидіння й опіки Пресвятої Богородиці вказують, що Всемогучий Бог чудом зберіг при житті і вивів з неволі Українського Владика, що є свідком живучости Української Католицької Церкви.

За ствердженням усіх учасників, сьогорічні Духовні Вправи проходили у небувалій атмосфері та напевно причинилися до повної обнови й душевної наснаги наших єпархіяльних священників ²⁶).

В суботу, дня 7 жовтня Владика Величковський був і

---

*) Реколекції в Богословській Академії у Львові під проводом о. В. Величковського у січні 19-28, 1944 р.

промовляв на бенкеті, що його улаштувала організація УНО (Українське Національне Об'єднання) з приводу 40-ліття свого існування. Наступного дня, в неділю 7 жовтня Владика Величковський разом з Кир Ізидором Борецьким, Єпископом Торонто, відслужив архиерейську Літургію в церкві св. Николая. Після св. Євангелії Преосвященний Кир Ізидор, вітаючи гостя, зложив подяку за прибуття до Торонто, потім промовляв Владика Величковський. На основі недільної Євангелії, Єпископ-Ісповідник заохочував вірних плекати чесноти любови і милосердя серед себе і супроти поневолених братів в Україні. Опісля в церковній залі було гостинне прийняття, де були численні промови і концертна програма. Преосвященний Кир Ізидор ще раз згадував про геройські чесноти нашого Ісповідника, що переносив страшні переслідування зі сторони большевиків. Накінець промовляв Владика Величковський, дякуючи всім, і заохочуючи до щирих та постійних молитов за долю нашої страдальної Церкви.

Дня 15. жовтня, 1972 р. Владика Величковський відслужив Архиерейську св. Літургію в Анкастері, Онт., опісля як почесний Гість був на градуації в Дівочій Академії, що її провадять Сестри Служебниці ПНДМ.

В днях від 15. жовтня, 1972 р. Єпископ-Ісповідник був провідником на духовних вправах для ОО. Студитів у Вудсток, Онт. Дня 21 жовтня Владика Величковський був на бенкеті в "Українському Домі" при вулиці Христі, в Торонті.

З Торонто від'їхав Єпископ Величковський до Вінніпегу, де в неділю, дня 22. жовтня, 1972 р. в асисті численних вінніпегських священиків і великого здвигу народу поблагословив наріжний камінь нової перебудови "Інституту Просвіти". З приводу цієї урочистости Кир Василь виголосив знамениту промову, в якій зазначив, що большевики знищили "Просвіту" на рідних землях, тому заохотив присутніх закликом: "Зберігайте Просвіту в Кана-

ді!” Потім був бенкет в честь Владика-Ісповідника в просторій залі Інституту, по береги виповненій народом. Тут були привітальні промови представників духовенства, провінційальної влади, голови Просвіти і українських організацій. Вкінці промовляв Єпископ Величковський. Його промова зробила велике враження на присутніх і витиснула сльози в їх очах. Потім слідувала гарна концертна частина. Заключне слово виголосив Митрополит Максим про потребу просвітянської акції у фермерських українських околицях.

В неділю дня 29 жовтня Владика Величковський відслужив Архиерейську св. Літургію в асисті чотирьох священників і диякона в церкві Святого Духа в Гемілтоні, Онт. і виголосив проповідь. Гемілтон святкував тоді 80-ліття Верховного Архиепископа Йосифа Сліпого.

З приводу конгресу Українців-Католиків Торонтонської епархії, відбувся в суботу дня 4 листопада в Кінг Едвард готелі в Торонті величавий бенкет, на яким був наш Владика-Ісповідник. Він також був промовцем. Цей бенкет улаштовано в честь 80-ліття Йх Блаженства Верховного Архиепископа Кир Йосифа. В неділю, дня 5. листопада, на закінченні цього конгресу, Єпископ Величковський і Кир Ізидор відправили Архиерейську Службу Божу при асисті численного духовенства. Просторий храм св. Покрови Богородиці був по береги заповнений. Під кінець Служби Божої промовляв Владика Величковський, заохочуючи вірних вставлятися перед престолом Всевишнього за своїх братів в Україні. Опісля відправлено соборну панахиду за поляглих Українських Героїв. Цю панахиду відправили оба Владика в сослуженні численних священників.

Дня 19. листопада, 1972 р. Владика Величковський брав живу участь в “Дні Помісности Української Католицької Церкви”. Цей день улаштовано в Вінніпезі, Ман. в церкві св. Покрови Богородиці, при вул. Бойд. В цій церкві відслужили архиерейський Молебень до Божої Матері Мит-

рополит Максим Германюк і Єпископ Василь Величковський в наміренні Української Католицької Помісної Церкви, в асисті численних священників. Прекрасну, до сліз зворушливу проповідь про Пресвяту Богородицю, Опікунку і Покровительку України виголосив Єпископ-страдалець Кир Василь Величковський. Він згадав також, що Українська Церква була від самих початків Помісною Церквою, самоуправною Церквою, цій Церкві, яка тільки натерпілася, належиться тепер помісність і патріархат. По Молебні відбулася в церковній аудиторії ділова й концертна програма, посвячена справам помісности і патріархату. Довгу і дуже змістовну промову про помісність і патріархат Української Католицької Церкви і про її ворогів, виголосив Митрополит Максим. Свою палку промову закінчив закликком: “Не уступити з поля боротьби, аж доки не осягнемо для нашої Церкви Помісність і Патріархат”.

В місяці лютому 1973 р. Владика Кир Василь тяжко занедужав, так, що не міг поїхати на євхаристійний Конгрес в Австралії, як це передше плянував. Тому опинився на довший час у лічниці в Вінніпезі. Його недуга — це наслідок большевицьких знущань, тортур і заслань. Якийсь час був також в лікарні св. Йосифа в Вінніпезі. Завдяки дбайливій опіці д-ра Зенона Матвійчука, який одружений з кузинкою Владика Василя Марією, з дому Теодорович, стан здоров'я трохи покращав так, що міг 8 червня виїхати до ЗСА.

Дня 16 червня Владика загостив до Ютики, Н.Й., де його врочисто привітав парох о. Б. Смик з численними священниками й вірними. Трьох Отців відслужили Соборний Молебень до Ісуса Христа. Потім було прийняття в аудиторії парафії, де були численні привіти. При кінці Владика-Ісповідник, серед загальної тишини промовляв. У своїм слові він сказав: “Я вам приношу привіт з України, від українського народу, від рідної Церкви, від української молоді, що молиться тайно, щоб ворог не бачив і

не чув. Св. Віра нас держить, наш нарід живе з Богом і Бог кріпить наш віруючий нарід. Боже слово переходить з уст до уст, нас тримає любов, що проявляється у взаємній допомозі, як перші християни це робили. Наші люди діляться клаптиками хліба, що їх не забрав ще окупант. Український нарід у прадідній вірі нескорений, його не зломив голод, торттури, тюрми, заслання на Сибір. Покровителька України, Мати Божа нас боронить, Вона заносить молитви перед престіл Всевишнього за український нарід. Дорогі! Помагайте один одному, моліться за наших дітей, за переслідувану українську Церкву, за український нарід, щоб вічно прославляв Бога в нескореній Україні! Нехай Мати Божа Покрова буде нашою поміччю в усіх потребах нашого життя, тепер і у вічності. Амінь!" 27).

З Ютики поїхав Владика Величковський до Трой, Н.Ї. на золотий ювілей священства свого вуйка о. Павла Теодоровича. Тут відправлено благодарственный Молебень. Після богослужби в церкві, відбувся ювілейний бенкет в ресторані "Маріо", де промовляв також Єпископ-Ісповідник. Він у своїм слові висказав радість, що може вільно молитися разом з українськими людьми на волі, де ніхто не засилає до таборів і тюрем за молитви в українській церкві і за українську мову.

Ті відвідини в Ютиці і в Трой та промови там виголошені, були останніми промовами, що їх Ісповідник-страдник виголосив у своїм житті.

Свою останню промову, що її виголосив в Трой, Н.Ї. дня 17-го червня 1973 р., Владика Величковський закінчив словами: "Слава Ісусу Христу". Ці слова були змістом цілого його страдницького життя 28).

7.

Остання Недуга. Смерть і Похорон

По своїм повороті до Вінніпегу Владика дуже тяжко занедужав і мусів покластися в шпиталі “Мізерікордія”. Кир Василя Величковського цілковито знищила тюрма в Донбасі. В суботу, дня 30. червня, в годині 3:50 вранці, перестало битися хворе серце Владики Кир Василя Всеволода Величковського, Єпископа Луцького, героя, мученика-ісповідника св. Віри, представника Української підпільної Церкви. Вмираючи він часто повтаряв: “Большевики знищили моє тіло, але не знищили мого духа”. Перед смертю Митрополит Кир Максим уділив йому останні св. Тайни.

Рік 1973 був десятиріччям його єпископської хиротонії. Цього 1973 р. сповнилося йому 70 літ його життя (уродж. 1-го червня 1903 р.). Дня 15 червня 1972 р. Митрополит Максим Германюк спровадив нашого Ісповідника до Вінніпегу. Тут Владика Величковський знайшов дуже гостинне прийняття у свого співбрата по чині й друга Преосвященного Кир Максима. У Вінніпезі Владика Василь почувався добре ще й тому, що тут мав він свою близьку кузинку Марію, дочку о. Павла Теодоровича, брата мами Єпископа Величковського. Марія є дружиною д-ра Зенона Матвійчука, лікаря, що дуже дбайливо займався Владикою Василем. Нажаль побут Єпископа Величковського на волі був дуже короткий. Тюремні жорстокі пе-

реживання спричинили передчасну його смерть, і закінчили його трудяще й страдницьке життя. Майже півтора року Владика втішався волею, але сонце волі на землі скоро перемінилося на небесне сяєво вічного світла.

На запрошення Митрополита Кир Максима прибуло на похоронні богослуження багато владик, священників, Сестер, представників організацій молоді і тисячі вірних, що ревними сльозами оплакували смерть великого Ісповідника Української Католицької Церкви і великого Сина України. У вівторок, 3. липня ввечорі у церкві ОО. Редemptористів св. Йосифа, відслужив Митрополит у співслуженні численних священників Парастас за упокій душі Єпископа Величковського. О. Протоігумен ЧНІ. виголосив зворушливу проповідь у двох мовах. Це вже другий Редemptорист Єпископ є Ісповідником св. віри. Першим був Преосвященний Николай Чарнецький.

В середу, 4-го липня, ввечорі була панахида за упокій сл. п. Кир Василя в катедральнім храмі св. Володимира і Ольги. Церква була виповнена по береги, цебто коло півтора тисячі місць. Панахиду служили: Митрополит Кир Максим, Єпископ Кир Ніль з Едмонтона, Єпископ Кир Ізидор з Торонта, Єпископ Кир Андрей з Саскатуну, Єпископ Кир Ярослав Габро з Чікаґа і Єпископ Кир Іван Прашко з далекої Австралії, що спеціально приїхав на похорон Єпископа-Ісповідника. Співав хор церкви св. Покрови. Ветеранські організації і Пласт були зі своїми прапорами. Глибокого змісту проповідь виголосив Преосвященний Ніль Саварин, подаючи тернистий шлях життя Владика-Ісповідника.

Головним днем похоронних богослужень був четвер вранці. Мимо того, що це був робучий день, катедра св. Володимира і Ольги була переповнена. Панував святочний, а водночас жалібний настрій. В перших лавках сиділа горем прибита родина покійного: о. Павло і Віра Теодоровичі, з Трой, Н.Й., ЗСА., д-р Зенон і Марія Матвійчуки зі синами, д-р Нестор і Ольга Давидовичі з Мін-

неаполісу, ЗСА. Коло 10 години ранку почалася соборна Архиерейська Служба Божа. Співслужителями були: Митрополит Кир Максим, усі канадські єпископи, зі ЗСА Стемфордський Єпископ Кир Йосиф Шмондюк, Єпископ-помічник з Філядельфії Кир Василь Лостин, і повище згаданий Єпископ з Австралії Іван Прашко; священниками співслужителями були ОО. Протоігумени ОО. Василян і ОО. Редемптористів, чотири Отці Мітрати, два отці з Канади і три отці зі ЗСА: В. Волошин, д-р С. Кнап і М. Бутринський. Крім цього були два диякони. Церемонієм боу о. Дм. Библів ЧНІ. На троні сиділи: римокатолицький Архиепископ зі Ст. Боніфас М. Боду, від української православної Церкви Владика Борис Яковкевич, в імені вінніпегського Кардинала Монсінйор Мекензі. На похороні були присутні ще численні священники з Канади, зі ЗСА були ще о. Михайло Колтуцький з Лос Анджелес і о. Павло Малюга ЧНІ з Ньюарку, Н.Дж.

Прекрасно співав хор з парафії св. Покрови під керуванням Юрія Гнатюка. Після Євангелія зворушливу проповідь виголосив Митрополит Максим Германюк, великий приятель і опікун сл. п. Владики Величковського. Темою його проповіді було: “Чим для нас, для нашої Церкви і українського народу є Ісповідник віри, Єпископ Величковський? Це священник, святець, місіонер, патріот, сибіряк, Єпископ підпільної Української Католицької Церкви, принциповий борець за Христа і Нарід, скромний монах-редемпторист, великий почитатель Божої Матері Неустанної Помочі. В час найбільшого гонення й переслідування українців католиків на Рідних Землях — він прийняв єпископські свячення, свідомий того, що за це буде караний, і суджений большевиками”.

При кінці св. Літургії дуже гарне похоронне слово в англійській мові виголосив Єпископ Чікага Преосвященний Кир Ярослав Габро. Це його слово поміщуємо в “Додатках”.

При послідньому цілуванні всі зі сльозами пращали

улюбленого й дорогого Владика. Довга колона авт супроводжала тіло Владика Величковського на український цвинтар Всіх Святих. Тут біля Могили Героїв за волю України спочило тіло дійсного Борця і Героя — так, що ця могила відтепер не є символічною, але дійсною. Похилились над домовиною низько прапори. Владика відслужили останню папахиду, Митрополит запечатав гріб, а на домовину впали грудки вільної, хоча не рідної, канадійської землиці, з надією, що прийде час, що Тлінні Останки вірного Сина Української Католицької Церкви і Сина України будуть перенесені на землю вільної самостійної України.

Спільний поминальний обід для Владик, духовенства, родини, представників уряду, міста, організації відбувся в церковній залі св. Йосифа, цебто в Отців Редемптористів.

Після обіду слово подяки в імені ОО. Редемптористів виголосив о. Протоігумен д-р Михайло Гринчишин ЧНІ. Зокрема дякував Митрополитові Максимові Германюкові, родині, всім Владикам, представникам уряду, міста і організацій, похоронному Заведенню, паням, за приготування обіду, всім священикам, хоріві та всім численним учасникам похоронних відправ. В імені численної ближчої і дальшої родини дякував вуйко бл. п. Єпископа о. Павло Теодорович.

Кінцеве слово виголосив Митрополит Максим, в якому спеціальну подяку висловив Єпископові Кир Іванові Прашкові за прибуття на похорон з далекої Австралії, підкреслюючи тим солідарність Владик помісної Церкви. У своєму слові Митрополит дякував усім, що гідно і достойно віддали останню прислугу великому Синові України, Ісповідникові Віри Владиці Василеві Величковському.

В часі обіду Митрополит відчитав телеграми та листи, які одержав від церковних і світських достойників з ви-

словами співчуття з приводу смерти Владика Величковського.

З приводу цього похорону тижневик “Поступ” (з дня 22 липня 1973 р. стр. 3) помістив редакційну статтю під заголовком: “Ісповідник Віри Владика Величковський відійшов у вічність”. В цій статті є гарні й глибокого змісту рефлексії. Їх тут поміщуємо з деякими скороченнями:

“Похорон у Вінніпегу Ісповідника віри сл. п. Владика Василя Всеволода Величковського, ЧНІ. перемінився у велику релігійно-національну маніфестацію. Це перший Владика Ісповідник, що дочекався так величавого похорону, бо другі українські Владика Ісповідники загинули в тюрмах, казематах, чи на далекому засланні і не мали християнських католицьких торжественних похоронів. Отже похороном Владика Величковського сплачено довг другим Ісповідникам. Символічно влаштовано маніфестаційний торжественний похорон всім замученим українським Владикам Ісповідникам: Никиті Будці, Йосафатові Коциловському, Григорієві Хомишинові, Іванові Лятишевському, Григорієві Лакоті, Николаєві Чарнецькому, Павлові Гойдичові, Теодорові Ромжі та Візитаторові Петрові Вергунові. Всі вони були духом зі своїм братом Василем Величковським. . .

Владика вільного світу, вільної в діаспорі Української Католицької Помісної Церкви, хоронили представника Страдальної, але нескореної України, представника Підпільної в катакомбах Церкви. Один нарід, одна Церква — але неоднакова їх доля. Два світи, світ большевицької тиранії і світ волі. Світ покритий тюрмами, концентраками і світ свободи. Світ диявола і світ Бога. Між цими двома світами не повинно бути жодного діалогу, ані коекзистенції, так, як не може бути нічого спільного між Богом, а дияволом.

Безкомпромісовими були всі наші Владика Ісповідники, безкомпромісовим був Владика Величковський. На

жодну коєгзистенцію, чи діялог з комуністами вони не йшли. Радше вибрали вони смерть, як співпрацю з безбожним большевизмом.

Кров дарма не летється. Як колись кров мучеників християн спричинила чудо, що з малих християнських громад виросла могутня Церква Христова з мільйонами вірних. Так і на крові наших героїв, борців, Владик Ісповідників, священників, монахів, монахинь і вірних, синів та доньок України, їмже ність числа, виросте вільна Україна зі своєю вільною Церквою завершеною Патріярхатом”.

На вість про смерть Владики Величковського відправив в Римі в Соборі св. Софії врочисту Літургію Блаженніший Верховний Архиепископ Йосиф у співслуженні Владики Володимира Маланчука ЧНІ. і чотирьох отців. Проповідь українською і французькою мовою виголосив Владика Маланчук, співбрат у чині ОО. Редемптористів. По Літургії відправлено Панахиду. Гарно співав хор питомців українського католицького університету й присутні.

В богослуженні взяли участь чотири кардинали, Митрополит Амвросій Сенишин ЧСВВ., представники генерального дому ОО. Редемптористів, ОО. Василіян, ОО. Салезіян, СС. Василіянок, представники хорватської і литовської колегії й інші отці, сестри й миряни.

Під кінець панахиди Блаженніший Верх. Архиепископ Кир Йосиф сказав коротке слово в українській мові зазначаючи, що цілопальна жертва Владики-Ісповідника буде мати перед Богом велику вагу для виблагання кращої долі для нашої Церкви й народу.

* * * *

Глядячи на життєвий шлях бл. п. Єпископа Величковського треба сказати, що це була праведна душа. Вже з молодих літ бажав посвятитися на Божу службу. З любови до Бога він зовсім віддається апостольській праці. Переслідування безбожного комунізму він стрічає як нескорений ісповідник, дальше продовжуючи свою і то по-

О. Василь Всеволод Величковський Ч.Н.І. Місіонер в 1937 р.

Група Отців і Братів Ч.Н.І. 1942 або 1943 р. Сидять з ліва на право: о. Іван Юськів, о. Василь Величковський і о. Стефан Ширий. Стоять Брат Пантелеймон, о. Богдан Курилас, о. Іван Лебязк і Брат Герард.

Манастирська церква в Тернополі зовсім знищена
більшевицькою владою в 1961 р.

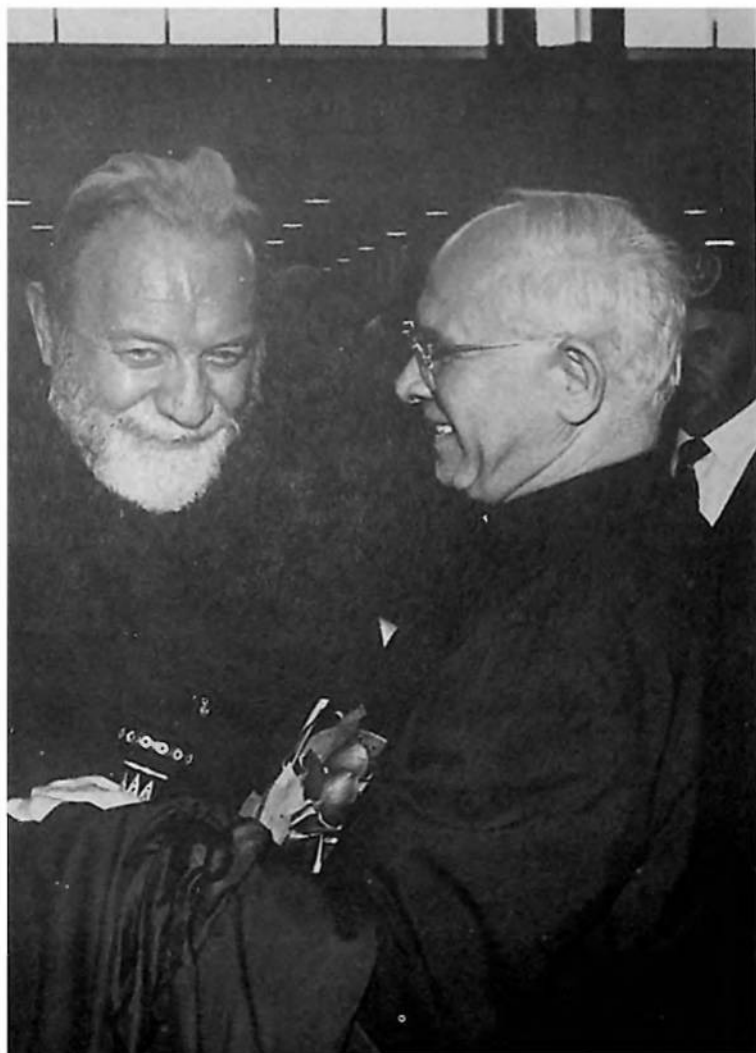
О. Василь Величковський і його мати, по повероті з Воркути в серпні 1957 р.

Єпископ В. Величковський з часів його другого ув'язнення. Тюрма в Донбасі зовсім знищила організм і здоров'я Владики.

Богослуження в Римі в 1972 р. Сидять: Блаженніший Верховний Архієпископ Йосиф Сліпий і Єпископ Василь Величковський. Стоять з ліва на право: о. д-р Іван Хома, о. А. Рижак студит і о. Диякон студит.

В Вінніпезі на аеродромі дня 15 червня 1972 р. Митрополит Максим Германюк вітає Єпископа Василя Величковського.

Вінніпег. Аеродром 15 червня 1972 р. Двоє дітей вдучають
Єп. Величковському китицю квітів.

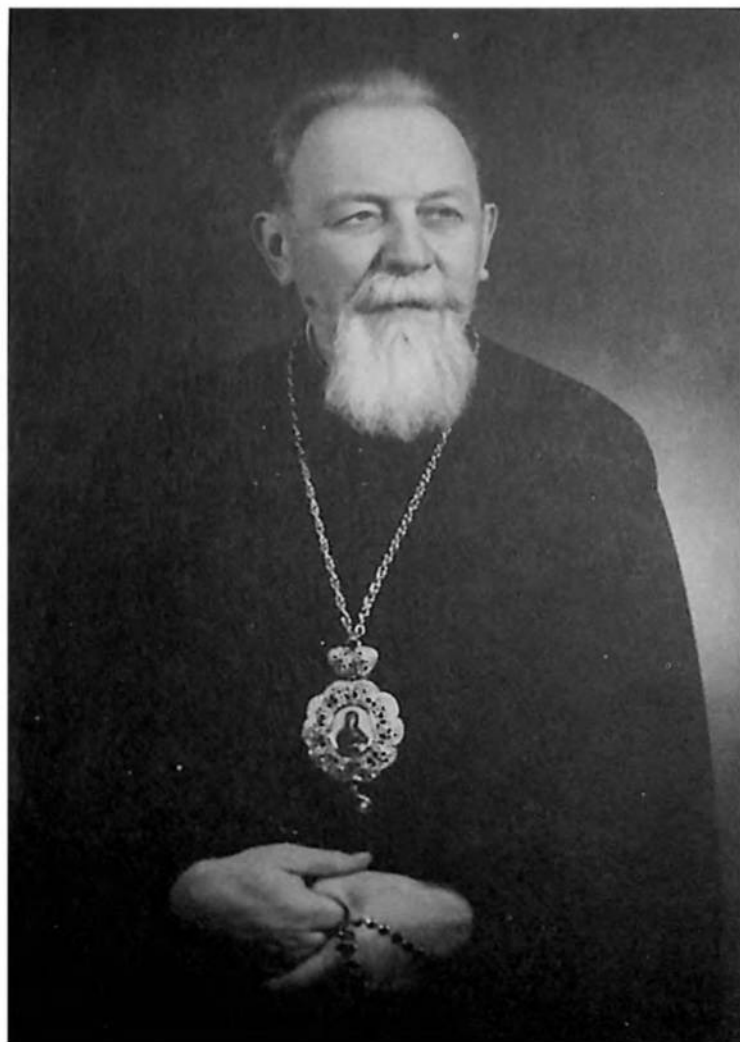
Аеродром в Вінніпезі, 15 червня 1972 р. Мигрополит Германюк з Єпископом Величковським в асисті канадійських ветеранів ідуть просторними залами аеродрому. З боків довгі дефіляди Пласту й СУМ-а. За Владиками видно о. Міграта д-ра Кушніра і о. Канцлера Шевчука.

Віннігер. Аеродром. Єпископ Величковський, оточений священиками і численною громадою, що прийшла вітати Достойного Гостя. Коло Владки на право Митрополит Максим на ліво о. С. Іжик, за ними о. Канцлер Д. Шевчук.

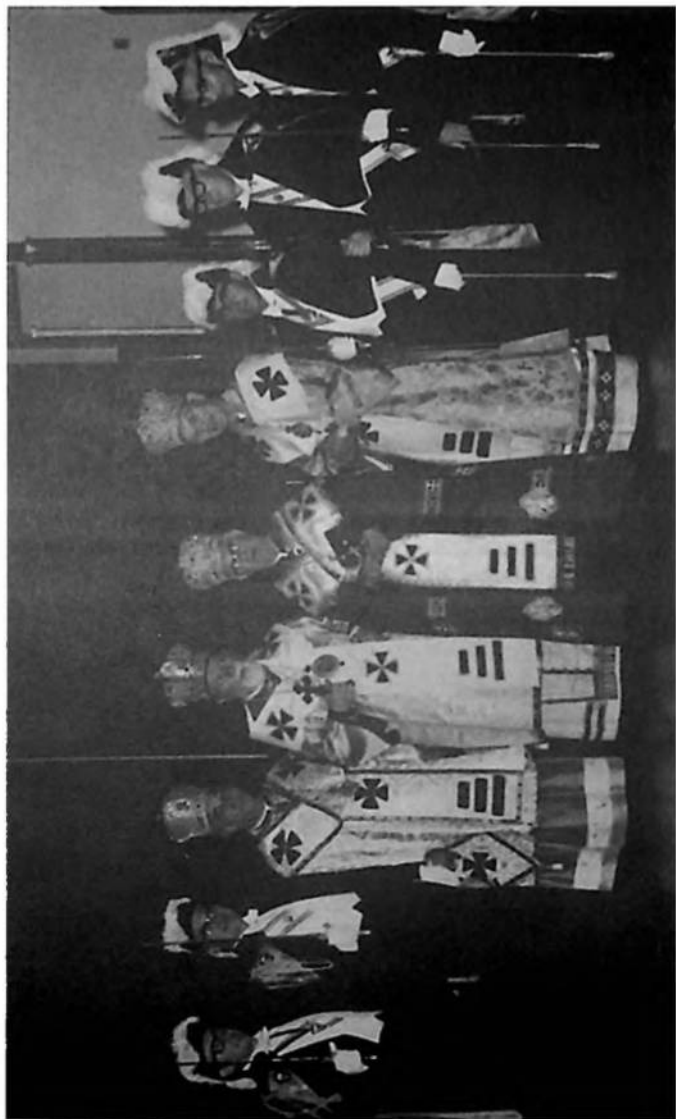

Цілоденна Школа Непорочного Серця Марії (давніше св. Николая) в Вікніпезі, її провадять вже 70 літ Сестри С.Н.Д.М. Напереді сидять: Митрополит Германюк і Єпископ Величковський. Дня 22 червня 1972 р.

Владика Кир Василь Величковський в часі своєї апостольської праці в Канаді і ЗСА. в рр. 1972-1973.

Вінніпег. Катедра св. Володимира і Ольги, дня 2 липня 1972 р. Архисрейська Літургія Єп. Величковського. Стоять з ліва на право: Єп. Із. Борецький, Єп. В. Величковський, Митрополит М. Германюк і Єп. Н. Саварин. З боків Лицарі Колумба.

Вінніпег. Катедрa. 2 липня 1972 р. Архисрейська Літургія.
Єп. Величковський молиться. о. Я. Радкевич тримає книжку. З
боків Віктарна Дружина.

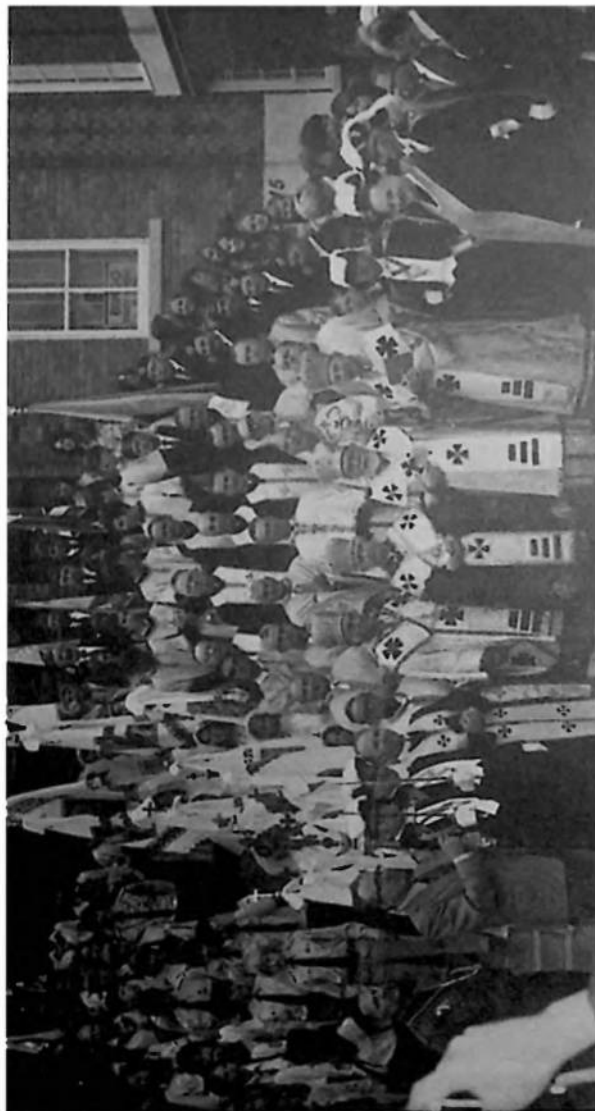
Вінніпег. Архисрейська Літургія в катедрі 2 липня 1972 р.
Обхід наоколо престолу. Єп. Величковський кадить.

Вінніпег. Катедрa. Літургія. Великий Вхід. Владика Величковський. Диякони: з лівої сторони о. Іван Шолдак з правої сторони о. Ярослав Дибка Ч.Н.І.

Вінніпег. Архиср. Літургія. Отпуст. Єп. Величковський з боків Єп. Борецький і Єп. Саварин, диякони: о. Шолдак і о. Дибка Ч.Н.І.

Вінніпег. 2 липня 1972 р. перед катедрою У першому ряді стоять з ліва на право: Спис-копи: Борецький, Митроп. Германюк, Величківський і Н. Саварин, з боків Лицарі Колумба, між ними о. Р. Кисілевський. За ними з ліва на право: О. М. Вівчар, С. Іжик, Р. Добрянський, Й. Пуляк, С. Семчук, М. Дацюк ЧСВВ. Д. Шевчук, М. Бугрянський, Л. Міня ЧНІ. Диякони о. Шолдак, о. Дибка ЧНІ. за ними: О.О. Р. Закревський, Я. Рудачек, І. Кришталович, А. Пакош, дальше О.О. В. Божик, Й. Кормило і А. Луговий.

Вінніпег. Бенкет в честь Єп. Величковського в Марльборо готелі дня 2 липня 1972 р. Господар бенкету п. Я. Семчишин вітає Владику Величковського.

Вінніпег. Бенкет. Митрополит М. Германюк вітає Владику Величковського.

Вінніпег. Бенкет. Міністер Просвіти п. Богдан Ганушак вручає
Єп. Величковському квітку "Крокус", емблему провінції
Манітоби.

Вінніпег. Бенкет. Від православної громади вітає
Єп. Величковського протоєрей Д. Лучак.

силену апостольську працю. В тюрмах, концтраках він не перестає бути апостолом з нараженням на нові репресії й кари. Довголітнє каторжне життя його не зламало, але ще більше ушляхетнило його праведну душу. Коли приїхав на волю до Канади і ЗСА, ревно відвідує осередки українського поселення, проповідує, всім служить, хоча зі зруйнованим здоров'ям. Завжди скромний, без жадних вимог для себе, глибоко покірний, побожний, про себе забував, жив тільки для Бога й других. Зокрема він визначався сердечним, і ніжним пієтизмом до Божої Матері, вервичка була стало в його руках. Завжди одвертий, простолінійний, коли бачив деякі недоліки, він сміло виступав проти того, уживаючи часом і сильних слів. Але й Христос в св. Євангелії уживав нерозумних і сильних напівень. Владика Величковський був завжди бадьорого духа, повної надії й довір'я до Божого Провидіння.

Тож не дивно, що люди, коли його бачили й чули його проповідь, казали: "Ми бачили Ісповідника". На його похорон тисячі прийшли, щоб віддати останню прислугу великому страдникові за св. віру.

В "Додатках" є поміщені копії деяких промов і проповідей виголошених в часі побуту Єпископа Величковського в Канаді і ЗСА. та в часі його похоронів; також там є різні вісті, які відносяться до Владики Василя, що їх друкувала преса.

8.

Заключне Слово

Останній рік свого життя перебув Владика Василь Величковський, — проти всякої надії, — у вільному світі; большевицький каторжник, представник підпільної, нескореної Церкви, помер в Канаді. Його тлінні останки спочили в свободній землі на цвинтарі в Вінніпезі. Це зарядило так Боже Провидіння у своїх премудрих плянах. Чому?

Судячи по всіх обставинах треба заключити, що Бог хотів через це наблизити страдницьку підпільну Українську Католицьку Церкву до цієї ж Церкви у вільному світі в розсіянні. Всі члени цієї Церкви у вільному світі повинні це собі усвідомити і цією правдою глибоко перейнятися: Українська Католицька Церква у вільному світі творить з підпільною Церквою, що тепер терпить переслідування, одне таїнственне Христове Тіло. Як у людському тілі всі члени відчувають терпіння других членів і здорові, сильні члени стараються терплячим допомогти, так і в тому таїнственному Тілі, св. Церкві, всі члени цієї Церкви повинні відчувати терпіння других членів цієї Церкви й спішити їм з поміччю.

Злука всіх членів Української Католицької Церкви тут на волі зі собою і їх лучність зі страдницькою, підпільною Церквою в Україні є конечним знаком живучости і здоров'я членів цієї Церкви. Та лучність не повинна

ограничитися на якимсь сентиментальнім, марнім співчуванні, але повинна виявлятися ділом. Члени страдницької Церкви в Україні переносять переслідування, складають великі жертви, щоб бути вірними цій Церкві, заховати її при житті, а навіть ще більше її розвивати. Подібно Українська Католицька Церква у вільному світі і всі її члени повинні невсипуще старатися бути живими, активними членами цієї Церкви і глибоко перейнятими цією правдою, що це Божа воля, щоб вони оставали вірними цій Церкві та наполегливо старалися про її розвиток; завжди пам'ятали на її дуже важливе значення у вселенській Церкві, як це сказав папа Лев XIII у своїй енцикліці "Східніх Церков гідність" (з дня 20 листопада 1894 р.): "Вона (Східня Церква) є свідоцтвом Божої єдності і апостольства католицької віри". Зокрема про українську католицьку Церкву папа Урбан VIII сказав "що через неї він сподіється повернути Схід до єдності". Тому всі члени Української Католицької Церкви повинні перейнятися вселенським духом папи Венедикта XI, "що тільки тим жив і тільки того хотів, щоб східні католики не тільки по формі, но і по духові заховали своїй обряд і свої традиції" ²⁰).

Бути членом Української Католицької Церкви це велика честь від Бога, бо ця Церква має тільки мучеників і ісповідників за св. віру, і це є великою понукою для членів цієї Церкви, щоб докзати своїм правдиво християнським життям і любов'ю до свого обряду, що вони є гідними членами цієї Церкви.

Українська Католицька Церква в Україні переживає тепер страшне переслідування. Про це переслідування говорив сл. п. Єпископ Величковський у своєму першому слові, що його виголосив на волі в катедрі св. Володимира і Ольга в Вінніпезі дня 2-го липня 1972 р. Опираючись на недільному евангелію про вигнання бісів, він сказав між іншими ці слова: "І тепер є в тому віці, в якому живемо, і тепер є злі духи, які прилюдно панують і на-

пастують людей, і не дають їм вільного життя, і виступають проти Бога, проти Ісуса Христа і проти святої Церкви Христової-Католицької. Виступають і замикають церкви, щоб люди, наші брати українці-католики, не ввійшли там кроком... Ось так злі духи там тріюмфують, панують і немов би кінця їхньому пануванню не мало бути. Але ні! Сьогоднішнє Євангеліє ясно нас утверджує у вірі, що диявол вічно не буде панувати на тому світі і не буде безкарно напастувати вірній нарід Христовій. Він буде панувати лиш до того часу, до того року, до того місяця, до тієї хвилини, до якої Бог дозволить, а після цього ні хвилини довше! Тож ми маємо надію на Боже милосердя. Бо ми молимося і молитви наші, й терпіння наші, й страждання наші, що їх дав нам Господь ласку пережити, — вони на те, щоб наш нарід освободився від панування біса найстрашнішого, диявола найгіршого, що опановує цілу землю, і нашу землю опанував, і нарід наш гнобити хоче. Маймо надію, що це напевно скоро буде, що це напевно скоро станеться”³⁰).

Іван Лев граф Шептицький у своїх спомінах про свого дядька, Митрополита Андрея Шептицького, пише: “У боротьбі за вірність Східньої Церкви Апостольському Престолові Москва тепер зірвала маску зі свого обличчя, винищуючи ту Церкву, яка служила помостом для з’єднання східніх Церков зі західніми. Виявила себе Москва тепер гіршою за варварів. Цілі століття ця боротьба ставала неперебірливою. І тому то одного разу мій Дядько Митрополит сказав мені таке: “Щоб у тій боротьбі перемогти, треба конче одягнути уніформу однієї з воюючих сторін, бо в боротьбі на таку велику скалю, як вона ведеться, не можна брати участі тільки половиною своїх сил, а треба себе віддати їй повністю! Бо половина нашої сили не матиме тут жадного значення”³¹).

В який спосіб усі члени Української Католицької Церкви можуть і повинні брати участь у тій боротьбі? В обороні цієї Церкви? Христос подає певний спосіб. Од-

ного дня апостоли не могли прогнати диявола і звернулися до Христа. Христос відповів: “Цей рід не можна вигнати, як тільки молитвою і постом” (Мар. 9, 29). Молитва й піст, значить покута, — ось певні середники, щоб прогнати диявола, що переслідує українську Церкву на землях України, і Христову Церкву на цілому світі.

Тому, щоб поконати цього злого духа треба розпочати великий хрестоносний **молитовний похід**. Всі, що живуть у вільному світі і вірять в Христа та бажають побіди Христа над дияволом, повинні щоденно сердечно молитися за переслідувану Церкву, за побіду хреста над серпом і молотом, над безбожним комунізмом, у цій інтенції часто жертвувати Служби Божі, св. Причастя. Коли татари й турки нападали на українські землі, і християнські церкви перемінювали на магометанські мечети, український нарід заносив свої щирі благання до Бога о поміч, і хрест побідив півмісяць. Цю побіду український нарід зазначив так, що будуючи церкви поміщував на церковних банях і вежах хрест, а під хрестом півмісяць. І нам треба наполегливо молитися о побіду Христа над дияволом.

Щоб наші молитви мали певніший успіх перед престолом Всевишнього, засилаймо їх через заступництво Пречистої Діви Марії. Вона “Заступниця християн непостидна, молитвенниця до Творця незамінна”. Ідім за прикладом Єпископа Величковського. Він у своєму житті завжди був у молитовній злуці з Божою Матір'ю. Марія огортала його своєю материнською опікою і захоронювала його в найтрудніших хвилинах його життя.

На могуче заступництво Божої Матері український нарід завжди пам'ятав протягом цілої своєї історії. З повним довір'ям до Неї звертався у важких хвилях, що їх переживав і діставав її поміч. Часи, що тепер настали для української Церкви і народу потребують могутньої помочі Божої Матері. Вона все може виеднати у свого Си-

на, бо Вона Його Мати і Її материнське Серце повне доброти й милосердя.

Папа Венедикт XV в часі, коли ціла Європа була в огні першої світової війни, писав: “Тому, що всі ласки, які Автор всякого добра уділяє бідним дітям Адама, згідно з невимовними плянами Божого Провидіння, приходять до нас через руки Блаженної Діви; це є нашим бажанням, щоб у цій страшній годині більше, чим коли, горем прибиті діти Марії звертали свої сердечні й повні довір'я благання до Божої Матері” ³²).

Українська Церква й нарід переживають тепер часи подекуди страшніші, чим людство в часі першої світової війни. Темні сили завзялися знищити цю Церкву й нарід. Це боротьба о саме існування. Нажаль світ мовчить, а хитрі диявольські слуги стараються пустими обітницями замилити очі тих, що мають владу у вільному світі і могли б стати в обороні переслідуваних. Однак Марія, що стерла голову пекольного змія, прийде з поміччю тим, що до Неї з довір'ям прибігають. Покірنا, витривала і всенародня молитва виеднає побіду правди і принесе свободу для української Церкви й народу. Доля народів в Божих руках. Божі млини мелять поволи, але певно. Тому: “В гору піднесім серця!”

Нехай великий молитовний похід, через заступництво Пречистої Діви Марії за українську Церкву й нарід огорне всі українські епархії у вільному світі і нехай у цих всенародніх благаннях візьмуть участь всі члени цієї Церкви й народу!

З молитвою треба лучити покуту. Коли в 1933 р. на Україні мільйони народу гинули з причини штучно, навмисне викликаного голоду, всі українці в Галичині добровільно наложили на себе строгий одноденний піст, 31-го жовтня, або 1-го листопада 1933 р., щоб випросити Боже милосердя для терплячих. І нам, що живемо у вільному світі, у великих достатках, треба робити добровільні покути й жертвувати їх за переслідувану Церкву під кому-

ністичною владою. Можна приміром один день у тижні, — крім п'ятниці, — стриматися від м'ясних страв, або наложити на себе якусь іншу покуту відповідну до наших обставин. До зовнішньої покути треба додавати внутрішню покуту, поконувати свої лихі нахлини. Папа Іван ХХІІІ сказав, що покута це конечна прикмета християнського життя. Молитва й покута тим більше потрібні, щоб переблагати Бога за гріхи народу. Кілько тих Божих образ було від початку першої світової війни до сьогодні! Божий Слуга Митрополит Андрей Шептицький у своїй промові на отворення Львівського Архиепархіяльного Собору дня 19-го квітня 1940 р. сказав ті пам'ятні слова: "Якщо гріхи людей стягають на весь нарід Божу кару і довги тих гріхів можуть ставати таким тяжким тягарем, що конечніми тоді стаються страждання невинних та гіркі сльози і жорстокі діла покаяння винних, то здається, що терпіння, які стягнула на весь наш нарід ця війна, є бодай вчасті карою за гріхи, яких міра переважила". Митрополит завзивав до покути ³³).

Застановляючися над повищими словами Божого Слуги Митрополита Андрея, Мілена Рудницька в своєму творі: "Невидимі Стигмати" (стор. 390) додає: "Велика шкода, що українське громадянство поза кордонами батьківщини не пам'ятає вище наведених слів Митрополита Андрея та не пригадує його закликів до всенационального покаяння. Свідомість своєї гріховности і розкаяне серце більше личили б вигнанцям народу, що переживає таке важке лихоліття, ніж пихате самозадоволення" ³⁴).

Щоб здобутися на таке життя, життя молитви й покути, треба гарячої Божої любови. Христос дасть таку любов усім, що будуть о це покійрно й витривало просити. Він сказав: "Вогонь прийшов я кинути на землю — і як я прагну, щоб він вже розгорівся!" (Лука 12, 49). Нехай цей вогонь Божої любови запалить серця всіх людей, вогонь любови Христа і Його св. Церкви, що є Його таїн-

ственным Тілом, зокрема любови Української Католицької Церкви. За цю Церкву перетерпіли протягом історії мученичу смерть сотки, тисячі вірних членів цієї Церкви і сьогодні терплять під комуністичною владою.

Наш Владика-Ісповідник Василь Величковський вказує шлях, яким повинні йти всі, що бажають рятунку для нашої Церкви й народу, а також для цілого світу, що переживає тепер такі критичні часи. Молитва й покута, ці два середники ніколи нікого не завели. І щоб вони знайшли скорше вислухання у Бога, лучім з ними правдиво християнське життя й духа жертви. Сказав великий німецький філософ Фрідріх Павльзен: “Світ живе добровільною жертвою праведних душ”.

Едит Штайн, перед тим, заки згинула в гітлерівській газовій камері (1942 р.) писала: “Це не є людське діло, що нам може допомогти, але тільки терпіння Христа, я хочу брати в ньому участь”.

Нехай світлий приклад Ісповідника віри, нескореного страдника Василя Величковського потягне героїчні душі до такої участі в Христових страстях, а тоді напевно і скоро по Голгофі нашої Церкви приїде день Воскресення.

ПРИМІТКИ

1) У східньому обряді священники можуть перед свяченнями одружитися.

2) Єпископ Величковський згадував авторові цього життєпису, що його рід походить з Кубанських козаків. Після родоводу Величковських деякі з них переселилися до Горохолину, богородчанського повіту в Західній Україні. Багато з цієї родини були священниками. Інші Величковські оставали на Великій Україні. Це, що деякі переселилися на Захід, легко зрозуміти, коли зважиться, що в другій половині XVII століття й у XVIII столітті Москва старалася відібрати козакам їх вольності, вкінці в 1775 р. зруйнувала Запорозьку Січ. Остатні козаки шукали місця, де могли б свobodно жити. Звідси повсталла Задунайська Січ і Кубанські Козаки. Деякі козаки з родини Величковських переселилися на Західню Україну. У Східній Україні ще оставало багато Величковських. Про це згадують різні свідощтва. На Полтавщині було більше Величковських. Енциклопедія Українознавства, Словникова частина том I, стор. 226 (рік видання 1955) подає трьох визначних Величковських: Іван, помер 1726 р. Лаврентій помер 1673 р. і Паїсій 1722-1794. Всі вони жили на Полтавщині.

3) Ці відомості як і деякі інші щодо родини Єпископа Величковського подав о. Павло Теодорович, за що автор цього життєпису щиро дякує.

4) Літопис дому Ч.Н.І. в Ковлі з 1930 р.

5) О. В. В. Величковський, "Велике Жниво", підсумки за 25 літ апостольських праць оо. Місіонарів Ч.Н.І. в З.У. в "Марійським Ювілейнім Альманахові" на рік 1939, Станіславів, 1938, стр. 81-85. Той же автор: "Мати Неустанної Помочі й Унійна праця", Там же, стр. 114-115.

6) О. Зенона Коваліка ЧНІ. большевики арештували у Львові дня 20 грудня 1940 р. і замкнули в тюрмі званій "Бригітки". Там він не перестав своєї ревної апостольської праці. Цілий місяць травень 1941 р. він служив для других в'язнів молебень до Матері Божої. Після свідощтва спів'язня, якому вдалося видістатися на волю, большевики о. Коваліка прибили до стіни в тюрмі на коридорі.

7) Орест Городиський, "Боксерські змагання", Церковний Вісник, Чикаго, 17-го березня 1974 р. стр. 6-8.

8) Казимир Грищина, Єпископ Величковський ЧНІ. "Наша Мета", Торонто 1973 р. ч. 35, стр. 2.

9) Тамже.

10) Ярослав Левицький, "Мої Спомини про ОО. Редемптористів у Львові", Машинний друк, Трентон, ЗСА, 21-го червня 1954 р. стр. 10.

11) о. Маврикій Ван де Малє ЧНІ.; "Мої переживання в Україні", Ювілейний Альманах ОО. Редемптористів, Йорктон, Саск. 1956. стр. 300.

12) "Три Річниці Владики Величковського", Поступ, Вінніпер, Ман., 17-го червня, 1973 р. стр. 1.

13) Joseph Scholmer. "Vorkuta", Weidenfeld & Nicolson, London. W. I. p. 56-58.

ВИТЯГ З РОДОВОДУ ВЕЛИЧКОВСЬКИХ

о. Іван Величковський ур. 1766 р. — і — Маріяна з Яворських ур. 1774 р.	
о. Іван Христом Величковський ур. 25. X. 1811 і Юстина з Левецьких	о. Николай (17. XII. 1819) і Теодора Сосенко
о. Юліан (1845-1888) і Олена з Лотоцьких	о. Теодор (1846-1932) і Ольга з Шухевичів (1855-1935)
о. Володимир ур. 1875 і Анна з Теодоровичів парох Яблонова дочка Николая Теодо- пов. Гусятин ровича пароха Пробиної	Ірина і Павло Шухевич
о. Василь Всеволод ур 1. VI. 1903 Наш Єпископ помер 30. VI. 1973	Лідія і Василь Ленчик

14) Ibid. p. 205-235.

15) А. Княжизинський, "На Дні ССРСР". Нью Йорк 1959 р. стр. 185-187.

16) O. R. Prohazka, Meditations, T. 11. p. 113.

17) "Він за правду страждав". Промова Митрополита Максима Германюка дня 2-го липня 1972 р. "Поступ", Вінніпег, Ман. ч. 32, з дня 20-го серпня 1972 р. стр. 3.

18) Joseph Scholmer, "Yorkuta", p. 129-130.

19) "У десятиліття московського святотатства". "Гомін України" з 4-го березня 1972 р. стр. 2. Також: Володимир Мацьків, "Незбитий доказ", Поступ, Вінніпег, Ман. 31-го березня, 1974 р. стр. 2.

20) "Наша Мета", Торонто, 7-го липня 1973 р. стр. 4.

21) Там же.

22) Там же.

23) Там же.

24) Про побут Єпископа Величковського в Канаді й ЗСА, та про його похорон широко писали українські часописи в Канаді й ЗСА.; тут користуємо з наступних часописів: "Поступ", Вінніпег, Ман. з 1972 р. чч. 28, 30, 31, 32, 34, 45 і 46; з 1973 р. чч. 28, 29, 30. "Українські Вісті", Едмонтон, Альта. з 1972 р. чч. 36 і 37. "Наша Мета", Торонто, Ont. з 1972 р. чч. 37, 38, 42 і 47. "Америка", Філядельфія, Па. з 1973 р. чч. 107, 108, 119. "Шлях", Філядельфія, Па. з 1972 р. чч. 33 і 34.

25) Обіжник Саскатунського Єпископа Андрея Роборецького з дня 20 липня 1972 р.

26) "Наша Мета", Торонто, Ont., 1972 р., ч. 42, стр. 5.

27) "Америка", Філядельфія, Па., 1973 р., ч. 108, стр. 5. ч. 119, стр. 1.

28) Там же, ч. 124, стр. 3.

29) Диякон Василій ЧСВ. "Леонид Федоров", Рим, 1966 р. стр. 261.

30) "Диявол буде знищений", "Наша Церква", Лондон, Вел. Британія. 1973 р. ч. 1-2. стр. 31-32.

31) Іван Лев граф Шептицький, "Спомини про Митрополита Андрея Шептицького", "Українські Вісті", Едмонтон, Альта. 29 березня 1973 р., стр. 8.

32) Paul Strater S.J., "The Heart of Mary", Fr. Pustet, New York, 1957, p. 100.

33) З промови Митрополита А. Шептицького на отворення Львівського Архиепархіяльного Собору, 19 квітня (ст. ст.) 1940 р. Письма-послання Митропол. А. Шептицького з часів большевицької окупації, стр. 64. Додаток до Логосу, Йорктон, Саск, 1956.

34) Мілена Рудницька, "Невидимі стигмати", Рим, 1971, стр. 390.

НА СЛАВУ БОГА І ЗАВЖДИ ДІВИ МАРІІ!

II.

Єпископ Василь Всеволод Величковський Ч.Н.І.

Мої Життєві Спомини

АВТОБІОГРАФІЯ

1.

ВСТУП *)

Для Божої слави і з Божої волі, бо на поручення могого духовного Отця пишу ці спомини.

Бідні вони будуть, якщо Господь дозволить їх написати, бо крім нужди моєї людської зіпсутої природи, не має нічого доброго могого, і тому мушу пам'ятати, "гріх мой передомною єсть вину" (Пс. 50). І ще бідні, бо пам'ять вже не дописує, але цим я не зражуюся, бо "все могу в укріплющій мя Христі"... , як сказав ап. Павло ... Вже давно я повинен був взятися до цього завдання, але рука не могла взятися за перо, ніби дрожала, не мала смілости, відваги, може тому, що несміло записані дати-числа, без букв і змісту пропали не раз в часі обшуків. Мушу писати коротко, бо і пам'ятаю мало і часу мало маю. За 14 днів маю їхати на батьківщину. Пишу в мешканні моєї сестри Віри Ніколіч в Загребі (Югославія).

2.

МОЇ БАТЬКИ

Мій батько о. Володимир Величковський, син о. Юліяна Величковського й Олени Лотоцької. Рід мій по батькові священничий вже понад триста років. Про наш рід батько мало оповідав. Пам'ятаю, будучи хлопцем, що я один раз чув про минувшину нашого роду з уст батька.

---

*) Маючи на увазі, що деякі особи, згадувані в цій автобіографії, ще живуть, дещо в тексті рукопису пропущено.

Після його оповідань, наш рід походив зі східної України, з Величків. Предок наш був козацьким отаманом. Знання з історії, здається Крип'якевича "Величківський Курінь". Коли російська цариця Катерина знищила Запорізьку Січ, тоді виселила останки козаків на ріку Кубань, де до сьогодні є дві станиці (так називалися великі козацькі оселі): Старо-Величківська і Ново-Величківська. Ті станиці, як я чув від деяких кубанців будучи в неволі в Воркуті, були дуже винищені і населені росіянами. Після передавання, один брат козацького отамана не міг чи не хотів жити під російським пануванням і перейшов в західно-українську Галицьку землю. Він мав бути знатним і багатим чоловіком, до нього належали Горохолінські добра, він мав шляхоцький герб і титули, але він чи його потомок ізза своєї доброти і легковірності та інтриг і хитрости польських панів-сусідів все стратив, а син його став священником і звідтам, з Горохоліни коло Станиславова (тепер переіменовано Івано-Франківське), виводиться наш священничий рід. Підчас великої Місії, що ми давали в Горохоліні (то дуже велике село, що мало тоді три церкви: горішня, середня і долішня, і двох священників) в 1930-их роках, коли приготівляючи дітей до сповіді я спитав маленьку дуже уважну дитину, як називаєшся, вона відповіла: Величківська. Тоді я пізнав, що наш рід продовжується серед селян того села. З духовної літератури на східній Україні знаємо про священників Величківських. Між іншими про священника-монаха старця (значить духовного учителя) о. Паісія Величківського, що жив довгі літа в монастирі на Атосі і вмер в Молдавії. Він лишив багату духовну спадщину, духовні поучення. Знані є ще інші духовні робітники пера Величківських. Одного з них споминає "Українська радянська енциклопедія", а саме: Величківський Іван, п. 1726.

Мій дід о. Юліян Величківський був товаришем о. Маркіяна Шашкевича, поета і просвітителя Західної Галицької України у Львівській Духовній Семінарії. В статті

проф. д-ра Василя Лева “Особовість Маркіяна Шашкевича” — в “Богословії”, Рим 1963 р. читаємо: “... Після першого виступу з промовою (українською мовою) в мурах Семінарії, виступив він удруге з проповіддю, та не сам, а ще з двома богословами у львівських церквах: Шашкевич в церкві св. Юра, М. Устиянович в церкві св. Параскеви, а Юліян Величковський у церкві Волоській; всі три в той сам день Покрова Пресв. Богородиці 14. жовтня, 1836 р. Мій дід був парохом в селі Дитятин, Рогатинського повіту і вмер в молодому віці, маючи около 40 років. В тому селі я проповідав місію. Після місійного звичаю я відвідав померших парохії на цвинтарі. О. парох Левницький сказав мені, що близько парохіяльного дому є ще старий цвинтар. Я пішов, могилки позападались, порослі травою, хрести дерев'яні давно зогнили, лиш на одній могилі на середні цвинтаря видніе кам'яний хрест, а на ньому напис, хто тут спочиває, а ще нижче слова: “На хресті моя любов, під хрестом моя надія — Ісус і Марія”. Скоро після смерти діда вмерла і бабка, і мій батько — малій хлопчина лишився сиротою, на вихованні дальшої рідні. Гімназію скінчив у Львові і записався на юридичний факультет. Одного року, на початку вакацій, молодій правник прочитав в газеті оголошення, що шукають учителя-інструктора для дітей в родині священника. Він потребував грошей, щоб одягнутись, удержатись, і тому зараз поїхав після вказаної в газеті адреси. Поїхав і вже не вернув на правничі студії. Не вернув, бо священником, якого діти він учив в часі вакацій був знаний між духовенством ревний і праведний о. Николой Теодорович. Під його впливом, під впливом побожності в тій родині, молодий правник після вакацій вступив до Духовної Семінарії і записався на богословський факультет. На слідуєчі вакації мій батько знова поїхав до того дому, що став його рідним домом, бо там знайшов подругу життя, мою добру, святу маму. Порядок в домі того світського священника і пароха був подіб-

ний до монастирського. Раннє вставання завжди в тій самій годині (5-тій). Молитва і розважання голови родини, потім Св. Служба Божа і ціла рідня, старі, молоді і діти разом з парохіянами в довгих рядах на колінах до Св. Причастя. Після відчитання Часослова, коли не було інших душпастирських послуг, було спідання, й у всіх свобідних хвилях мій дід читав духовні книжки, журнали і писав проповіді. Сам мій дід о. Микола Теодорович був великий проповідник. Цілий стос проповідей-руконісів (до 10 томів), приймили жовківські ОО. Василяни до друку, але видрукували тільки перший том. Преосвященний Єпископ Григорій Хомишин в Станиславові видав дідові "Місійн проповіді", бо дід належав в молодості до гуртка місіонарів. Дід мав святу подругу Харитину з Охримовичів, що свято виховувала своїх дітей. Дітей було семеро: Ось вони, не по черзі віку, але духовного звання. Два сини Василь-Епіфан і Петро-Павло були священниками-василянями. Перший був редактором Місіонаря, опісля ігуменом в Чикаго, у ЗСА. Дві дочки були монахинями-василянками: Іванна-Йосафата була ігуменею в Яворові, в Києві (1917 — по революції) і в Америці, в Філадельфії, де і вмерла. Марія-Моніка, замужна за священником (святим) Амбросієм Полянським. Жила з ним 3-4 роки і зараз після смерти мужа, лишила в родичів 4 літню доню і пішла до монастиря Васпліянок в Словіті, де була ігуменею сестра її батька Анна. М. Моніка була потім ігуменею в Словіті, їздила до Америки, де одержала стільки жертв між нашими людьми, що купила великий дім, парк і поле в Підмихайлівцях (по давньому) повіт Рогатин. Її діяльність була дуже плідна, мала много новичок, вислала сестер до Аргентини, і на студії до Господар. Академії в Бельгії. Арештована в 1945 (1946?) р. і засуджена вмерла в лагері, як жертва любови Бога і ближнього. Два сини Евстахій і Павло були священниками-парохами (жонатими) і найстарша дочка Анна, з якою оженився мій батько — це моя мама. Крім цього

після смерти діда 1918 р., моя бабка зараз після похорону поїхала до монастиря СС. Василянок, де була примірною монахиною близько 20 літ. І моя мама, після смерти тата в 1940 р., теж зараз на другий день приїхала до Станіславова і за короткий час вступила (за дозволом Митрополита Андрея) до монастиря СС. Василянок в Підмихайлівцях. Вмерла в Тернополі 1959 р. Дочка М. Мопіки Іванна, що виховувалася в діда, вчилася в гімназії Василянок, теж вступила до монастиря, але Монахинь Редемптористок в Малін в Бельгії, де жила і вмерла в опінії святости. Отже з родини мого діда о. Миколи Теодоровича і мого тата вийшли три монахи священники, чотирьох світських священників і п'ять монахинь. Крім того з парохії діда вийшов ряд монахів і монахинь. Мій батько, як священник працював сотрудником при еп. катедрі в Станіславові і парохом в Шупарці, повіт Борщів, і в Яблоніві, пов. Гусятин (тепер Тернопільської Области). Мій батько був ревним, святым священником, і моя мама була побожна і примірна мама і жінка, світила прикладом для дому і парохії. Пам'ятаю, що тато від ранку завжди молився, розважав, сповідав. служив Св. Службу Божу. Ніколи не опустив часослова, ані вервиці. В дорозі завжди мав в руках вервицю, і понад вечір з цілою родиною ішов до церкви на відвідини Ісуса Христа в Пресвятій Евхаристії. У свободному часі батько читав книжки, і вечором, коли всі спали, дуже часто писав поезії, по більшій часті релігійного змісту і по часті народньо-патріотичного. Свої поезії містив часто в "Місіонарі" в Жовкві, як теж у виданнях СС. Василянок (Календарі та ін.) в Філядельфії в Америці. Кожного дня мама з нами дітьми і домашніми була на Службі Божій і приступала до Св. Причастя, як теж і много людей зі села. Вже в навечері до пізна, як теж рано на Утрені в неділі і Свята тато сповідав без віддиху, і на Службі Божій довгі ряди, сотні старших і молоді приступали до Св. Причастя. І не диво, що з паро-

хії тата вийшло біля двох десятків монахів, монахинь, священників. В Божому дусі тато працював і поза церквою, в читальні, в кооперативі для піднесення народу на всіх ділянках життя. Моя мама мала добре, милосердне серце, приймала до хати опущених, сиріт, виховувала їх, і пізніше помагала їм заложити свою сім'ю, чи вступити до монастиря. Пам'ятаю, як раз взяли з вулиці в Шупарці бідну і сліпу дівчинку і держали її аж до смерти.

3.

МОЄ ДИТИНСТВО

Я родився дня 1. червня, 1903 р. в місті Станиславові, при вул. Липовій, недалеко єпископської палати і духовного Семінара. На св. Хрещенні дали мені імена Василь-Всеволод. Моя мама при родах хворіла і не могла мене кормити своїми грудьми, і тому кормила одна жінка, в якої дитина вмерла. Лише кілька літ батько служив в Станиславівській катедрі, бо переїхав на одержану парохію в Шупарці, повіт Борців (тепер Тернопільської Области). Перших літ свого життя не пам'ятаю. Знаю, що не посілали мене до початкової школи. Може тому, що вона була трохи далеко, а може радше тому, що управитель школи поляк, ворожо виступав перед людьми проти батька. Здається в перших двох роках початкової школи вчив мене в дома учитель Васильців. Очевидно, мама, що щоденно ціле життя приступала до Св. Причастя і нас дітей привела до Ісуса в найраньших літах. Тому на жаль і мені встидно, що не пам'ятаю того святого, важного дня Першого Св. Причастя, в якому я вперше прийняв Ісуса, мого Бога, маючи напевно не більше, як шостий рік. Це було напевно в Шупарці, і від того дня я щодня приймав Ісуса. Пам'ятаю, що я в дитинстві був впертий в деяких випадках. Коли раз ми діти їхали з мамою до Пробіжної (біля Гусятина) до діда і я, як ди-

тина був в чімсь непослушний, мама загрозила, що скине мене з візка. Я відповів, прошу скинути. Мама сказала візникові стати, і мене зняла з візка на землю. Я відвернувся і пішов і пішов, так, що мусіли мене доганяти, щоби взяти на візок. В осьмому році життя завезла мене мама до діда, до Пробіжної, і там я ходив до початкової школи два чи три роки. Пам'ятаю з тих часів одну важну подію. Були в церкві, здається в місяці травні реколекції, що проповідав монах Василянин. На закінчення, на просьбу мами О. Проповідник посвятив мене малого Матері Божій перед Її престолом. Отже від семи літ я публічно посвячений і належу до Божої Матінки і Вона прийняла цю посвяту і публічно це зазначила, коли привела мене пізніше до монастиря Найсв. Ізбавителя, де Вона найбільша Покровителька. Після скінчення початкової школи в Пробіжній, пам'ятаю одного дня, очевидно за згодою, чи на просьбу моїх родичів, мій дідо відвіз мене і ще двох бідних хлопців, (що взяв на своє удержання) Антона Гіля і Йосифа Струтинського до Бучача, до Інституту Св. Йосафата. Там я був в 1913-1914 р. Ігуменом монастиря ОО. Василян, при якому був той Інститут, був о. Никола Лиско. Головні настоятелі й учителі були о. Партика і о. Яцик (пізніший ігумен Бучача, що виступив з ЧСВВ.). В 1914 р. — війна перша світова. В роках 1915-1916 прийшла позиція — воєнна лінія на Дністрі. Австрійські війська відперли росіян, що здержалися на Дністрі. В Шупарці і всіх селах повно війська, в нашій хаті штаб рос. війська. Ми під обстрілом австрійської артилерії. Для безпеки, ми перенеслися до пивниці.

4.

МОЛОДЕЧІ ЛІТА

Пам'ятаю, що коли падали гарматні ядра, я зараз біг в сад, і збирав осколки. Ще пам'ятаю, коли першої неділі

воєнних дій в селі, зажадав військовий православній священник ключів від церкви, однак на його жадання і на жадання полковника і генерала батько відмовив і не дав ключів. Тоді генерал в люті закричав на цілий голос до адютанта: “разпоряджаєсь... в Иркутскую Губернію”. За короткий час заїхало військове авто, але одночасно подвір'я заповнилось непрохідною масою народу-парохіян, бо салдати зразу всюди сказали, що “вашого священника вивезуть в Сибір”. Тата виводили, але такий крик і плач і стогін повстав, що генерал настрашився і відкликав приказ. Тато тоді правив першій, раніше для своїх парохіян, а православній батюшка для війська пізніше. З часом і той генерал й інші старшини рос. армії дуже шанували батька і були добрі для нас, навіть помагали в потребі. Пам'ятаю, що коли були гарячіші бої в Шупарці в 1916 р., з поміччю російського війська мама відвезла нас дітей до діда до Пробіжної, де я був до 1917 р. Пам'ятаю, що не було мушкетерів, і я хоч малий хлопець їздив кінями, возив з поля снопи, бараболю, буряки, тяжко працював. Коли австрійські війська витиснули російські війська і пішли на їх територію, і стали нормальніші часи, тоді так в тому 1917 р. мама завезла мене до містечка (повітового) Городенки (за Дністром, за Заліщиками) до гімназії. Так Бог хотів, що моя наука ізза воєнних дій чи інших не була нормальною, щоби я міг частіше повторяти: “... благо мні, яко смирил мя еси”. І так перші початкові роки я вчився в дома, а дальші кінчив в нормальній школі. Першу клясу гімназії—нормально в ОО. ЧСВВ. в Бучачі, а слідуочі кляси II, III, IV, ненормально в дома. Учив мене і моїх сестер студент Теології Іван Бала (тепер священник редемпторист в Канаді), Никола Коп'яківський (теж тепер редемпторист в Канаді) та ін. В Городенці в гімназії мене прийняли до V-ої кляси, яку я скінчив нормально. В слідуочому 1918 році я почав VI-ту клясу, але її вже не скінчив, знова прийшло ненормальне. В Росії й на Україні вже рік йде революція, і в Австрії

і в нас в Галичині теж фермент в народі, особливо серед молоді. Я хоч мешкав в одній господині разом з одним товаришем, однак заходив до бурси, що була в центрі містечка, де жили мої і старші товариші. Там йшли тайні наради, приготування, які скривалися навіть перед молодшими товаришами. Мене виїмково допустили до тих тайн бо хоч я мав п'ятнадцятий рік, однак зростом я був немалий. Пам'ятаю перший мій військовий похід десь в половині 1918 р. в Городенці. Був тоді між нами в гімназії здається старший десятник Українських Січових Стрільців Крижанівський з Сирафимець (біля Городенки) родом. Він учив нас військової штуки. Під його проводом однієї ночі вибрався гурток, до якого і я належав, до військового мадярського складу, що був за залізничною станцією серед поля, щоби взяти оружжя і патрони. Очевидно ми пішли голіруч. Темна нічка нас прикривала. Звідуди вислідили рухи сторожі і ми підповзли по пластунаськи під вікна вкопаного в землю складу. Темна ніч і легкий шум вітру нам допомогли, і ми з Божою поміччю вернули з великою добиччю щасливо до дому. Напевно так теж повелось й іншим гурткам.

31 жовтня, 1918 року ми молоді стрільці були в воєнному поготівлі. Прийшов такий наказ, щоби рано 1. листопада, 1918 року зайняти владу в Городенці і в повіті, яка як звичайно за Австрії була в польських руках, бо сама Австрія валиться. Наказ виконано докладно. Рано раненько я мав у військовому однострої з оружжям перейти містечко і злучитись з частиною товаришів в бурсі. Я перейшов щасливо, тільки стрінув жандарма, що вертав зі служби з поспіхом, минув мене в напрямі до своєї станиці. Я зразу про це сказав, і ми рушили з поспіхом на жандармську станицю, де легко всіх роззбрóли, потім це саме зробили з мадярським гарнізоном і польською адміністрацією. Не впало ні стріли. Властиво стріли падали, але не було жадної жертви, і в Городенці запанувала народня влада. Подрібно не буду писати про ті часи,

лиш коротко. Перші дні були дуже гарячі і більше, як тиждень я не спав, бо був все в службі. Потім нагло захворів на грипу, і в гарячці навіть не пам'ятав, що пролежав місяць. Потім вислали мене до полку в Коломиї і скоро до Коша УСС в Станиславові. По людськи не знаю чому, а після віри знаю, що так Бог розпорядив, що хоч всіх здорових послали на фронт під Львів, де поляки наступали, щоб видерти його з українських рук, а мене не вислали. Ні я не старався, ані ніхто за мене не вставлявся перед командою, бо не було ні знайомих, ні рідних... хіба, що мали на увазі мій 15 літній вік. Післали до школи зв'язку-телефоністів. Після скінчення, курсантів післали на фронт, а мене до школи рахункових підстаршин. Скінчив цю школу, товариші пішли до фронтних частин, а мене приділили до канцелярії Коша УСС, де я був одним з рахункових підстаршин (в Станиславові). Правда, коли я подав до дому свій адрес ніби сталої служби в Коші УСС в Станиславові, то мама і тато стали писати, просити, щоби дали мені якусь відпустку до дому. Отаман Дудинський підписав мені відпустку і я на велику втіху рідних в пізній зимовій порі, на сам Святвечір прийшов до дому. Ту теж було чудесна Божа рука, бо йдучи пішки здається з Озерян, полями, я втомлений хотів пристати хоч на хвилину відпочати, та Слава Богу ангел хоронитель не допустив піддатись спокусі, бо був би замерз на сильному морозі в полі. Минула відпустка, минула весна, літо і прийшов сумний відворот Української Галицької Армії зі своєї землі під напором поляків, скріплених поміччю Франції. Осінню 1919 року ми опинились за річкою Збруч, де починались землі Східньої України, що були під владою Росії. І знова ізза дивних обставин я відстав від своєї частини, однак скоро злучився з іншою частею УСС., і в місті Староконстантинові я попав в польську неволю. Так скінчилася моя війна: я нікого не вбив, не ранав і сам остав живий і не ранений, хоч був серед куль і небезпек. Для мене ясно ...

Мамина вервичка, благословення і молитва були завжди зі мною...

5.

ПОЛЬСЬКА НЕВОЛЯ

Здається то був листопад в Староконстантинові. Там були петлюрівські частини, між якими була маленька галицька група. Польська армія прийшла там несподівано ізза порозуміння з петлюрівським штабом. І ось я чую слова польського сержанта: “кабане хцялесь Львова? копай яме!” Але яма ще не була готова, як случайно проходячий польський офіцер змінив засуд сержанта і першим потягом мене відправили в “обуз еньцув” в Золочеві. Ту кожного дня з того лагерьа полонених, що був за містом, гонили нас на тяжкі роботи часом на залізничу товарову стацію, а взагалі до каміння і до Княжого. Я міг написати до дому. Скоро дістав грошеву поміч. Дехто з полонених втікали ніччю через колючі дроти, але звичайно погинули. Я з Божою поміччю і Марії через гроші, за які погостив сержанта в військовій кантині і сам незаметно другими дверми вийшов на вулицю в білий день і незадержаний будь-ким пішов, і принагідними саньми заїхав до Словіти до монастиря СС. Василіянок, де моя тета М. Моніка була ігуменею. Звідтам перевели мене до Унева, де сердечно прийняв мене о. Ігумен Климентій Шептицький і дав приют в своєму студитському монастирі. Тимчасом за мною пошуки і в дома в батьків і всюди. Є небезпека в Уневі. Мене перевозять весною 1920 року до Львова і наш Митрополит Андрей поручає мене приймати до будинку біля Юра при вул. Петра Скарги до так званої “Дяківської бурси”, де був тоді Інтернат малих хлопців і ще чотирьох таких, як я, тільки старших, і де ректором був о. Іван Бучко. І ту я не загрів довго місця, бо виявилась небезпека і свої люди

порадили мені поїхати до одного священика на чеській границі, що потребував учителя для своїх дітей, і звідтам втіти на Чехи. Я так зробив. Приїхав на місце, був сердечно прийнятий в домі о. Були і просив, щоби хтось перевів мене через границу. Знавці і провідники казали чекати, бо на границі неспокійно, скріплені військові застави, але я вперся і сказав, що завтра рано мушу перейти. На смуток домашніх я пішов в напрямі лісу, який мені показали здалека. Очевидно, не доходячи границі, я серед граду куль був злапаний. Я сказав, що я учитель для дітей місцевого священика, не знаючи про небезпеку пішов собі до ліса на прохід. Нічого в мене не знайшли небезпечного, спитали звідки я і передали поліції, щоби відтранспортувала мене до повітової поліції в Борщеві для слідства. З поліціантом-конвоїром я розговорився. У Львові ми мали пересідати і до другого потягу ще треба було чекати. Тому я намовив його, щоби він пішов зі мною до знайомих, щоби щось з'їсти, бо ж ми оба голодні. Не хотів, не хотів, але вкінці згодився. Я завів його на вул. Петра Скарги (ч. 2), задзвонив і попросив о. Бучка, щоби дав нам щось з'їсти. В першій хвилі заки о. Бучко зрозумів, що в тій моїй візиті з поліціантом немає жадної небезпеки, він дуже настрашився. Я не подумав, що настрашу свого добродія. Вкінці я в Борщеві перед начальником повітової поліції, який ще минулого року шукав за мною, як за утікачем з лагера полонених. Комісар поліції прочитав рапорт, що дав йому мій конвоїр, спитав звідки я і передав мене таки зараз другому поліціантові, щоби запровадив мене на поліцію до Шупарки (22 км.), де мої батьки, для перевірки. Зближаємося до Шупарки, поліціант не дуже добре знає дорогу. Кінчиться ліс, починається село. Я кажу йому, що лучча дорога бічною стежкою і запровадив його на лісничівку, бо лісничий і його родина жили в приязні з моїми батьками. Мій батько своєю священичою ревністю осягнув такий успіх, що не тільки пару

родин селян поляків, але й пани учителі і лісничі поляки завжди в неділі і свята ходили до церкви. Тепер, коли я з поліціянтом прийшов на лісничівку, я зараз голосно попросив квасного молока для мого конвоїра і себе і тихонько шепнув пані дому, щоби скоро післали когось до коменданта поліції, щоби він теж забув, що я втік з польського полону і пустив мене на волю. Так і сталося і я опинився на волі і в дома коло рідних.

А коли б я щасливо втік в Чехословакію і там остався, чи я був би тим, ким я є? Дивні Божі дороги, чудна поміч Божої Матері Марії. Коли (в 1920 р.) в часі польсько-совітської війни прийшла кіпнота Буденного до Шупарки і на першому мітингу командір кричав, що треба пона розстріляти, товпа народу запротестувала й оборонила батька. І коли на другий день вивели лісничого поляка на цвинтар, (лісничівка була в сусідстві цвинтаря), щоби застріляти, люди збіглися і не дали старого лісничого, бо казали "він був все добрий для нас". Жінка і діти коменданта польської поліції теж спаслися між людьми, бо і комендант був людяний. І так духовна праця в душі св. Божої любови мого батька родила добрі овочі. Різні люди, різних національностей, релігійних обрядів і поглядів в часі біди помагали і рятували себе.

В 1920-тому році після вакацій я поїхав з Мамою до Станиславова. Мама знайшла мені місце для мешкання в бурсі, якою управляв проф. Білобрам, а я вписався до VIII класи в державній гімназії з тим, що маю здати матеріял з VI і VII класи за літа в яких я не вчився ізза воєнних перешкод. Знова ненормальна наука... причина, щоби повторяти, "благо мні, яко смирил мя еси!" Очевидно той рік 1920-тий був роком великих зусиль в науці днями і ночами. В тому році було два відділи 8-ої класи: 8-а для тих, що нормально кінчили 7-у класу й 8-б для таких, як я, бувших військових. Та ненормальність мала для мене і добрі наслідки ще під іншим зглядом. Мої товариші в великій часті були трохи легкого поведення, і коли

б не той навал праці над книжкою і брак часу, хто знає, чи я не підляг би недобрим впливам. Тимбільше, що тоді я в духовному житті був остиг ізза цього, що рідко приступав до Св. Тайн. Тільки щоденна молитва держала мене. На жадних забавах, танцях, в кіно, моя нога не була. Скоро минув рік. Прийшов час послідніх іспитів-матури. Всі предмети добре знав, а в одному найлегшому впав—забув рік 1814, дату народження Шевченка, з української літератури. Велике завстидження для моєї гордої натури. Благо мені, яко смирил мя еси...! Тільки з любови Своєї Бог дав мені цю благодать завстидження-упокорення, бо року я не стратив, таки в свій час я поїхав до Львова, де був прийнятий до Духовної Семінарії і записаний на перший рік Богословського Інституту, що за пару літ перетворився в Богословську Академію. Ректором Дух. Семінарії був добродушний о. Тит Галуцинський, ЧСВВ., якого питомці між собою називали “татуньо”. Знова в свій час за кілька місяців на повідомлення нашого доброго гімназійного катехита зі Станиславова, о. Фіголя, я поїхав до гімназії і здав свою матуру. Я мав би поступити на теологію в Станиславові, бо я належав до тієї Епархії, але так не зробив, бо в тамтешній Духовній Семінарії заведено примусово celibat, безженний стан, з чим я не годився.

6.

ДУХОВНИЙ СТАН

В Духовній Семінарії знову прийшло нормальне духовне життя. Тижнева сповідь, щоденне Св. Причастя, розважання, посіщення і проче. Духовні настоятелі й Отці Професори були добрі. Я був на своєму місці і чув себе добре. Одно було відечне, недобре в Духовній Семінарії. Тому, що в Польщі крім Теології не було своїх українських високих Шкіл і тому, що до польсько-

го Університету був тяжкий доступ для української молоді, тому то на Теологію філії часу принесли много непотрібного, непокликаного. Дух світу, що приводить до затемнення розуму і засліплення, до побіди життєвої гордості і на мене нападав і на мене якийсь вплив мав і з душею моєю сильно боровся в перших літах семінарицького духовного життя. Я був напевно наймолодший з усіх моїх товаришів, маючи дев'ятнадцятий рік, я почав богословські науки, і в недобрих речах я улягав часом недобрим впливам. І так ідучи за недобрими прикладами я часом без дозволу настоятелів виходив на місто з товаришем (ніколи сам), заглядав з хорів на церкву, де приходили люди з міста, курич більше, як “нормально”, дозволив собі за намовою товариша пару разів на маленьку чарочку горілки. Курити я почав з військових часів і курич дуже в Духовному Семінарі, мимо заказу лікаря ізза болів в грудях, в легенях. Пити я не пив, бо у війську й у всьому житті всього разом, думаю, що не випив більше, як пів літри горілки. Але мимо моєї легкодушности та схильности до злого, Божа благодать, без моєї заслуги, не була в мені марною, і берегла мене від злих, близьких нагод, а коли часом і були такі, від злих, великих упадків, і взагалі я був вірний в своїх щоденних духовних вправах. В часі вакацій в дома нетільки не було нагоди до злого і злих прикладів, але ясним світлом присвічували мені приклад батька — ревного св. священника і святої доброї Мами. Тепер скажу про моє відношення до жіночого полу в тих рішавих молодих літах. Ще в дитинних, невинних літах побожна Мама защіплювала в моєму серці любов до добра, краси, невинности. Хоч не зовсім свідомий про що молюся, я навчений Мамою, молився про ласку, щоб я був монахом, єпископом. . . Від найраньших літ Пресвята Евхаристія, щоденне Св. Причастя — була могутньою силою діючою проти всього злого, нечистого. І набожність до Пречистої Діви Марії, Її вервичка — могла були завжди

непомилковою побідою над царством нечистоти. Якийсь нахив до зовнішньої жіночої краси, якийсь невиразний нахил до подружнього життя, що виявився в виборі не Станиславівського Дух. Семінара (де був целібат), але Львівського, в знакомстві з деякими товаришками сестри у Львові, в моїй присутності з сестрою на забаві з танцями (одинокій в житті і я не вмів танцювати). Очевидно це все і проче були тільки скоро погасаючі огники, паростки без глибшого кореня, що гнили... бо глибше і все глибше коріння запускала Божа любов, любов все більша і більша до найкращого і найвищого, до Бога і спасення душ. Та Божа любов побідоносно виявилась на зовні в часі реколекцій на початку третього року богословських наук... в сильній рішучій постанові стати священником в безженному стані. Це рішення не було наслідком якогось нежданого удару, якоїсь безглядної, немилосердної сили, але було овочем незамітного солодкого, могучого, непобідимого діяння Божої благодати, Божої любові... Хоч я був веселий, живий і трохи легкодушний, як передтим, але в своєму рішенні непохитний, бо основа його непохитна і люблена, ... сам Бог! Зразу після реколекцій я пішов до Митрополита Андрея, щоби виявити своє рішення і просити про діяконське свячення. Митрополит усміхнувся і сказав: "добре, добре, але ще подумайте". Не було що говорити більше. За тиждень я знова прийшов з такою ж проською, але одержав ту саму відповідь... і ще треба було думати. Доперва за третим разом, Митрополит по батьківськи притиснув мою голову до грудей і сказав: "добре, добре, прийдіть в неділю". Минула неділя, друга й стан мого життя рішений, подружжя земське не для мене. Мусів я перебути бурю-сварку гніву і напастей від своїх товаришів, що жалілись: "коли ти став целбсом, то і нас можуть змушувати до того". Їхні обави були милльні. Я написав до дому про своє рішення і свій стан, й очевидно батько і мама вже тепер цього не

сподівалися і дуже тим втішилися. Написали лист втішний з побажанням і в ньому дуже оглядно зазначили, що повнота посвяти Богові — це монаший стан. Я не був противний цьому, але про це ще не думав, не прийшов час. Я нагадав собі ще одну подію, що сталася кілька місяців скоріше, перед одержанням діяконату, подію з ділянки науки. В науці я не був дуже пильний, тимбільше, що мої три товариші, що я мешкав з ними в одній кімнаті. теж не відзначалися ані побожністю ані пильністю. А добрий чи злий приклад дуже діє. Одною з трудностей в моїй богословській науці, був брак основного знання латинської мови, бо як це я зазначив вище, моя гімназійна наука ізза воєнних часів, була ненормальною. І ось на тому тлі така подія: При річних іспитах з догматики спеціальної я не здав, на мої відповіді на три питання молодий професор (це був перший рік його викладів) о. др. Йосиф Сліпий сказав: “зле”. Але після цього, як для мене, так і для о. професора сталося щось несподіване! Поясню. Іспити були не в викладовій залі богослов. факультету, але в митрополічій палаті і предсідником Комісії був сам Митрополит. В часі мого іспиту Митрополит мав схилену голову, закриті очі і ніби дрімав. Коли о. Професор і на третю мою відповідь сказав “зле”, Митрополит підніс голову і спитав, “як як?” О. Професор сказав “студент эле відповів”. Тоді Митрополит попросив о. Професора ще раз дати питання. І знову я почув три питання, і після кожної моєї відповіді, потрійне ласкаве “добре, добре” Митрополита. Не пам’ятаю тепер тих питань і відповідей, тільки я переконаний, що о. Професор мав рацію, бо я не вивчив належно предмету, як легкодух і недбалюх. Знова Митрополит в цьому випадку поступив м’яко, по батьківськи, замкнувши очі на справедливість. Ту я ще якийсь раз мав доказ, що Митрополит Андрей мене любив. Очевидно любив і професора, але ніжне серце схилилось до слабшого, нужденнішого. Мого індексу о. Професор не під-

писав, але підписав з позитивною нотою декан факультету за неприсутнього професора. Товариші говорили: Ти не здав, бо ти не хотів купити "Пеша". О. Професор поручив нам всім купити собі спроваджені ним латинські підручники його професора о. Пеша, Т.І., а я не купив. О. Професор напевно був переконаний, що я просто з гупого зухвальства не купив, нарочно . . . , а тимчасом в мене не було навіть думки такої. Я тоді ще дуже курив, і мені ледви ставало грошей на папіроси і я просто з біди не купив книжки. Очевидно я міг оправдатись перед о. Професором, що не маю змоги купити книжки, але така думка не прийшла мені ізза легкодушності. А мій батько на парохії жив в недостатках, бо зовсім не був господар, бо займався лиш церквою і книжкою. Ще раз скажу, що пояснення товаришів було невірне, бо в цьому випадку я був винний, і тому моє відношення до о. Професора Сліпого, як теж його до мене були завжди найлуччі.

7.

МОНАШЕ ЖИТТЯ

Одного разу літом 1924 відвідала мене моя тета, ігуменя СС. Василянок зі Словіти М. Моніка. Трохи поговорила і спитала, чи я не міг би відпровадити її до Збоїск, до монастиря ОО. Редемптористів, бо має справу духовну до о. Схрейверса Йосифа. Це було після обіду в свободному часі від викладів, і я за дозволом о. Віцектора пішов з тетою до Збоїск. Ми прийшли до монастиря, тета задзвонила, ввійшла до розмовниці, де зараз мав надійти о. Схрейверс, а я лишився на дворі в парку, що окружав монастир і закурив собі. Після короткого часу, тета вийшла на поріг і закликала мене до середини. Я ввійшов і привітався з сивим, ласкавим, усміхненим о. Йосифом Схрейверсом, якого передтим не

знав, а він наче старий приятель заговорив: “Добре, добре я вас приймаю до нашого монастиря. Ви поїдьте трохи до дому на вакації, а 1 серпня приїдьте до Голоска на Новіціят. В келії можете собі курити, але щодня один папірос менше, бо в нас не курять”. То була відповідь без мого питання, без моєї просьби. Я мав право, кажучи по людськи обуритися, чи хоч сказати, що я ж ні сам не просив, ані не просив тету посередничити. Однак я нічого не сказав, тільки попрощався і вийшов з тетою, з якою теж ні слова не говорив про цю справу. На душі було так легко, так радісно, повнота ласки, як нагла повінь її залляла. Не було на устах слів ні в мене ні в тети, бо стара монахиня і я, що став на порозі монастиря, ми розуміли вагу і велич події не земської, не людської, а небесної і Божої — ласки монашого покликання. . . В найкоротшому часі я пішов до Митрополита Андрея просити, щоби відпустив мене до монастиря Ч.Н.І. Як завжди ласкаво, по батьківськи Митрополит сказав, щоб я подумав, бо хоче мене лишити при Свято-Юрській Архикатедрі, близько себе. Я сказав про цю трудність о. Схрейверсові, моему будучому Отцеві духовному провідникові до його смерті, і він все легко полагодив з Митрополитом, бо був його приятелем і до-радником.

І так я перериваю науку теології, щоби відбути новіціят і після цього вже в монастирі докінчити теологію. Знова перервав, знову по-людськи, по світовому, ненормальність, але по Божому найвища нормальність, бо сповнення Божої волі. Дивні і чудні Твої дороги Господи! Додам ще одно пропущене. Коли я був на першому році теології, я записався одночасно на юридичний факультет тайного Українського Університету, що оснували у Львові наші учені, провідники народу, бо мимо давніх домагань і борби ще за Австрії за Український Університет у Львові, поляки, що займали панівне положення в уряді, не хотіли навіть говорити про ту справу.

Я записався на Укр. Університет, бо хотів ще другий факультет скінчити, і піддержати переслідувану наукову Установу рідного народу. А тепер і це недокінчене... для дальшого мого упокорення і для Божої слави. Мусів перервати і юридичні науки. Почалися вакації, послідні вакації і найкоротші. Мої рідні Тато й особливо Мама з поспіхом і з радістю приготувляли мені виправу до монастиря. Прийшов день 1. серпня, я приїхав поїздом до Львова і з двірця кіньми до Голоска. Перед брамою кинув недокурений папірос. О. Ігумен і Магістер Новіціату Ришард Костенобль (бельгієць), і всі Отці і Брата прийняли мене сердечно. Ось і я в своїй маленькій келії. Витягнув з кишені і поставив на столі пачку папіросів (бо мав дозвіл ще в день прийяття в келії курити), але, щоби по короткому часі кинути їх в піч і не дотикатись до них ніколи. 2. серпня, день Св. Іллі і Св. Альфонса Лігурого, основника Чину Найсв. Ізбавителя — початок моєї кандидатури. Перед Успенням Богородиці я зробив десятиденні реколекції, і в чині Облечин одержав монаший габіт родини Св. Альфонса. Зачався мій Новіціят . . . мої св. дні проби монашого життя, дні радости аж до смерти. Але подібно, як майже все дотепер було в мене не завсіди нормальне, так і новіціят. Старий дім в Голоску, що його Отці набули з помічю Митрополита Андрея, і сад і став дуже запущені, і тому о. Ігумен-Магістер і з ним всі новики у всіх свобідних хвилях поза духовними вправами, були заняті фізичними роботами коло дому, чищенням великого ставу, потім будовою великих бетонових ледівень. Крім того о. Ігумен уживав мене, як свого помічника, і я майже кожного дня ходив до Львова в різних домашніх, господарських справах. Очевидно всі духовні вправи, всі приписані молитви були точно і ревно сповнені, але решта часу на роботі серед світу, однак також з молитвою: на устах і в серці майже безпастанні зідхання до Евхаристійного Ісуса через Марію, через “Богородице Діво”. . . І так, як кажуть, навіть

не оглянувся і вже так скоро минув мій, хоч ненормальний, але святій і свято відбутий новіціят. Знова 10-денні Св. Реколекції і чин часових Св. Обітів на 3 роки. На цьому монашому торжестві були і мої рідні: Мама, здається і Тета Моніка, бо властиво не пам'ятаю тепер хто ще був. Яж був захоплений, повний радості, і моя радість відбивалась і на обличчі, певно і на серці моїх рідних... Пам'ятаю, ще передтим стрічав на дорозі в місті, у Львові різних знайомих, що з подивом гляділи на мене, розпитували цікаво про обставини, обов'язки, духовні вправи її обов'язкові і спільні молитви монастиря. Таким був, приміром о. Йосиф Лучинський, товариш з теології мого вуйка Евстахія Теодоровича, а потім монах Василянин. Він сказав з якимсь ніби смутком: "Шкода, що я скоріше не знав це все про монаший Чин Найсвятішого Избавителя". І мій вуйко, теж Василянин, коли вислухав про всі наші обов'язки, молитви і про три, а найменше два розважання денно, сказав: "так, ти дуже добре зробив, що вступив до того Чину". Такі слова, очевидно, були приємними для мене, але нічого нового не відкрили мені, бо я завжди був щасливий, повний радості ізза свого монашого покликання, і не було і сильно надіюся, що не буде хвилини, аж до смерти, в якій я чув би будь-який сумнів-жаль чи невдоволення за це, що я повірив словам мого Спасителя і пішов за Його голосом, Його слідами! Що ж більше можу сказати про монаше життя?

8.

УЧИТЕЛЬ В ЮВЕНАТІ-ГІМНАЗІЇ І СВЯЩЕНИЧЕ РУКОПОЛОЖЕННЯ

Після скінчення невіціяту мене перевели до Збоїск, де я був два роки Учителем в так званім Ювенаті-гімназії Чину Н. І., різних предметів, як релігії, української мови

і літератури, історії України і всесвітньої, географії і п. Ця гімназія виховувала кандидатів до нашого Чину, бо завжди менша чи більша частина кожного року вступала до Новіціату. В тому часі учителював там теж наш праведник о. др. Николай Чарнецький та ін. Це було в 1925 році. Я був тоді ще діяконом... й одночасно вчився, кінчив свої теологічні науки і вкінці не міг дістати священства ізза браку літ, я був замолодий. Я написав подання до Апостольської Столиці з просьбою про диспензу і в короткому часі я її одержав.

Знова радісний день, 9. жовтня, 1925 року — на свято Переставлення Івана Богослова, в якому я, маючи 22 роки одержав велику Тайну священства з рук Владики Йосифа Боцяна, Луцького єпископа, великого праведника, що одержав своє єпископство від Митрополита Андрея на висилці, в Києві. Наш Митрополит Андрей був в тому часі на відпочинку в Підлютому і тому ласкавий Владика Йосиф приїхав до нас до Збоїск, і тут в малій монастирській церкві довершив цього великого діла, дав мені священство. Тепер, вже нічого не має, чого бажало б моє серце, бо все маю і все можу в Ісусі, якого в руках держу, на жертву приношу, народові даю. Христос моя Сила, Бог і Господь! Серце повне радості!, хоч воно таке мале, нужденне. Ту радість на Празник Св. Покрови Пресв. Богородиці я привіз і до родинного дому, де відслужив урочисто свою Першу Службу Божу. Повні радості були мої добрі, праведні родичі, раділа ціла парохія. З проповіддю на це Торжество приїхав мій вуйко о. Павло Теодорович ЧСВВ. В часі вакацій після звичаю, що ОО. Учителі могли їхати до іншого монастиря, щоби відбути свої річні 10-денні реколекції, я поїхав до Зарваниці, де є Чудотворна ікона Божої Матері, і там в лісі, в скромному, а гарному монастирі Студитського Уставу, в маленькій келійці я мав правдивий-духовний відпочинок, заживав правдивих духовних розкошів в часі своїх реколекцій. Я сказав собі тоді, коли не було

б в нас місіонерського Чину Найсв. Ізбавителя, то тільки до монастиря Студитського Уставу я вступив би. З Чином Св. Василя Вел. много лучить мене, близький мені, там семеро найближчих моїх рідних, там і я був короткий час (іза війни) в бучацькій гімназії ім. Св. Йосафата, але до монастиря того Чина СВВ. не хилилось моє серце, сам не знаю чому. Але тому я монах Ч. Найсв. Ізбавителя, що така Божа воля, так Спаситель мене покликав, там моє місце, на якому маю сповнити дане Богом післанництво, і там з Ісусом бути жертвою за Церкву і на-рід.

Після реколекції, прийшла думка і я вступив до Бучача, до монастиря ОО. Василян, де частинку мого дитинства був. Ту прийняли мене дуже сердечно. О. Ігумен Яцик запросив мене до монашої трапези і в часі обіду сказав усім, що я перший священик з їхнього Інституту Св. Йосафата, бо старші мої товариші з того Інституту: ОО. Каменецький, Марків і Шипітка, що вступили до монастиря ЧСВВ., о много пізніше стали священиками. Я хоч не зовсім нормально йшов, але за то скоріше дійшов. Нехай за це буде слава і подяка Богові і Марії. Пригадую собі, коли я був ще на теології в Духовному Семінарі, мій вуйко о. Павло Теодорович ЧСВВ. радив мені просити Отця Ректора, щоби вислав мене на вищі студії до Риму, щоби зробити докторат (де він колись був). І коли пізніше моя Тета М. Моніка ЧСВВ., що радила мені негайно вступити до Чина Найсв. Ізб., а я оповів їй про раду вуйка Павла, вона сказала: “Вважай, за це, що не будеш мати марного титулу доктора, ти рік скорше можеш бути місіонером і скільки душ можеш спасти, врятувати від погібелі”. Очевидно ці слова, як “аргументум ад гомінем” мали рішальну силу. Очевидно, не тому, що вищі богословські студії і докторат, це щось марне, непотрібне, але тому, що так Бог хотів, що мої вищі студії мали бути в хресті Ізбавителя і мій док-

торат мав бути з предмету покорн-смирненности Ісусового Серця.

Пройшов скоро і другий рік мого учительства в нашому Ювенаті в Збоїсках. Я старався вчити наших малих, якнайлучче, але ціле серце хилилось до проповідництва. Тепер бачу, що я занедбував мої обов'язки, бо замало і часом зовсім не приготовлявся до лекції для моїх учнів, але завваг ізза цього від Настоятелів я не мав. Я позичив зошити з місійними проповідями від старших місіонарів і, коли сам не мав часу, давав луччим учням переписувати. Бачучи мій нахил до проповідей, майже всі Отці просили мене взяти їх чергову проповідь, на що я дуже радо годився. Це рішило, що моя учительська праця скоро скінчилася і я став місіонером. Але заки це сталося, мене чекала приємна несподіванка.

9.

ПОДОРОЖ ДО БЕЛЬГІЇ

На початку вакацій 1926-го року, закликав мене до себе о. Протоігумен Йосиф Схрейверс і спитався, чи я хочу їхати до Бельгії..., і не чекаючи моєї відповіді сказав зараз занести до Староства у Львові заяву про пашпорт. Справа, як показалося, була проста і коротка, бо я зараз дістав пашпорт і поїхав до Бельгії, сам один, без товариша чи знайомих. Посилали мене просто на вакації, щоби побачити великі монастирі ЧНІ., побачити Бельгію, щоби зробити мені приємність.

Але тут трудність, бо я не знаю чужої мови — і німецьку мало, а французької ніщо. Тому купив на всяку потребу малесенький кишеньковий французький словарець і поїхав. В Кракові мусів висісти, щоби взяти німецьку візу. Зайшов до монастиря наших польських ОО. Редемптористів, які дуже ввічливо мене прийняли, обводили по музеях міста, по Вавелю, переночували і по Службі Божій я поїхав в дальшу дорогу. Їхав цілу ніч і десь коло 9-ої я приїхав до Берліна. Недоїжджаючи до

Берліна я мав нагоду говорити, хоч з трудом з сусідом в купе німцем інженером і ще католиком. Я питався, чи є і де є в Берліні католицька церква, бо наш поїзд (інтернаціональний), має там довшу зулинку, і я маючи адрес, міг би скоро скочити до міста і відправити Св. Службу Божу. Я не уявляв собі, як я міг би опустити Службу Божу, а не спитав старших Отців бельгійців, як вони радили собі в таких випадках. Мій товариш подорожі сказав мені, що є в Берліні одна католицька церква під назвою Елізабетскірхе і назвав вулицю. Тільки став поїзд, я вискочив з течкою з легоньким нашим фелоном і прочим потрібним, і летом побіг шукаючи вказаної вулиці. Були малі перешкоди. Я спостеріг, що малі хлопці, я подумав — баярчуки — показують пальцем, біжать за мною, сміються “хлоп в спідниці”. Не було часу застановлятися, думати, і лише пізніше пояснили мені, що я був сензацією, якої не бачать в Берліні, бо там духовні (священники, монахи) не ходять в рясах, реверендах, тільки в короткому, світському одязі, з духовною кольораткою на шиї, а я ж ішов в своєму монашому габіті. Вкінці показали мені на вулиці, про яку я питав, церкву св. Єлисавети, і я вбіг ніби до захристії чи канцелярії, а там кілька молодих жінок з якимсь ніби монашим покриттям на голові. На моє поздоровлення і питання чи це кат. церква св. Єлисавети, чую відповідь, що церква св. Єлисавети, але не католицька, тільки лютеранська. Я став прибитий тими словами і не знав, що говорити, але в тій хвилі одна з тих діяконіс встала, взяла на себе пелеринку і сказала “ходіть, я вам покажу кат. церкву св. Єлисавети”. Недалеко, на слідуючій вулиці я був у своїй цілі. Я щиро подякував за прислугу християнської любови німецької лютеранки. В катол. церкві я стрінув вже правдивих монахинь, що обслуговували її. Я скоро пояснив, що я катол. священник схід. укр. Обряду хочу відслужити Св. Службу Божу і не чекаючи відповіді, вдягнув свої ризи і почав Проскомидію. Таки зараз одна зі Сестер

вибігла і скоро прийшов парох і попросив показати “целібрет”, якого я не мав. Я показав пашпорт і між іншими найшов акт диспензи від перешкоди літ до свячення від Римської Конгрегації. Це вповні вистарчило. Я щасливо відправив в Берліні Св. Службу Божу і не міг відпроситися від кави в добрих Сестер, і ще на час прийшов до вагону. На другий ранок я приїхав до Лієж в Бельгії. Тут вже нормально в місцевому монастирі я відправив Св. Службу Божу і навіть один братчик бельгієць, що був колись в Галичині, зовсім добре служив мені. Тут переночував і рано поїхав до Брюссель, гарної столиці Бельгії. Коли я вийшов на площу заліз. двірця і глядів в свій словарець, як спитати про трамвай на потрібну вулицю, якийсь поважний пан приступив до мене, бере мою валізку і поволи питає, якої вулиці мені треба. Він пізнав моє замішання (я подумав собі чи це не є якийсь злодій-обманець) і сказав, що він урядник такого то міністерства, але для нього честь послужити священникові. Він пізнав, що я чужинець по моему цивільному, хоч і чорному капелюсі, бо в Бельгії духовні ходять тільки в духовному капелюсі з широкими крисами. З Брюсселі я поїхав до великого монастиря з великим садом, городом в Боплято, де міститься богословський Інститут Ч. Найсв. Ізб. Тут близько двадцяти наших українських студентів-Редемптористів. Тут, як мені сказав о. Схрейверс, я мав бути хоч з пів року і більше, щоби навчитися французької мови і звідси поїхати до місійного дому в Станиславові. Ні одно, ні друге не сповшилося, бо українські студенти говорили зі мною по українськи... і я мусів передчасно виїхати з Боплято і з Бельгії.

10.

СТАНИСЛАВІВ. МОЇ МІСІЇ

Ігумен монастиря в Станиславові довідався, що я призначений до його дому, зараз відкликав мене, назначена

мені місія вже чекає. Я в Станиславові, в родинному місті, в літі 1926 року, де зачалися мої Місії, які тривали двадцять літ (20), до часу зліквідування нашої Церкви в Західньо-Українських Землях радянською владою. Я проповідав ряд перших Місій зі старшим місіонарем о. Яковом Янсеном, дуже добрим, побожним проповідником, великим ентузіястом нашого Обряду, що переводив много з наших богослужб, таких, як Акафісти, Парастаси і пр., і посилав до бельгійських-флямандських духовних журналів до друку. Місії були чудові, успіх завжди великий, всі вони записані в хроніках дому. Ми місіонарі були стало переняті величчю чудес Божої благодати, бо воскресали з гробу без числа—без числа, з гробу страшного гріхів і злочинів, бідні-нешасні душі, бо ставали добрими, побожними, святими одиниці і родини, села, міста, передтим злі, безбожні, зіпсуті, жертви діавола. Нема часу і тяжко нагадати собі ті боеві терени, місця побід Христової любови, тріумфу Божої благодати. Згадую села Косівщини, Микуличчини, Милування, Горохоліни, Чайкович і пр. і пр. Приблизно мільйон душ, може і більше мав перед собою.

11.

КОВЕЛЬ. ПРАЦЯ НА ВОЛИНІ

В Станиславівському монастирі був я близько два роки, бо прикінці 1927 року, після зложення вічних Обітів, мене назначили місіонарем Волині в нашому монастирі в Ковлі. Перша місійна станиця на Волині, в якій працювали о. Ігумен Ришард Костенобль, о. Микола Чарнецький й о. Григорій Шишкович, були в Костополі, повітовому містечку, бо в його околиці було много осель наших поселенців з Галичини, що продавали в себе маленький кусочок землі, а за ті гроші тут купували два, три і більше разів більше землі, але зате не раз гіршої.

Польський Єпископ Адольф Шельонжек дозволив нашим ОО. Редемптористам приїхати на місійну працю на Волині тому, що 1) Св. Отець з Риму просив і натискав, щоби всі кат. єпископи помагали в Унійній праці; 2) Деякі римо-кат. польські парохі повні Божого Духа, представляли Єпископові, що є много греко-католиків українців з Галичини, які не маючи своїх священників, ходять до православних церков; 3) Сам Єпископ був переконаний, що наші ОО. Редемптористи, маючи бельгійських настоятелів, що родилися в латинському Обряді, щиро допоможуть всіх українців православних на Волині привести до латинського-польського костела. І тому казав нашим Отцям в першій місійній станиці в Костополі всі метрикальні записи наших людей давати латинському парохові, і взагалі бути його сотрудниками. Наші ОО., щоби тільки зачати св. працю, мовчки згодилися на услів'я Єпископа і почали працювати по Божому — по свому. В короткому часі в їх каплиці був нетільки гарний хор з місцевих православних, але теж і много поляків, які в костелі пізнали Отців, що і там часом проповідали і сповідали. Сталося, що не все пішло до костела, але все з костела до нашої каплиці, до нашого укр.-кат. Обряду. Лат. поль. парох, хоч наш приятель, настрашився, повідомив про все Єпископа і наші Отці мусіли негайно забиратися, і шукати нового місця на свій осідок, з якого роз'їжджалися б на всі сторони Волині. Боже Провидіння вибрало для нас Ковель, що є природним центром і залізнодорожним узлом. До Костополя я приїздив два рази, як гість, для хвиливої помочі. До Ковля я приїхав на стало. Наш монастир містився в просторому домі коло стації, (винаймив його нам один добрий поляк) в якому була уряджена гарна, велика домашня церква з малим іконостасом, були маленькі келії, їдальня, кухня і проче. Поза нашими монашими молитвами щодня для людей служилася рано співана Служба Божа і вечером Вечірня чи Молебень з короткою наукою, все

після місцевого православного обряду, після вказівок Св. Отця: “нек плюс, нек мінус, нек алітер”. Слава про нову уніятську церкву ширилася, люди приходили більше і більше. Крім місцевих Богослужб, наші Отці по черзі відкривали все нові оселі переселенців з Галичини, помагали будувати все нові каплиці-церковці. Це все записано в хроніці монастиря, яких копії є в генер. домі в Римі. Згадаю лише загально, що ми їздили в села і хутори таких повітів Волині: Володимирського, Горохівського, Ковельського, Костопільського, Сарненського та інших. Ми помогли збудувати людям понад двадцять церковець і каплиць і крім того служили і в домах, де лише пару родин було наших людей. Не пам’ятаю дат, але десь коло 1930 р. праця наша пішла так далеко, що з Божою поміччю і то чудесною, ми вже мали в Ковлі свою велику свято-юрійську церкву. Ця велика дерев’яна церква з гарною площею коло міського цвинтаря, була за царської Росії військовою полковою церквою, а тепер це “гарнізонни косьцюл католицькі”. Якжеж цей косьцюл став нашою церквою? Що церкви ставали костелами в Польщі, це буденне явище, але щоби костел став церквою, то ніхто не повірить. В Ковлі був польським парохом у величезному новому костелі о. пралат Токажевський, добрий, ревний священник, вже старий, дуже щирий, відвертий, але запеклий противник Унії. Він казав нам в очі “я вашу працю подивляю, вас шаную, але та праця, то велика помилка і Св. Отець помиляється в тій справі, бо то не на користь, але на шкоду кат. Церкви. . . , бо в східньому Обряді неможлива правдива кат. Церква”. Я його поважав за його щирість, і нераз заходив до нього на якусь раду. Інші молоді польські ксьондзи не були такими. Був тут і військовий капелян, молодий кс. Завадзкий. Ось це він запропонував нам купно його костела — бовшої церкви, і хотів вибудувати собі новий військовий костел коло касарень. Ми внесли подання до військової головної команди. Кс. Завадзкий помагав,

але рішачим було слово військового міністра. Я поїхав до Варшави і заїхав до польських ОО. Редемптористів, і розповів в якій справі я приїхав. Один з Отців ходив стало з духовною поміччю до шпиталю дуже панського під іменем Ісуса-Дитяти. Він якраз пішов до тої лікарні і розповів настоятельці Сестер Шариток, що наші Отці мають такий клопіт (але не пояснив, що то Отці східнього Обряду й українці), і бажають купити військовий костел, що продається, але є труднощі. Якраз тільки вчора відійшов з цього шпиталю Маршал Пілсудський і задзвонив до тої настоятельки, щоби щераз подякувати за добру обслугу сестер, і спитав чи щось треба... Настоятелька виявила журбу ОО. Редемптористів з тим купном, а Пілсудський відповів: "я вже записав собі, зараз дам приказ". І чудо сталося. Я приїхав з Варшави і на другий день прийшла телеграма з команди Корпусу в Люблині, приїжджати до контракту. Я поїхав і за малу ціну ми купили церкву на здивування всіх і нашу радість. Ігуменом тоді був в нас о. Йосиф Гекіре. Ми зараз обняли нашу церкву, і я сам замешкав в маленькій кімнатці при вході до церкви під хорами. Я поїхав зараз до Львова до нашого Митрополита Андрея, і Він подарував нам гарний цінний іконостас, що купив при нагоді, викинений поляками з бувшої православної церкви. Дуже скоро ми почали служити в нашій церкві, і теж дуже скоро ми почали будувати на нашій площі біля церкви гарний, великий, поверховий монастир, з великою залєю для зібрань братства. Будував монастир місцевий інженер Васильківський, гарна людина; він, коли скінчив будову, вписався до нашої парохії, бо передтим належав до православної. Майже з отворенням церкви зголосився до нас диригент Дам'ян Куліш, що zorganizував гарний хор і був дяком в нашій церкві. Я сказав йому, що не мусить переходити до нас покидаючи православ'є, і тільки, коли переконається про правду, може приступити до Св. Тайн в нашій церкві. Отже диригент і многі співаки

і парохіяни прийшли до нас з укр. православної церкви св. Благовіщення. Скоро було в нас біля тисячі душ парохіян. Знатніші з них Бондаруки, Морозовські, Тишецькі, Пивоварови... З нагоди Мазепинської річниці звернулися до нас українці православні, щоби відслужити в нашій церкві торжественну Панахиду за душу Гетьмана Івана, бо в православній Церкві заборонено це православною владою. Ми відслужили. Маса народу, як ніколи. Прийшли дякувати. Між іншими Петлюрівський полковник Купрійчук, три брата господарі Балаки та ін. Просили заїхати до їхнього села Колодяжного, 6 км. при нашій вулиці в напрямі Луцька. І там скоро була наша парохія. Колодяжне, це колишній маєток Косачів, родинне місце Лесі Українки (Ляріси Косач) і її брата Миколи, що жив тоді в малому дімку в саді, бо в великому домі його була школа. Церкви там не було, бо сільце невелике і занедбане. Поширилася там комуністична робота. Але скоро по кількох лекціях, група свідомих підписали заяви приступлення до гр.-кат. Церкви, і між ними перший Микола Косач і його син Юрій Косач (письменник). В короткому часі, на дарованій площі при головній дорозі було збудовано велику хату ніби одного господаря Балака, а вночі поставлено копулу і хрест, і рано на теплого Св. Миколи прийшла з Ковля процесія з народом і посвячено нову св. Миколаївську церкву в Колодяжному. Скоро, після цього і много з комуністів, що мали завдання мене забити, коли я їхав ровером до церкви, чи до школи, стали моїми приятелями. Це лиш один образок з кількох черток (бо не має часу на точність), а таких образів багато. Було много сіл, що просили мене до себе, що бажали приєднатися до кат. Церкви, але всі їхні бажання і наші труди скінчилися гірш, як нічим... бо вороги насиллям не допустили... Коротко: перші вороги з'єдинення наших православних братів на Волині з кат. Церквою були польські католики, духовенство, особливо вище, другі вороги Унії

— польський уряд, треті вороги Унії — московські єрархи. Знова приятелями Унії — це український православний нарід і духовенство. В многих православних парохіях на Волині, де весь нарід хотів католицької церкви (пр. Тутовичі пов. Сарни), польська поліція мене задержувала, людей карами мучила. Таких парохій много, майже всі. Очевидно борба проти з'єдинення в кат. Церкві, це борба проти Бога, що люто завжди мстилася на своїх “героях”... Сліду немає по ворогах Унії на Волині за Польщі. Так було, є і буде... Коротке заключення: Свята Унія, якій не дали розвинутися і жити, яку вважали за мертву і шкідливу для католицької Церкви на Волині, видала чудні овочі — страдальців-мучеників за католицьку Церкву на Волині. Ось вони: Світські жонаті священники, бувший ректор православної Дух. Семінарії в Крем'янці о. Петро Табінський, бувший парох православної парохії біля Володимира і Ковля о. Ксенофонт Керта згинули, як в'язні ісповідники в лагерах. Монахи православної Почаївської Лаври: о. Серафим Ярославич б. ігумен в Здолбунові, живцем спалений в дерев'яній церкві в Жабчі біля Луцька червоними партизанами; о. Никита Денисенко забитий в Тутовичах біля Сарн, о. діякон Авім Ковальчук отруений у Львові.

Підпільна борба проти моєї праці на Волині була так сильною (протести до Апостольської Столиці), що було вказано мене відкликати з Волині. В 1935 р. я знова був в Станиславові, знова Місії. Ігуменом монастиря був о. Ахіль Бульс, бельгієць, що дуже любив наш нарід. Часто приватно і на зібранні Братства казав: “Дуже молитесь мої дорогі, бо скоро вже буде Україна”. То не минуло безкарно. Поліція довідалась й наш о. Бульс був вигнаний з границь Польщі. Якийсь час я заступав його, як настоятель. В 1938 р. прийшла з Риму номінація і я був назначений ігуменом Станиславівського монастиря.

12.

ІГУМЕН В СТАНИСЛАВОВІ. РІК 1939

В 1939 р. прикінці місії в Стрії грянула вістка про вибух війни німецько-польської. Я ще щасливо виїхав до Станиславова. Нагла утеча поляків. Це було 1. вересня, а 17. вересня прийшли “освободителі”, совітська власть. Пам’ятаю, це було в неділю рано, коли я вийшов після Служби Божої з нашої церкви, много наших людей, що стояли звернулися до мене і сказали, що міністер Молотов з Москви проголосив через радіо, що совітські війська переходять границю “освободжати братів на Західній Україні”. Це заповідало страшне переслідування релігії. В Станиславові Отці плянували вибудувати величаву церкву. Розуміється прихід большевиків нищив всяку надію на здійснення цих плянів. Нажаль польська влада робила всякі труднощі, щоб перешкодити будові цієї церкви. Вже два роки я з Отцями їздили по місіях і при кінці кожної місії ми згадували, що зачинаємо будувати в Станиславові велику церкву в честь Божої Матері Неустанної Помочі. Я зібрав за короткий час понад 120 тисяч золотих, купив майже весь матеріал, але польський уряд не дозволяв будувати. Якраз принесли мені наші хлопці документ з військового штабу в Станиславові, що поляки втікаючи залишили, в якому був приказ міністра військових справ з Варшави, щоб не дозволити Редемптористам будувати на їх площі (в центрі міста) церкву, але на тому місці збудувати військовий костел, а Редемптористам дати площу за містом. Це переслідування зі сторони поляків католиків було подекуди більше болючим, чим навіть криваве переслідування зі сторони безбожників.

13.

РІК 1940

В 1940 р. хотіли місцеві совітські влади вигнати нас з монастиря і зайняти дім для держави. Ми сказали людям. За кілька днів дівчата і жінки з Братства Матері Неустанної Помочі зібрали кілька тисяч підписів на протесті проти вигнання наших Отців і віднесли ці підписи до головного прокуратора, а на вулиці чекала маса людей на вислід. Прокурор прочитав ту жалобу і сказав: “Ваші слова і підписи нас не зворушують, ідіть геть!” А дівчата відповіли: “А кров чи також вас не зворушить, бо коли рушите наших Отців, тоді — гляньте на вулицю, ось той нарід і тисячі людей ми всі кинемося і кров дамо і не допустимо... Прокурор відповів: “Но, йдіть, ніхто не рушить ваших Отців, я тільки так жартував”. І так ми були забезпечені на якийсь час. Прийшов час нашого Празника Божої Матері Безнастанної Помочі. Люди втішені, що я запевнив їх, що празник буде нормально, як завжди. Кілька днів перед празником Єпископ Григорій Хомишин, сказав мені, щоби не робити процесії через місто, бо то небезпечно. Я відповів, що годжуся, тільки, коли люди питають я скажу, що це на розпорядження Єпископа. Єпископ не згодився. Тоді я сказав, що я сам особисто не маю прав касувати звичаї в Богослужбах, і брати на себе відповідальність перед настоятелями і народом. День празника, гарна погода, маси народу (біля двадцять тисяч) наповнили велику площу перед монастирем. Служба Божа на дворі, на площі. Після Служби Божої сформований похід, процесія: много хоруггов, Ікона Божої Матері Безнастанної Помочі на ношах високо несли священики і сам Ісус Евхаристійний в монстранції під бальдахимом. На хоругвах ті самі блакитно-жовті ленти і много хлопців з Братства М.Б.Н.П.,

що роблять службу впорядчиків з синьо-жовтими опасками на рукавах. Весь нарід повною груддю співає пісні в честь Ісуса і Марії, великий підйом духа. Похід іде довгими вулицями кругом осередка міста. По обох сторонах вулиць “совітські люди”, старі хрестяться зі сльозами в очах, молоді і військові з широко отвореними очима, з великм подивом. Св. Похід—кричуча проповідь самого Ісуса, що йде в Найсв. Тайні Евхаристії і велике благословення Богородиці Безнастанної Помочі! Похід іде широко, ширшою вулиці, над’їжджаючи військові авта мусять завертати. Я йшов в епітрахилі пильнуючи порядку. Аж ось при кінці першої вулиці шум, я вже там. Велике особове авто енкаведистів (сам обласний начальник НКВД., як пізніше ми довідались) перлося назустріч походу, щоби пробити і може zdeформува-ти похід, зробити замішання. Я крикнув до впорядчиків, хлопці стали муром перед машиною, їх постава говорила: “хіба через наші трупи!” Один вдарив кулаком по склі коло шофера, ще хвиля... відкрились двері, один з впорядчиків щез в авті, (силою втягнули його) авто завернуло і щезло. На страшне обурення народу хлопця випустили, не пам’ятаю чи ввечорі чи вранці. Похід прийшов на площу, я сказав торжественну проповідь про побідну силу Ісуса і Марії. Нарід довго не розходився, хоч все скінчилось, наче застигло в молитовній екстазі. Я дякував Богові і сказав собі: варта було взяти відповідальність на себе, піти на риск і життя дати! Минуло кілька днів. Прийшло письмо з НКВД.: “Явитися в такій годині..., в такій кімнаті...”. Пішло в піч! За кілька днів таке саме письмо і так само пішло в піч. За кілька днів знова подібне письмо... й воно пішло з димом. За кілька днів після Служби Божої... дзвінок, мене визивають. Приходжу. Здравствуйте! Розумію, сподіваний гість. Прошу сідати. Чи ви дістали наше письмо? питає — дістав. І друге? — дістав! І третє? — одержав! Чому не явились?, — бо не хотів... Чому? —

бо я не ваш сексот. Ви приїдете! — не прийду. Розпняв цивільне пальто і показав однострій НКВД. і револьвер. Зараз зі мною підете; з вами то так, но сам ніколи! Позвольте ще відійти і розпорядитися в своїх справах. Прошу. І я відійшов і скоро передав о. Стернюкові касу і всі ігуменські справи, бо кожний знає, що йти в НКВД. (особливо в тих часах), означало не вернути більше. Клякнув, помолвися... “да будет воля Твоя”... Богородице... Стиснув вервицю при поясі (тоді ми ходили ще в своїх габітах) і вийшов. На дворі мій капітан став і знова суперечка. “Я піду вперед, а ви трохи дальше за мною” — каже він. “Не жартуйте — відповів я, бо коли лишете мене ззаду, я зараз втічу, тому ведіть мене з собою”. Я в обласному НКВД., в бувшому суді. Зачався протокол-життепис, а потім питання: “Чи ви нарочно сам, чи з чиеїсь намови чи приказу зробили ту антисовітську демонстрацію з тим Хресним Ходом, (Процесія-похід в наш Празник пару тижнів назад) з тими жовто-блакитними лентами?” “Я не робив жодної антисовітської демонстрації, а зробив сам зі своєї волі хресний ход з тим всім, що ви бачили, бо ваша власть сказала нам, що можна в церкві робити все, як було давно, а давно ми все це робили без жодного дозволу—і ще—і ще на ту тему.” “Чи до нашого приходу ви проповідали проти Совітської влади?, коли і де”. “Так я проповідував проти... завжди і всюди...”. “Чому?” бо ми знали з газет і від свідків, що втікли сюди, про нищення і палення церков, хрестів, ікон, про убивства єпископів, священників, нищення всієї релігії, і я після своєї совісті мусів проповідати і до молитви взивати нарід, щоби Бог могутчою силою здержав ту дику, нищівну силу. Вже далеко поза полудне, він много питає, я много відповідаю. Нагло відсуваються двері, впадає енкаведист, високий, чорний, на обличчі страшний, як Мефістофіль, чогось подібного не бачив. То був сам начальник Обл. НКВД. “То Величковський, чи признаєся?” кричить.

“Ні, — каже мій слідчий. І він кинувся на мене з кулаками над головою, коло лица, зі страшним криком, як скажений. “Признавайся, признавайся, бо сейчас под стенку, як собаку, признавайся, отвечай. Я глянув на нього і казав голосно і поволі: “некультурному чоловікові ні одного слова не відповім”, і відвернувся від нього на кріслі задом і став відмовляти вервицю, держачи її високо в руках. Він кричить, мені в голові шумить, я майже непритомний, я тільки молюсь “Богородице Діво”, — тієї молитви я свідомий, більше нічого. Він довго кричав, кидався, я молився... то було довго, бо цілу велику вервицю я відмовив і нагло сильний тріск дверми і тишина. Я відкрив очі. На мене глядить усміхаючись мій слідчий капітан і питає: “а мені будете відповідати?” Я кажу: “буду, бо ви культурний чоловік”. Він ще питає спокійно, я відповідаю. Вже вечоріє. Питає, чи хочу пити, їсти. Відмовляюся. Кінчає. Підписуйте при кінці кожної сторінки. Цілий плік карток. На останній сторінці написано до половини. Я машинально підписав при кінці сторінки. Він глянув і сказав: “Ви підписали собі смерть, бо над вашим підписом можна ще написати, що угодно. Пропало кажу, то вже ваша справа. Ні, сказав тихо, візьміть перо і ще раз підпишіть і перечеркніть чисте місце. Я подумав собі “то людина” і сказав Спасибі! А тепер я вас відпущу, сказав він, але хочу ще щось сказати, тільки пам’ятайте, що я комуніст й атеїст, щоби ви не сміли щось іншого подумати про мене. Я залепнив його. Він поглянув на мене і тихим, але сильним голосом сказав мені: “Я з усієї своєї душі вас поважаю, що ви за це, в що вірите, готові своє життя віддати, бо ті, що інакше поступають, то послідна сволоч”. Казав ще підписати друкований формуляр, що я нікому не скажу це, що я чув. Я підписав, очевидно, як пусту формальність, що не обов’язує і мене і зараз на вулиці і в дома всім все розповідав. Здається за кілька днів чи за тиждень знова прийшов до мене мій “друг”

капітан Назаров і попросив, щоби знова на коротко піти до його кабінету. Ми прийшли, сіли і він сказав: “того некультурного нашого начальника ви вже більше не побачите”. Спитав чи я говорив комусь про все. Я відповів, що так. Кому? всім, кого стрінув, а чому? тому, щоби не подумали гірше, а всі питали, бо знали де я пішов. Тепер ходить, бо луччі люди хочуть говорити з вами. Завів мене до великої залі, де за довгим столом були зібрані великі чини НКВД. Попросили сісти посередині стола, почали питати звідки походить Чин Редемптористів, яка історія, Василян, Студитів і після цього відпустили мене. Капітан Назаров випроваджуючи мене сказав: “Бачите з якою пошаною говорили з Вами?, а того, що вас зневажав більше не побачите”. І дійсно я його вже більше не бачив. Але і не бачив доброго капітана Назарова, хоч я питав про нього, але після втечі німців і з поворотом совітської влади, його не було.

14.

КАМ'ЯНЕЦЬ ПОДІЛЬСЬКИЙ

В 1941 р. покидаю Станиславів. Приїхав о. Бахталовський Роман на моє місце, як ігумен Станиславова, а я маю виїхати до Львова, а звідси Й. Е. Митрополит Андрей має післати мене на Вел. Україну, де люди просять гр. католицького священника. Приказ є приказ. Я вже спакований, вже в поїзді, вже в Львові, вже в Митрополита. Дістаю кілька листів до Митрополита від православних людей з Кам'янця Подільського з порученням зараз поїхати туди, розслідити справу й почати там роботу. Поїзд в тому напрямі — до Іваня Пустого не йде. Вертаю до Станиславова, де люди — всі наші приятелі. Вони знаходять старе авто, направляють його і кажуть шоферові довести мене до Кудринець над Збручем. Рано виїхали через Заліщики і Мельницю і на вечір заїхали до

Кудринець, до монастиря СС. Василянok. Ту переночував і після Служби Божої післали дівчину над річку, щоб кликнути людей з тамтої сторони, чи не потребують священника на завтра, на неділю з Богослуженням, бо від нас якраз їде священник до Кам'янця Подільського. Люди ахнули: це Бог нам посилає батюшку, бо якраз сьогодні ми скінчили ремонт нашої церкви, що була перемінена большевиками на склад, — і треба її посвятити. За пів години наші братя-православні забрали мої речі і я опинився в церкві з новим престолом. Тут я мусів лишитися два дні. Одного дня я посвятив церкву і сповідав всіх, що просили, особливо старих і хворих. Другого дня я хрестив дітей, а їх було, коли глянеш, без кінця — кілька соток, т. зн. — дітей кількадевних аж до кільканадцять (12-15) літніх. Кілька рядів, від престола аж до дверей. Тут треба застановитися, як, в який спосіб хрестити? Чи кожду дитину зокрема, чи всіх разом. Не було часу застановлятися. Взяв Требник і почав "Чин Хрещення". Загальну молитву раз над усіма й індивідуальну (самого акту Хрищення) — оливопомазання і Миропомазання, над кожною особою зокрема. І Богу дякувати, все скінчилося досить скоро, добре і щасливо. Хоч про такі случаи на теології не вчили, ані не писали, бо ніхто не передбачував таких часів. Але тут вже чекають коні зі **слідуючого села в сторону Кам'янця**. Поїхав і там подібно. І знова коні чекають до **села в сторону Кам'янця**. Поїхав і там подібна робота. Після скінчення духовної праці голова села дав коні, що відвезли мене до Кам'янця, до цілі моєї подорожі. Приїхав під вечір. Питаю на вулиці міста стрічних людей, поліціантів про мешкання тих людей, яких адреси в кишені. Але на жаль ніхто ніщо мені не сказав, бо не знав. Не було часу на розвідку на вулиці. Питаю де мійська Управа. Показали, ось тут. Зайшов, повно людей. Оглянув положення і рішив. Пропхався і став першим в черзі. Підходжу і кажу, що на просьбу місцевих лю-

дей я присланий Митрополитом Андреем зі Львова, як священник для цього міста і подаю грамоту з підписом і печаттю. Коли голова прочитав грамоту, підніс руки і закликав: О, як довго ми на вас чекали! Було темно на дворі і пізно, тому сказав, що поговоримо ще завтра, а сьогодні “поліціант, заведіть панотця до готелю, нехай дадуть кімнату, а завтра рано покажіть панотцеві всі церкви свободні, щоби собі вибрав панотець, яку схоче”. І я вибрав в центрі старого міста біля костела, мала, мурована, муrom обведена св. Миколаївська церква разом з церковним домом (порожнім). Якраз день перед моїм приїздом німці скінчили розстріл всіх жидів. Місто свободне. Я оглянув церкву, яка була за совіт. часів місцем направи зіпсутих автомашин. Зійшлося зараз много людей і з низу з нового міста. Питають чи буде вечором “Всенічна”, бо завтра велике свято Воздвиження Ч. Хреста. Підходить старший чоловік, представляється... диригент хору і псаломщик з нижньої церкви, і питає чи можна перейти з хором до вашої церкви. Кажу можна, і він з радістю вибіг з доброю вісткою. Як я довідався, що ця старенька церковця будована ще уніятами і найбільш люблена всіми людьми. Люди знайшли в жидівських пивницях велику золоту ікону св. Николая та інші церковні речі. Я вийшов з церкви, пішов до готелю по валізку, вернувся і не пізнав церкви; так вичищена, прибрана, прикрашена... і не пізнав і дому: є вже всі меблі, постіль і все потрібне, просто чудо! Вечором відслужив Всенічну, сказав проповідь про відкриття гр. кат.-православної парафії, такої, як була колись за ваших дідів, прадідів, котрі бажають стати парафіянами, через сповідь і Св. Причастя стануть ними. Зараз буду сповідати. Кому щось неясно, то завтра, після завтра можна підійти до мене до хати для вияснення, а тепер можете йти до дому. Завтра такий порядок... Але люди стоять всі, як один, ніхто не виходить. Хто до сповіді? — питаю. Всі. На крок відступили, і я починаю сповідати. До півночі

ледви скінчив, решту ще завтра рано. Рано чуть світ, я знова вже сповідаю. Тимчасом співають Утреню. Коло 1-ої після полудня закінчив празничну Службу. Весь я захоплений, прекрасна праця, дуже добрі люди! І вся інтелігенція в нас, як теж і молодь. І це все ізза одної короткої науки, чи так? Ні, це очевидно неможливо! То не є наслідком коротких людських слів, які б вони не були, але це наслідки всемогутньої сили Божої благодати, що просвічує, зворушує, потягає. Так, очевидно! Слідуючого дня мене запросили на нараду працівників Освіти, т. зн. Шкіл. З'їхалися керівники шкіл всієї Кам'яноччини. Почалося від моєї особи. Голова Освіти просить мене обняти навчання в цілому місті, зовсім виключаючи православних священиків. Просять дати катехизм для дітей, просять дати календар зі Святами року, щоби знати, які дні будуть вільні від науки. Не було жадного православного священика. Керівники зі сіл питають своїх начальників, чи пускати православних священиків до школи, бо мало хто з них сам щось знає. Спитали мене. Я сказав, щоби пускали настоятеля церкви. Хоч щонебудь доброго, хоч щоденну молитву навчить, тільки, щоби учив українською мовою, обов'язково! З поміж учителів встав якийсь старший, поважний москаль і почав противорічити мені. "Але ж ми всі православні, і діти всі. . . , на якій підставі католицький священик буде нас вчити, бож і наш великий поет Шевченко пише проти Унії, що вона ворожа нам, і Грушівський пише це саме. Професор Грушівський є авторитетом в історії України, а не в релігії. Тут авторитетом, що рішить хто має вчити релігію діточок не ви добродію, і не я, але нарід, що бачить дійсність, бачить життя, працю укр.-кат. священиків за річкою в Галичині, бачить тутейших православних, тому і писали до Львова і просили нашого великого Митрополита, і мене прислали, і ті самі люди ваші сказали мені: "Хватить нам наших православних, ми хочемо ваших западних". І вкінці пан Голова Рай-Осві-

ти, добре подумав, що робить заки запросив мене сюди. І не лише сам, але і з іншими порадився. А якби тут був пр. Шевченко і Грушівський, то вони б вам “крепше” відповіли. Додам вкінці, що ми не є жадні уніяти, як нас по старому, по московськи називають, але ми православні-католики українці, і нами управляє не цар, не жаден москаль чи інше дрантя, але Папа Римський, Вселенський Патріярх, і це для нас честь і заорука... І в тій найважнішій справі, якою є релігія, ми ізза цього не стоїмо нижче чим італійці, французи, еспанці, та всі ін. народи світу, якими теж управляє Св. Отець Папа Римський. Мій опонент дуже невдоволений, більше нічого не говорив і сів, але я відчував, що він ще покаже своє свинство. Третього дня, четвер, після ранньої Служби Божої, на якій було много до Св. Причастя, бо раненько ще сповідалися, відправив ще Акафіст до Св. О. Николая і ледви скінчив, торкають мене за руку, що чекає післанець від німецького начальника міста. Роздягнувся і слухаю... каже, що Комендант взиває і чекає, щоби зараз іти... Хвильку... поснідав і пішов. Церемонія була надто коротка. Накинувся з криком, що я його не послухав, не дав оголошення в церкві про добровільні дари для німців, що я бандеровець і пр. і пр. і запечатав написаного листа до коменданта, де буду переходити через Збруч, і до 24 годин маю бути за Збручем, в противному случаї можу чекати найвищої кари — розстріл. Я вийшов. Кинувся на базар, де думав найти якесь авто, якийсь транспорт до Галичини, але хто би тепер звідтам їхав? Післав по провізора, якого я назначив. Прийшов, дійсно я не помилився, добрий чоловік. Я скоро спакувався, вже вечоріло, і він взяв мене до себе, стежками, незамітно. Я трошки підночував і ранесенько, ще сіріло, запрягає коника, робить два сидження на возі; не так!— кажу, одно сидження давай. Валізу сховали в солому, сіли оба разом і поїхали. Ми бачили, як військові німецькі авта літали туди, назад..., виглядало, що за

мною шукають. Мій господар скрутив зразу в бічні вулички, ми безпечно поїхали. Понад вечір ми на горбку над Збручем. Кажу стати, треба обміркувати положення. Гляджу..., над річкою німці і пару хлопців. За кілька хвиль біжить один німець зі села. Щось пошепталися, щось сказали хлопцям і побігли до села. Якийсь телефон кличе, або начальник. Слава Богу! Наче чудо. Ми гальопом до річки. Хлопці давайте човна! Пізнали, дали. Я попрощав доброго чоловіка і вуличками, стежками знову в Сестер Василіянок. Так сумно скінчилася моя місія! Але щасливо. Лист в якому був наказ зі мною скінчити — знищив. На другий день відвезли до найближчої стації, і я знову у Львові. Якийсь добрий німець з тутешніх сказав, що мені треба тихо сидіти, критися, бо за мною шукають. Зараз я написав про все: працю і переживання і відніс Митрополитові Андрееві разом з листами від людей. Так скінчився рік. Працюю у львівській церкві при вулиці Зиблікевича і мсшаю в келії біля церкви.

15.

РОКИ 1943-1944

Що ті роки принесуть?... Якийсь час тихо, нормально. О. Ректор Духовної Семінарії у Львові Й. Сліпий просить мене на реколекції для питомців. Короткий час, а реколекції 10-денні. Сідаю за книжки, беру Св. Письмо, приготуюся, бо то переважна справа. Приготовив плян, то головне, а матеріял Бог дасть знайдеться! Кажуть, що мури Семінара не пам'ятають стільки питомців! Слава Богу, трохи менше, як двісті. То потіха, і хлопці з всієї України, бо є якийсь десяток і з Вел. України, полонені з большевицької армії, яких держали в монастирі СС. Василіянок на Потоцького. Сестри помогли їм освободитися і дістатися до Семінарії. Я ого-

лосив, що хто хоче, може в свобідному часі прийти на розмову для вияснення неясних трудностей. І приходили—і різні... Пару було ширих і відкритих противників. Я намучився з ними, робив, що міг, головно молився, бо то головно Божа справа! Але здається один з них мав би бути сексот! Так чулося, як прийшли большевики. Хоч здається нічого не набрехав і не пошкодив! Слава Богу за все!!!

Тимчасом війна скаженіє, німці ламаються, большевики зближаються. Вже довгий час скорим темпом відбувається евакуація. Львів майже порожній від армії та різних урядів. Вечором кожного дня хтось з Отців, що інтересується фронтом, розказує про положення. Й ось одного вечора каже: Большевики під Тернополем! О. Протоігумен Де Вохт схилив голову і майже з плачем каже: А в Тернополі якраз нікого нема з них, о. Ігумен поїхав до Кракова, інші два ОО. на місії, о горе! Яка ганьба! Прийдуть большевики, а редемптористи повтікали, скажуть... ах! А я на ці слова кажу: прошу скажіть одно слово і завтра рано я поїхав. Я не можу вас посилати на фронт, на небезпеку! Але я сам голошуся супроти такого положення. Подумав... і каже: добре! Ідїть рано до "Орбіс" і, якщо дадуть вам білет до Тернополя, то "Нехай Бог благословить"! Добре! кажу. Рано пішов до Орбісу. Якийсь нім. офіцер розмовляє з касієркою. Я перебиваю їх розмову і "прошу білет до Тернополя". Вона питає "до Тернополя?" "Так, до Тернополя!" — відповідаю. Вона поволи бере і дає білет, я плачу і відходжу... і дивуюся, бо то чисте забуття і не увага касієрки. Вертаю з білетом. О. Протоігумен дивується і кажемо: "Божа воля!" Рано: Підкочую габіт, рюкзак на плечі і на стацію. Довго не було поїзду і вкінці прийшов. Сідаю, їдемо... Майже порожньо. Переходить кондуктор, але білетів не просить. Я сам наставляю свій білет, дивиться, дивується кажучи: то який дурень видав вам білет до Тернополя?, бож ми коби до Зо-

лочева доїхали. До Золочева таки доїхали і кричить: “всі висідати, бо поїзд вертається до Львова”. Всідає ще якийсь німець і поїзд відїхав, а я сам на стації в Золочеві. Ходжу і розвідую, чи не стоїть десь якийсь військовий поїзд? Стоїть, он там, ген за стацією! Йду, видно ряд товарових вагонів. Відсуваю один і слухаю, чути голоси російської мови. Що це? Підходять. Це росіяни, німецькі полонені з кіньми з возом, везуть щось на позицію. Чи можна сісти? Сідаю, а зі мною одна жінка і один есесовець, що їде до Тернополя на відпустку. Вже в трійку доїдемо, не пропадемо. І доїхали. Злізли з поїзду і пішли до дому о. пароха. Його не застали, а родина вказала іти за містечко аж до поля і проситися на якийсь транспорт. І якийсь військовий взяв нас на воєнне авто і ми поїхали. . .

16.

ТЕРНОПІЛЬ

Ось вже передмістя. Шофер стає і каже: злізайте, бо трошки дальше контрольна стійка і я можу мати неприємності, бо мені не можна нікого везти. Злізаємо, ми ж вже в Тернополі і йдемо. Дійсно ось стійка: пару воєнних німців наставляє проти нас оружжя і каже “гальт”. Наш есесовець показує документ і його пускають “іди”. А мені і жінці: завертайте назад, тут позиція-фронт і нікому не вільно входити в місто. Кажу: добре, не підемо вперед, але і не підемо назад. Як ви не маєте права пустити ізза причин, що я вам сказав, то зараз прийде хтось старший з вашого начальства і я то саме йому скажу і він нас пустить до міста. Отже почекаємо кажу, і наші постерункові мусіли замовкнути. Чекали може пів години і так, як я передбачував, прийшов контрольний офіцер і запитав, що за люди тут стоять? Постерунковий відповів: не хочуть відійти, як я приказав. Я тоді

вияснів, що я священник, настоятель церкви і монастиря. Я був поїхав до Львова, а тепер приїхав взяти документи і днем можу назад вернутися до Львова. Отже дозвольте сповнити мій обов'язок, сповнити приказ. Ви думаю зрозумієте мене, і вам дають приказ, і ви даєте приказ і слухають і виконують. Цей постерунковий мене не пустив, може і не мав права, і тому я послухав і чекав на вас, а ви офіцер, капітан, ви маєте право мене пустити і ви розумієте мене чому я тут прийшов... і він махнув рукою і сказав пустити мене і ту жінку, що вертала до дому, і сказав до нас "Геген зі" і ми пішли, жінка на ліво у вулицю, а я просто аж до парохіяльної церкви. Але кругом мур і залізні брами закриті на замок. І я з трудом підніс свій рюкзак і перекинув через мур і по брамі видрапався і перескочив на другу сторону. Якись німці дивилися на мої подвиги, але нічого не сказали. І я встав і пішов до хати о. пароха. Хата відчищена, але і пуста, нікого нема. Я став і тихенько чекаю, може щось почую. І дійсно наче з під землі чути голос, один і другий. Знайшов двері до пивниці і затарабанив палицею. Вийшов о. Ратич: хто там? питає. І я дав себе пізнати. Повиходила вся родина. Я приїхав, щоби тут остати. А ми завтра рано їдемо, дають нам німці вантажну машину до Львова. Ходім до пивниці, бо зараз будуть стріляти большевики, ніколи так довго не мовчать, каже о. Ратич. Я відповідаю: Ви йдіть на свої місця, а я на своє, я приляжу тут під вікном на цій софці. Стрілянини не боюся, все в Божих руках, доброї ночі. І вони пішли до пивниці, а я ляг під вікном в кімнаті. Але ось і почалась стрілянина артилерії. Десь далеко, вже ближче, вже майже під самим вікном, бо посипалося скло. Але я не вставав, якось переспав, властиво перележав до ранку. О, Ратич також вийшов рано і ми пішли до церкви, що ще була ціла, тільки зверха подряпана кулями. Ми відправили Службу Божу, спожили Св. Тайни, о. Ратич сказав, якими стежками добиратись до монастиря і я пішов.

Зайшов до дитячого притуку при вул. Острожського, де були діти-сироти разом зі Сестрами Службеницями. Всі дуже здивувалися “моєю відвагою” і тішились. Вкінці дійшов і до своїх, і знайшов о. Лемішку і пару братчиків, монахів. Теж втішилися. Сказали про загальний наказ всім виїхати з Тернополя, бо тут бої. Що бої, то я сам видів коло парох. церкви на вулиці розбитий совітський танк і тут і там ще лежать їхні трупи, помняті, подушені. Здається, якраз коли я виїжджав зі Львова, червоні урвалися до міста з танками і майже всі полягли, мало хто втік живий. Ратичі таки виїхали, а ми лишилися. Я дав приказ, коли будуть нас виганяти, щоби кожний, хто буде присутний покивав головою і сказав “гут, гут” і скоро сховався тут чи там. І всі так робили і ми всі остали. Ми держались такого порядку: Вставання рано, як звичайно о 5-ій, розважання. Сл. Божя і я йшов на Службу Божу до Сестер, до Притуку, де крім дітей і Сестер було ще трохи хорих з лікарні та інших людей-сусідів. Щодня був хтось до сповіді. Одного дня був такий випадок. Я прийшов раненько до Притуку, висповідав кількоро, відправив Сл. Божу, сказав пару слів, роздягнувся, але С. Настоятелька дуже просила лишитися на снідання, щоби мати нагоду в деяких справах порадитися. Я лишився. Ми зійшли до пивниці, де всі перебували, бо Сл. Божу правив я на горі в розмовниці. Попросили мене до кухні, де було снідання і тут ми говорили, і я поволи пив каву. С. Настоятелька спішила: прошу скоро кінчити, бо зараз будуть стріляти. Вони вже знали в якому часі зачинався обстріл, а я байдуже! І ледви я скінчив — обстріл. Всі поскакали і кинулися до дверей кухні, вглиб пивниці. І мене хтось схопив за руку, і всією силою кинув в двері, — і в той мент страшений удар-вистріл. Велике вікно розлетілося і під ним стіна в пісок розсипалася, діти пишуть, як би їх хто різав, і вкінці спокій. Вертаємо до кухні. Дякую за снідання, бувайте здорові, йду до до-

му. Але тепер буде ближче, бо не треба йти по сходах в гору, але одною ногою на груз розваленої стіни під вікном, а другою на дворі. Вийшов на вулицю — страхиття. На середині забитий великий кінь лежить, і кругом люди з ножами, щоби по кусочку свіжої конини відрізати і зварити, бо кругом голод. Дійшов до свого монастиря, виймаю ключ від келії, щось не йде, вкінці з бідною відчинив, ледве відхилив двері бо на землі в келії повно грузу, вікно розбите, на столі скло та куски муру. Все ясно, коли б я не був пішов сьогодні до Сестер, а відправив Сл. Божу в себе, тоді якраз я був би в себе в келії сидів коло стола під вікном і був би дістав осколками в голову, в груди і чи був би живий?! Слава Тобі Боже Наш, Слава Тобі! Кілька днів після цього одна пані вирвалася з Тернополя і дісталася до Львова. Зайшла до о. Протоігумена і сказала, що бачила, як о. Величковський ішов рано вулицею Острожського і впав від удару гарматної кулі мертвою, сама виділа. Для бідного о. Де Вохта то був удар, бо це він мене вислав на смерть... Очевидно зараз відправили заупокійну Сл. Божу за помершого о. Величковського, а він живий. Тернопіль був довго обляганий москалями, бо сильний відділ німців був залишений для оборони Тернополя до посліднього патрона. Вже прийшли "товариші" до нас, до монастиря понад ранком, ледви сіріло, а німці цофнулися до польського костела і з костела відбивалися. Прийшли до мене три офіцери совітські — артилеристи і здивовані питали, чому ми не втікали, чому залишилися. Чому втікати кажу, та ж ви оголошували через радіо, що приходите нас освободжувати! Один з них каже: "Відкривайте церкву і служіть, працюйте, ми не будемо мішати, але прийде час, що будуть вас переслідувати і ще гірше буде"... сказав тихо схилившись до мене. За нашою дорогою на сусідському городі поставили свої гармати і почали бити на місто. Я нагадав собі і сказав: "Маю до вас просьбу, бо ви добрі люди, і я довіряю вам."

Прошу, не стріляйте на маленьку церковцю в центрі міста, бо вона дуже стара і тим дуже цінна, як пам'ятка архітектури, вона замаленька, щоби німці в ній хоронилися". Вислухали й обіцяли, бо мали намір її знищити. І дійсно парохіяльна церква остала ціла, тільки нашу монастирську цілу вже після війни, большевики висадили мінами і розібрали до послідної цеглини. Коли було вже спокійно я поїхав до Львова, де зі здивуванням і з радістю мене зустріли і назначили надальше ігуменом Тернополя. Вертаю на своє місце. Одного дня мене визивають, а я зразу з поспіхом на стацію і на поїзд і поїхав, де мав замовлену місію. Приїхав, і знов скоро поїхав і так був в Теревовлі, Збаражі, Золочеві, всюди дуже гарна, успішна робота.

17.

АРЕШТУВАННЯ. НА СУД ДО КИЄВА

Вкінці одного дня, коли я приїхав з дороги, окружили енкаведисти цілий монастир і прийшли до середини і визвали мене. Я післав до розмовниці свого заступника, а сам задніми дверми в город-сад, де між корчами присів. Через шпари в паркані гляджу на вулицю і бачу густі стійки військових при дорозі... З другої сторони паркан на город сусідів. Можна б туди перескочити і втічи. Але чи то певне і на як довго? В голові думки, як блискавки. Що робити? В руках — вервиця — Богородице Діво, і ясна думка, вертай до хати і віддайся їм в руки. Так буде чесно і добре. І так зробив. Схопили і на авто і в домівку НКВД. Але ще про одно забув. Було це кілька тижнів назад. Прийшов о. парох Ратич і каже, що після розпорядження НКВД. в нашому монастирі має бути Соборчик тернопільського деканату. Я рішучо заявив, що того ніколи не було і не буде, бож ми крім Місії, парохіями не займаємося, так і ска-

жійть тим панам. О. парох пішов і так сказав. Тоді мене визвали і Начальник КГБ. мене спитав, як я дивлюся на з'єдинення нашої гр.-кат. Церкви з русскою православною Церквою? Я сказав рішуче, що тільки негативно. “Так, то ви годитеся злучитися з православною Церквою?” Відповідаю: “Ні, ніколи, в жадному случаї”. — “Подумаїте, бо тут ходить про ваше життя. Або підпишете православіє і зараз ви вільні і йдете до дому, а коли ні, то ви звідсіля не вийдете”. “Даремний ваш труд, марні слова, шкода часу, я раз сказав ні і то на завжди, і ви можете мене стріляти, убивати й іншого слова від мене не почувете”. Після тону моїх слів, начальник зрозумів, що вони рішучі і невідкличні. Казав мені вийти і додав “завтра поїдете дальше”. Не знаю, як переночував я, чи на кріслі чи на підлозі, бо більше нічого не було в тій кімнаті. Рано два уоружені з пакетами моєї справи відвели мене на стацію і поїздом до Чорткова, бо в Тернополі, хоч це обласне місто, однак не мали своєї тюрми, так страшно було воно знищене. І в малому містечку в Чорткові теж не було тюрми, і мене кинули до глибокої пивниці одного дому, в якому містилося КГБ. Тут перебув я, щось близько два місяці і вкінці зійшов до мене генерал і сказав мені, завтра поїдете в Київ. Хотіли зачати мою справу тут, визивали, хотіли писати протоколи, однак навіть не зачали, бо не мали жадного закиду-провини, і тому повезли рано до Києва, до внутрішньої тюрми КГБ. Ледве з великим трудом сіли ми, значить я і два старшини до київського поїзду і поїхали. Сіли на лавку до звичайного вагону набитого народом по береги! Навіть стояти не було вже місця. Мої конвоїри зразу почали жалітись, що кілька діб вони не спали і дуже змучені, тому рішили, що один буде чувати, а другий сидячи — спати, а потім напереміну. Але сталося, що скоро оба заснули. І так ми їдемо. На якійсь шостій стації від Тернополя, коли люди трохи вийшли і я піднявся і вийшов, а мої сторожі сплять. Я

вернувся на своє місце і тоді вони прокинулися. Я впевнив їх, що не втічу, можуть спокійно спати, бо ж я вже міг втічи, коли б хотів. І вони знов заснули. Приїхали до Києва, знайшли внутрішню тюрму МКГБ., де мене здали, і мене замкнули в самотній келії, в якій можна було ледви сісти, бо двері притискали мої коліна. Ще того дня, коли прийшли начальники, мене кинули до більшої камери, де було залізне ліжко для одної особи а зверху тонкий матрац, в якому була колись солома, що перемінилась через довге уживання в дрібну січку. Вечором спробував лягти на це ліжко, на якому стерта солома на січку впала поміж залізні пруті, на яких треба було лежати. Якось мучився, якось лежав, бо не було ради. По такій місячній муці мене перенесли до іншої камери, де було нас три, і де спали на підлозі. Тут вже було можливо.

Зачалося слідство. “Признавайся!” “До чого?” “Ви знаєте”. “Нічого не знаю”. Так довго мучилися. Слідчий і себе і мене мучив. Грозив биттям, але ніколи не вдарив, тільки кричав. Зі мною привезли мішок моїх рукописів. Все переглянув, однак ні одного папірчика не було для слідства. Були в мене колись проповіді проти-комуністичні, але я все перебрав і приготував до слідства, і тепер нічого не було. Але одного разу, одної ночі, слідчий глядить на мене, очі світяться і каже, а тепер я вам покажу вашу протирадянську агітацію, і покаже малий кишеньковий календарець друкований в Станиславові за німців, в якому після календарної частини, була стаття: “Найважніша справа”, про Молитву. Є молитва подяки, дякуємо, що Бог освободив нас від червоної банди. Є молитва просьби. Просимо-молимося до Ісуса, Марії, щоби хоронили нас, щоб не вернулась, не прийшла червона орда. Ті два слова: **банда і орда**. Очевидно не було написано, що то я написав, але не було виходу, змусив мене, що я мовчливо потакнув, і справа закінчилася і була віддана до Київського Облас-

ного Суду. Прийшов той день і мене відвезли до Київського Обласного Суду. Тут прийшлося довше чекати, бо було много людей, яких привезли раніше мене. Було досить учительок. Вкінці прийшла моя черга. Перше питання: “Чи маєте яке питання?” “Так, маю, бо я перший раз в сов. Суді і не знаю, чи я маю право мати свого адвоката?” “Конечно, вот ваш адвокат”... показує рукою. Я розсміявся, “то дивно, бо бачу, що сидить, але я його голосу не чув і я з ним не говорив, як він буде мене боронити? Адвокат, чи він правду каже?” “Так правду”. “Але коли я мав час з ними говорити?” “Товариші, вийдемо, каже предсідник, нехай буде по закону. Адвокат, поговоріть з підсудним”. Вийшли всі. Адвокат каже: “Я вашу справу знаю, не признавайтесь, що ви написали календарець, заперечте і не буде нічого страшного!” “Ні, я не можу. Раз я не заперечив на слідстві, то і тут не заперечу”. Адвокат ще налягав (дорба людина), але минуло тих пару хвиль, і судова комісія вернула і почався суд. Дають питання, я відповідаю і признаюся. Кінець. вийдіть... Входжу. Читають **приговор. (Вирок). Вища міра наказанія через розстріл!** Адвокат виходить зі мною, успокоює, потішає, питає адресу моїх в Тернополі. Але я Богу дякувати вповні спокійний і усміхнений. Ті, що чекали в залі питають, який приговор? Відповідь: розстріл! Жінки дивляться на мене і плачуть. Звичайна реакція. Ще чекали з годину, і вкінці виводять до авта і відвозять, але вже в іншу камеру й інший відділ тюрми: Смертники.

18.

КАМЕРА СМЕРТНИКІВ. ЗАМІНА ЗАСУДУ

Вже вечір. Привезли, довгий коридор мого нового відділу, йдемо і зупиняємося перед останньою камерою. Відкривають, камера повна, всі лежать, то вже ніч! Пус-

тили в камеру, замкнули двері. Піднімається старший камери і питає: чи ви священник? Кажу: так, бо бачуть мою бороду. Вибирайте собі місце і лягайте спати. Покажіть місце. Ні, з пошани до вашого стану ми вас питаємо, і дамо то місце, яке схочете. “Дякую”, і каже всім посунутися від стіни з під вікна, і я положився. Помолвився і спокійно заснув. Рано, після снідання, відзивається старший камери, бувший робітник Київського Арсеналу: “Панотче, просимо вас розкажіть нам, ми хочемо вас послухати”. Відповідаю: “А я вас прошу, дайте мені спокій, бо що ви любите, я того не вмію розказувати, а знову це, що я вмію, ви того не любите”. “Що ви панотче, ми ж всі в обличчі смерті, може це послідній день для декого з нас, тому ми хочемо почути Божі речі, про молитву, про сповідь. Ми ж і молитви не знаємо, будь ласка, учіть нас!” І почалася наука! Перша річ: записати собі на кусках паперу молитву “Отче Наш”, і “Богородице Діво”... Записали і вивчили. На другий день раненько отвирає сторож двері, щоби в'язні винесли т. зв. “парашу”... і звичайно в той момент був шум, бо майже кожний хотів вийти, щоби підняти кинений недокурок чи інше, а тепер глибока мовчанка, всі на колінах, і сторож зі здивуванням сказав до себе: “а... моляться, ну я позже прийду” і закрив двері. Дальша наука про Св. Тайни, про сповідь, Св. Причастя і проче. І вкінці сповідь. Ах, як ті бідні люди рвалися до тої Св. Тайни. І вкінці всі висповідалися і рано приступили до Св. Причастя, і по спільному благодаренні сіли до снідання. І пізніше наче домоворилися. Ніччю знова одного кидали нового і брали старого. Ну я довго чекав на свою чергу. Одного разу визивають мене до віконця, я підходжу, подають об'ємистий мішочок цукру. Дивлюся: Зверху напис “Еп. Григорій Хомишин” — і кажу, то не для мене і віддаю. Але чую відповідь: “Принімай, для Тебе!” І я приймив, бо зрозумів, що Еп. Хомишин умер, а ті, що йому привезли, просили передати мені. Треба помолити

тися за душу покійного, що мав часом дивні погляди, але був добрий чоловік. Знова одного разу передача, яку дає особа з російським іменем і фамілією. Особа мені незнайома, але догадуюся, що то якась монашка з недалекого в місті жіночого монастиря. І та передача з тим самим підписом повторялася кожного тижня, і вона була завжди досить багата. Різні надзвичайні овочі, м'ясні та солодкі страви. Ці передачі дійсно не були дуже потрібні, бо корм, що нам давали, був більше, як вистарчаючий, бо камера, в якій я був, була для слабосильних і давали завжди дуже поживний і добрий корм. Нпр. часто давали густу, варену ікру зі свіжої риби. Але всему кінець приходить. Одної ночі, перед ранком відкриваються двері і кажуть: На букву "В", я кажу своє пазвисько і чую відповідь, да! Собирайтесь з вещами,— бачу офіцера і кілька автоматчиків. Скоро встаю і пакуюся. Роздаю потребуючим продукти, бо сюди вже більше не верну. Решту річей пакую і потім стаю і кажу пару слів прашання, кажу: "Дорогі браття, напевно дехто з вас буде звільнений, тоді прошу вас, коли стрінете когось зі Західніх Областей України, то скажіть, (знаєте мою фамілію) що Величковський священник застрілений, за кат. Церкву, за свою віру святу. Ну бувайте здорові", і я вийшов всліднє поглянув на тих добрих людей. На ліво, в верх. Куди це? Ага до бюро, останній допрос-провірка й останній підпис! І дійсно так було. Поволи глухим голосом читав запити "генералія", я відповідав і вкінці заява: "Ось прийшла відповідь з Верховного Совіту ССРС., що ваш приговор вищої міри наказанія через розстріл заміняється десятию годами тюремного заключенія — розпишіться". Я розсміявся. "Чого смієтесь?" "Бо то все смішне, кажу. Бо коли мій приговор перший є справедливий, тоді — досмертна тюрма буде вже ласкою! А коли перший приговор несправедливий, тоді мені належить повне звільнення". "Не розговарійте, виходіте". Я вийшов, мене кинули до камери

засуджених в'язнів. Через якийсь тиждень я був вже в камері етапників.

19.

ЕТАП ДО КИРІВСЬКОЇ ОБЛАСТИ

За кілька днів повели до вагонів товарових, і скоро їдемо в далеку дорогу на висилку, кудись далеко. Вкінці поїхали і приїхали до Харкова. Висадили нас з вагонів і ми пішли до тюрми. Видно, що це звідси буде великий етап. Для нас з Києва не було місця під дахом, але є ще під голим небом. Добре, що хоч дощу нема і земля немокра. Переночували на дворі, і чуть світ — відправив Службу Божу і молюся. До снідання ще є час, але люди вже повставали. Я мимоволі звернув свої очі в сторону тюрми і побачив трьох людей. Один з них підніс руку і показує в мою сторону, і нагло всі три разом кинулися в мою сторону. І ось вони біля мене. Й один з них глядить на мене і строгим голосом питає: “Ви того чоловіка знаєте?” і показує пальцем на одного, що теж стоїть біля мене. Дивлюся і кажу: “Лице знакове, але не пам’ятаю звідки”. “Отець, як ви не помните, миж сиділи разом під вішаком *) в Києві!” “То ти Мітя?” “Я Мітя, я теж звільнений від смерти. А ось мої товариші, з якими я перед судом жив і різне творив, не вірять, що я з вами був, що ви нас учили, ісповідували, що я дав обітницю не сквернословити, ви думали, що я міліції продався, що і мову свою змінив, і хочуть мене убити за измену-зраду” ... І я кажу: “Ні товариші не думайте так, я старий, але і священник. Мітя правду каже, що був зі мною під вішаком, що сповідався й обіцяв Богу змінити життя. То від Бога в него та постанова”. “Спасібо Отець, віримо тобі і тобі Мітя, що не обманюєш нас. Ну до свідання, бо дають вже завтрак (снідання). “Слава Тобі Боже

---

*) Вішак — вища міра казанія — розстріл.

наш, Слава Тобі”! Сідаємо всі рядами кругом великої площі і чекаємо на черпак (кохлю) зупи і кусок хліба. Але то все дуже поволи йде, бо тільки десять мисок, які дають на ту масу народу. Одні з’їдять, другим подають і ті одержують і т.д. Я нагадав собі, що в мене є ще глиняна миска, яку ще в Києві, місцеві сестри персдали мені з їдою. Виймаю ту миску і держу, а бляшаної казньонної не беру. Прийшла моя черга і я дістав свій черпак зупи, і малий злодійчук, що зробили його роздатчиком, каже обождаць (зачекати) і ще другий черпак вливає мені, бо моя миска об’ємом вмещала два черпаки. “Спасибіг!” кажу і ділюся зі сусідом, бо я не чув голоду. Але так було з обідом, так було з вечерею і на другий день, і не видержав якийсь злобний і зависний і в крик сказав: “а что это за ісключеніє, (виняток), попові двойную порцію даєш?” Почув то роздатчик, перервав роздавати і дуже голосно закричав: “Тебі непонятно дурак, а вот слушай, почему я так делаю”. “Положим, что я подобно тебе неверующий, но матері наші були верующими, и ради матерей наших, ми должны уважать таких людей, понятно тепер тебе?” і почав дальше роздавати. А я помолився “Отче наш”, “Богородице Діво” за того хлопчину, що так публично виявив акт віри. Вечором нас всіх взяли під дах, але буквально під дах, бо аж на якийсь п’ятий поверх, значить на стрих під кришу. Очевидно все рвалося вперед, тиснулося, тручалось, так, що майже вкінці опинився на місці. Став я в кінці стриху і стою, розглядаю положення де б то прихилити голову. На мене звернули увагу, бо лиш я так стояв, й ось від одної купи людей, що по середині стриху розмістилася, підійшов до мене молодий чоловік, поздоровився і каже: хто ви, звідки ви і т.д. Коли ви самі і не маєте нікого, то просимо вас у своє товариство, ми з Винниці, просимо до нас, бо нічю здається тут буде неспокойно! Я подякував і прийняв запрошення, й умістився між відважними юнаками. Ми заснули. Але буджуся і бачу кругом нашо-

го товариства різні лица, дикі, звірячі лица, кричать знімай сапоги і проче. А! Я зрозумів, це грабіжники, які хочуть використати положення і пороздівати, пограбити наших хлопців. “Не великий пан, візьми сам”! Ті шарпають за ноги, хочуть брати, але тут нагло: слова команди і хлопці схопилися, стали муром і стали молотити, гаратати напасників, й крик, писк, вереск побитих, які в один момент щезли і ми спокійно полягали спати. Такої відправи не чекали бандити. Основно їх відлупили (побили). Попам’ятають на ціле життя! Але на стриху нас довго не держали. На другий день, чи третій день вивели нас на двір, команда: шикуйся в чвірки і марш до поїзду. І знову товарові вагони з поверхами, і нас пакують вже аж тепер “в дальний етап”. І поїхали і поїхали аж до Кирова. Вже не пам’ятаю скільки, як довго ми їхали. На Україні, яку ми лишили, то була пізна осінь, а тут в Росії, то вже добра зима. За пару днів з Кирова відвезли нас залізницею в гліб Кирівської Области, де недавно був лагерь для полонених німців, а тепер німців вивезли, і для нас готове місце. Приїхали на останню стацію, злізли з вагонів і йти не годен, ноги задубіли, замерзли на морозі. Бо на ногах дрантиві чоботи і подерті скарпітки. Отже помогли мені найти місце на саннях і поїхали, а хто в луччій обуві, той пішки добирався. Ми на місці. Зачав лікувати ноги мастями і підлікував. Гонили в ліс, що простягався кругом, щоби носити на плечах, або возити саннями дерево на опал в Сан-часті. Начальник Санчасті старий лікар-грузин пристроїв мене на роботу в себе при складі річей в Санчасті. Так минуло Різдво та інші зимові Свята. Прийшла весна. Водять нас на поле між лісами, де урядили город, для посадки картоплі та іншої городовини. Тут дозволялося одержувати посилки з дому. Тих посилок посилали з цілого нашого краю... і з Тернополя, і зі Львова, і Станиславова, та інших місць. Тут в цьому лісному лагерьі я перебував майже два роки. А вкінці була якась контроля,

і приказали вислати мене звідси до Воркути, то значить, звідси до Кирова, а з Кирова поїздом на Воркуту.

20.

ВОРКУТА. ВЛАДИМИР НАД КЛЯЗМОЮ. ВОРКУТА

О, це вже велика різниця, бо Воркута це крайня північ, над самим Льодовим Океаном, де самі вугляні шахти. Ось я вже заїхав на нове місце, на Воркуту, на 1-шу Шахту Капітальну... Гонять кожного дня на шахту, тимчасом на т. зв. Курси ознайомитися, вчитися. За кілька тижнів, за місяць, кажуть мені: Йди в бухгалтерію, бо там визивають. Прийшов я, голошуся, а там між іншими сидить бухгалтер, колишній адвокат зі Станиславова, (забув назвисько) і каже, що він колись в хорі співав в нашій церкві. По списку дізнався про мене і хоче мене вирвати з небезпечної роботи в шахті, куди?, а може в баню, де всі люди кожного тижня купаються і здають брудну білизну й одержують чисту. Я згодився, і знова велика полегша, бо там було й осібне мешкання і робота не затяжка. Слава Богу і Марії. Але і тут я довго не був. Було тут повно шпionів, які доносили, що я дію, як священик, розмовляю зі шахтарями і пр. і пр. Мене відправляють на 5-ту, 6-ту і 7-му шахту. Рік, півтора і довше двох майже на жадній не задержався. В тому часі були на шахтах ферменти і на деяких штрайки, і деяких підозрілих в агітації арештували і вивозили. Одного разу і зі мною таке сталося. Прийшло кількох, визвали мене, сказали собірайтесь з вещами! І я знову поїхав в дорогу — до Кирова і звідси до Владимира над Клязмою, під Москвою, до звісної, славної, закритої тюрми. Тут кинули до камери, де було вже трьох українців, а я четвертий. Один з них мені знакомий, ростом величезний, знаний, як вищої марки влавивач, він відізвався: “Хлопці скінчилося наше вольне життя, тепер з нами е

священик, кінець тих бесід з різними словами. Мусимо примінитися до Отця... , бо то нам не зашкодить. Я це вам кажу, бо я Пан-Отця знаю з Капітальної шахти". І дійсно той великий бандит сказав правду, і я з ними не мав клопоту, бо незадовго вони попросили про духовні науки, відбули св. Сповідь і приймали Св. Причастя. А крім того, сам той бандит випитав мене про мою справу, порадив жадати приговору і писати жалобу. Переконав мене і я зажадав приговору і мене визвали і дали прочитати. Я довго читав, щоби засвоїти собі зміст, і прийшов до камери і зараз все списав з пам'яті, і написав жалобу до Москви. Не довго я чекав і з Москви приїхала комісія і викликала мене. Питають чи я писав жалобу, хто з начальників, ось вони сидять, покажіть, хто з них радив писати в Москву. Я відповів, що крім начальника тюрми, нікого іншого не знаю. Значить не скажете? ідіть, і від'їхали. А на другий день рано відправили мене назад в Воркуту. І знову їду до Кирова і на Воркуту. Приїхав на пересилку. Всі шахти відказалися мене прийняти до себе. І я сиджу на пересилці, знакомі хлопці, що тут були, змусили начальника Санчасті — лікаря зараз взяти мене до себе, як слабосильного і, як фельдшера, (бо я відбув такий курс в старого лікаря грузина в лісному лагері). І дійсно мене взяли в Сан-часть, і я був тут досить довго. Одного дня Начальник лагерьа викликає і каже збиратися "з речами", значить етап. Я скоро був готовий і пішов на етап до одного лагерьа, де самі битові (побутові) арештанти, не політичні. Прийшов, став на Комісовку, і начальник Сан-часті—жінка — полковник дуже гарно мене прийняла. Позволила мешкати в кабінеті Санчасті і мати нічний дижур у відділах. І тут знова було мені добре і свобідно.

21.

ПОВОРОТ ДО ЛЬВОВА

Та недовго. За пару місяців викликають мене в штаб і питають куди я хочу їхати, бо сьогодні кінчиться мені ‘срок’, (термін), і завтра мушу покинути лагерь і вийти за браму вахти. Я здивований і без надуми кажу, що до Львова. Так несподівано скоро минуло мені моїх 10 літ кари... за то, що не хотів відречися католицької Церкви. Дали справку (довідку) освободження — до Львова, видали паспорт і гроші на білет і сказали: “Щаслива дорога”. Якраз на стації стоїть поїзд з написом “Воркута-Львов”. Дають мені цілу лавку, стелю собі, можу сидіти чи лежати і їду до Львова. Приїхав трамваєм до вулиці, де мешкають мої знайомі, що написали й запевнили мені мешкання. Заки я дійшов до їх хати, де мешкали, я добре змучився, бо мої пакунки були тяжкі. За кілька днів мої знайомі пайшли мені мешкання в одній старій пані польки, куди я перенісся. Ще за пару днів я вже був на стало приписаний у Львові, і за якийсь час приймив до себе нашого братчика Іриня (Олексу). І мої ноги знову ходять по землі рідного Львова. А як довго так буде? Лиш один Господь Бог знає, а для нас людей, це тайна! Моя адреса: Воз’єднання 11, дв. 3.

На пару днів я поїхав до старушки Мами, що жила з моєю молодшою сестрою Варваркою. Потім поїхав до Станиславова і до Тернополя, до старих знайомих. А потім вертав на своє стале місце у Львові, де, як у великому місті було досить роботи. Також учив молодих людей, що бажали богословської науки.

Вже пізна осінь, знову поїхав до Мами і взяв її до Станиславова, до мешкання Катрусі, старшої дівчини, що ціле життя мріяла про монастир. Вона ніби з радістю приймила стареньку, бо то Мама Отця, як вона сказала. Оче-

видно за удержання я платив їй відповідну суму. Тут було їй добре, тай знайомі приходили часто і розмавляли з нею. Я спімнув, що Мама моя ціле життя мріяла, що як лишилася б сама, значить, якщо Тато скорше вмер би, то вона могла б вступити до монастиря. Відразу мені сказали: дайте реколекції тай ваша Мама і Катруся можуть дістати облечини. І так сталося, й обі кандидатки, молода й стара зі сльозами вдячності одержали св. монашу одєжу Василіянок. За якийсь час я поїхав до Тернополя, і розповів там, що моя Мама вже монахиня в Станиславові в Катрусі. “А чому не в нас? — відізвилися всі. Тут частіше мали б Службу Божу і о. Ігумен частіше до нас приїздили б, то було би дуже добре”. І слово сталося ділом. Одна Сестра зараз вечором поїхала до Станиславова і на другий день привезли стареньку С. Емілію до Тернополя. І всі молоді тішилися прикладом старої С. Емілії. Тільки Катруся в Станиславові стратила, бо осталася сама. Стареньку С. Емілію міліція приписала без трудностей. С. Емілія більше мала заняття, бо помагала в кухні. Раз перед Різдом я сповідав вечором шкільних дітей в хаті знайомих. Впала міліція і застала мене при св. роботі. Старші дівчата відсварувалися, але ніщо не помогло. Взяли мене на авто і відвезли до КГБ. разом з течкою, зі св. речами. Я держався тактики “мовчання” — не відзивався. Вкінці я пізнав з їх бесіди, що хочуть мене пустити. Чекали до 12 години ночі. Пізний св. вечір. Викинули все з течки на стіл... і сказали, “що конечно вам візьміть, а решта лишіть”. Я все одно за другим називаючи, скидав назад до течки, замкнув і кажу, “я вже готов”. Ну то “поехали” сказали, я повторив і ми всіли до авта і поїхали до дому, де моя Мама, а властиво С. Емілія, довго не хотіла отворити і вкінці пізнала мій голос і втворила. Всі ввійшли до хати, поговорили з Мамою й сестрами і поїхали до себе, до хати на св. вечір... І ми успокоївшись, що все добре скінчилося, теж сіли до св. вечері, хоч дуже піз-

ної. На другий день після богослуження, я поїхав до Львова. Значить, треба бути обережнішим. Слава Богу за все!

22.

РІК 1956

Мама дуже любила Першу п'ятницю, тому я завжди приїздив в четвер перед першою п'ятницею місяця, всі мали святу годину, в п'ятницю рано Службу Божу і всі були дуже вдоволені.

Мою тету М. Ігуменю арештували за те, що дозволяла сестрам лікувати ранених українських жовнів. Вона вмерла в лагері для політичних в'язнів в Мордовії. Я її дуже зобов'язаний, вона причинилася і допомгла мені в монашому покликанні. Тому тепер я зобов'язаний помагати її духовній родині, щоб могли при допомозі добрих людей дістати відповідне мешкання, де всі, вся родина і старші й молодші свobodно містяться.

КОРОТКИЙ ЖИТТЄПИС ЄПІСКОПА ВАСИЛЯ ВСЕВОЛОДА ВЕЛИЧКОВСЬКОГО Ч.Н.І.

Владика Василь лишив цей життєпис разом зі
своею автобіографією.

27. січня, 1972 минуло три роки, як український-католицький достойник Єпископ Василь Величковський був арештований і замкнений в лагері найстрогішого режиму. Це не буде безкорисним пригадати собі з нагоди цієї сумної річниці **услів'я**, в яких живуть християни в ССРСР., особливо в Україні, і переслідування, яких жертвою є українські священники і достойники. — Василь-Всеволод Величковський народився 1. червня, 1903 р. в Станиславові (Україна). Скінчивши богословські студії у Львівській Богословській Академії, він прийняв з рук Митрополита Андрея діаконське свячення, і вступив до монастиря ОО. Редемптористів в Голоску біля Львова. Одержавши священство від Єпископа Йосифа Боцяна, він продовж двох років сповняв обов'язки учителя Колегії ОО. Редемптористів в Збоїсках. В роках 1925-1935 о. Величковський сповняв обов'язки священника-місіонера україн.-католицького Обряду з початку в Галичині, а від 1928 р. на Волині, де населення в більшості православне, з великою любов'ю приймало працю свого рідного місіонера. Було це в Ковелі, в селі Колодяжне біля Ковеля, де родилася наша поетка Леся Українка, де жив і вмер її брат, наш парохіянин Микола Косач, та в інших місцевостях. Польська адміністрація всіми способами старалася усунути з Волині о. Величковського, що українським живим словом ставав на заваді польонізації Волині. В 1935 р. назначений ігуменом в Станиславові, о. Величковський з великим успіхом проповідав місії у всіх областях Галичини, й особливо у Львові. В 1939 р. Галичина і Волинь були включені в границі Радянської Укра-

їни. В часі німецької окупації україн. земель, він був запрошений тамошнім населенням і післаний Митрополитом Андреем до Кам'янця Подільського, де обняв стареньку, муровану ще уніятами церковцю св. Николаївську, де з великим ентузіазмом приняло його населення. Але німецькі окупанти скоро прогнали його звідтам. В 1942 р. назначений ігуменом монастиря в Тернополі, ревно працював для душ місцевих вірних. Коли з кінцем німецької війни радянські війська оп'ять заняли Україну, московське правительство намагалося всіми силами підчинити Укр. Кат. Церкву східнього обряду московському патріархатові, котрий в противенстві до Української Церкви, став уляглим оруддям радянської безбожницької власти. Щоби здійснити цю політику в Областях України, де Церква могучо збудована, тішилася піддержкою і великою любов'ю населення, треба було вперед кинути-ся на Управу тієї Церкви, щоби священники і вірні не могли противитися правительству. В квітні 1945 р. радянські власті арештували 11 Єпископів, двох Апост. Візитаторів, 1739 священників, і вірних, яких вислали на Сибір.

В марті 1946 р. під натиском властей і тайної поліції 216 осіб укр. священників та мирян було зігнано до Львова, щоби проголосити відкликання Унії з Римом і злучення греко-католицької української Церкви з російською православною Церквою. Кривава ліквідація цієї Церкви і підчинення священників та мирян російському православію, було сповнено з поміччю російської православної Церкви. Всі укр. Єпископи крім Емінінції Й. Сліпого, що є тепер в Римі, померли на вигнанні чи із-за вигнання.

В часі ліквідації Укр.-Кат. Церкви, о. Ігумена Величковського арештували в Тернополі 1945 р. і сказали: або підпишете православіє і зараз підете до дому, а коли ні, поїдете на суд. Вагання не було, тільки одно ні, ніколи—спокусникові! Вивезли його до Києва до внутрішньої

тюрми державної безпеки, де не цілих два роки тривало страшне слідство. Після слідства Суд, Обласний Київський Суд, засудив о. Ігумена Величковського на вищу міру кари через розстріл, на смерть. З таким приговором кинули його до смертної камери, де були самі злочинці засуджені на смерть і він один священник між ними. Так тривало три місяці, що кожної ночі одного виводили на смерть, і пізніше одного додавали. Хто б не були ті злочинці, то вони були добрі люди, бо просили зі сльозами в очах, щоб навчити їх молитви, Божої науки, дозволити їм висповідатися, а все це сповняли, як малі діти щиро зі живою вірою. Мишло три місяці смертної камери і о. Ігумена Величковського в ночі визвали і прочитали новий приговор Верховного Совіту з Москви, заміну кари смерти десяти роками тюремного замкнення. І ті десять літ минули майже всі в Воркуті, де копальні вугілля над Льодовим Океаном. В 1955 році о. Ігумен Величковський звільнений, але Українська-Католицька Церква заказана, зліквідована й об'явлена поза законом, і він не міг сповняти своїх духовних обов'язків, хіба скрито, тайно. . . І так скрито, тайно одержав і своє єпископське призначення в 1959 р., а свячення з рук одного з найвищих достойників Церкви, в 1963 році. В 1968 р. тайна поліція перетрясла мешкання укр.-кат. священників. І 27. січня, 1969 року тайна поліція знову перетрясла мешкання Архієпископа Величковського, і забравши багато речей, його верхню одягу, книжки, св. образи і гроші, арештували його самого. Партійні органи: "Львівська Правда" і "Вільна Україна" подавали, що слідство закидало католицькому достойникові протидержавну діяльність, яку оказував в писаннях, пр. в рукописі "Історія Чудотворної Ікони Богоматері Неустанної Помочі", та ін. Забране літургійне вино, релігійні книжки й образи, — це були теж докази протидержавної роботи нашого достойника, і то в тих часах, коли він жив на території передвоєнної Польщі, і не був ще громадя-

пином Радянського Союзу. Його осудили теж за слухання релігійних передач Ватиканського радіо. І за ці всі злочини, суд, що тривав три дні у Львові, засудив Величковського на три роки строгого режимного замкнення. Крім того свідки тайної поліції, один старший священник, колись греко-католицький, а тепер православний, а другий молодий, теж греко-католик висвячений, як православний священник, вони на суді відказалися свідчити проти оскарженого, бо його не знають. А може чули будь-що проти нього? — питає прокурор. Чути, то чули, але тільки добрі слова. Переслідування достойника Величковського ставить перед нами питання про релігійну свободу в Союзі радянських соціалістичних республік. Проголошуючи загальну Заяву Прав людини, переслідувані українці домагаються повної свободи совісти для всіх релігій України. Вони домагаються однаково реабілітації Української Католицької Церкви, як теж Української Православної Автокефальної Церкви, що теж є забороненою радянською державою вже від 30 літ.

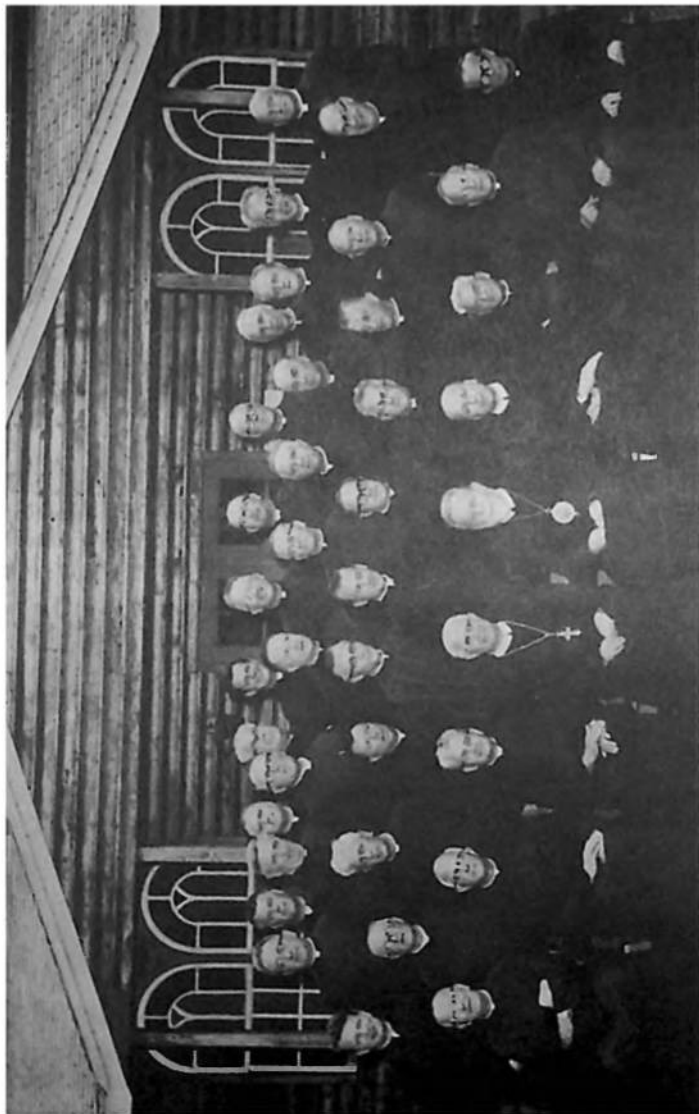

Вінніпег. Бенкет. П. Іван Гуйда, голова ділового комітету передає Єп. Величковському в імені посаdnика міста Вінніпегу грамоту почесного горожанства міста Вінніпегу.

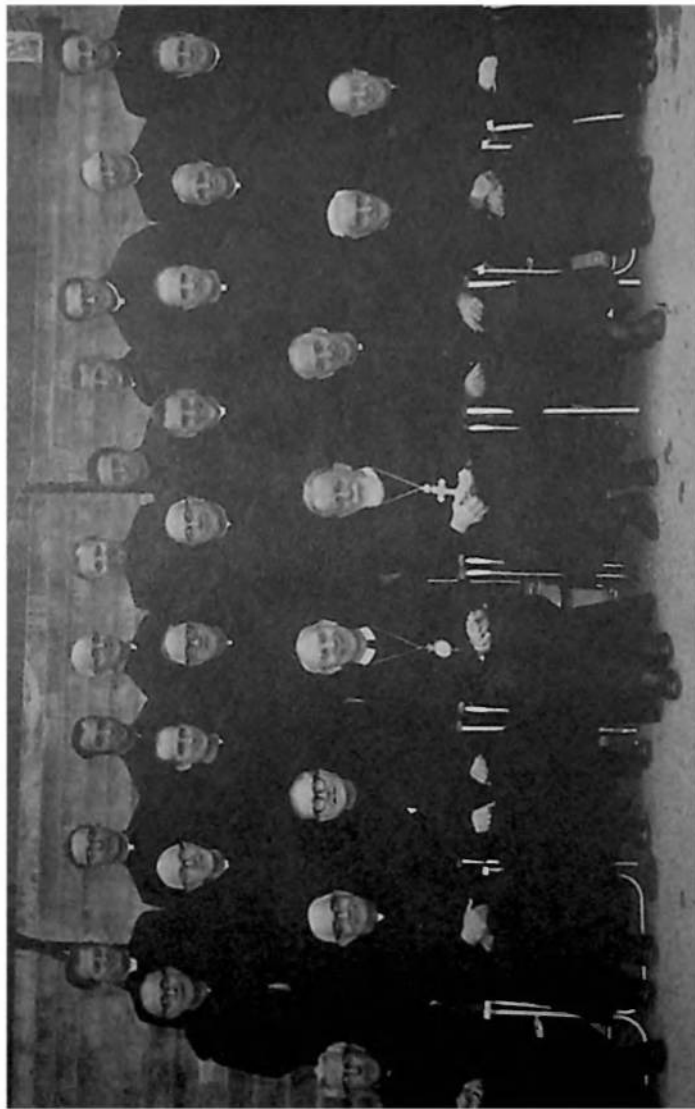

Вінніпег. Бенкет 2 липня 1972 р. Єп. Величковський промовляє.

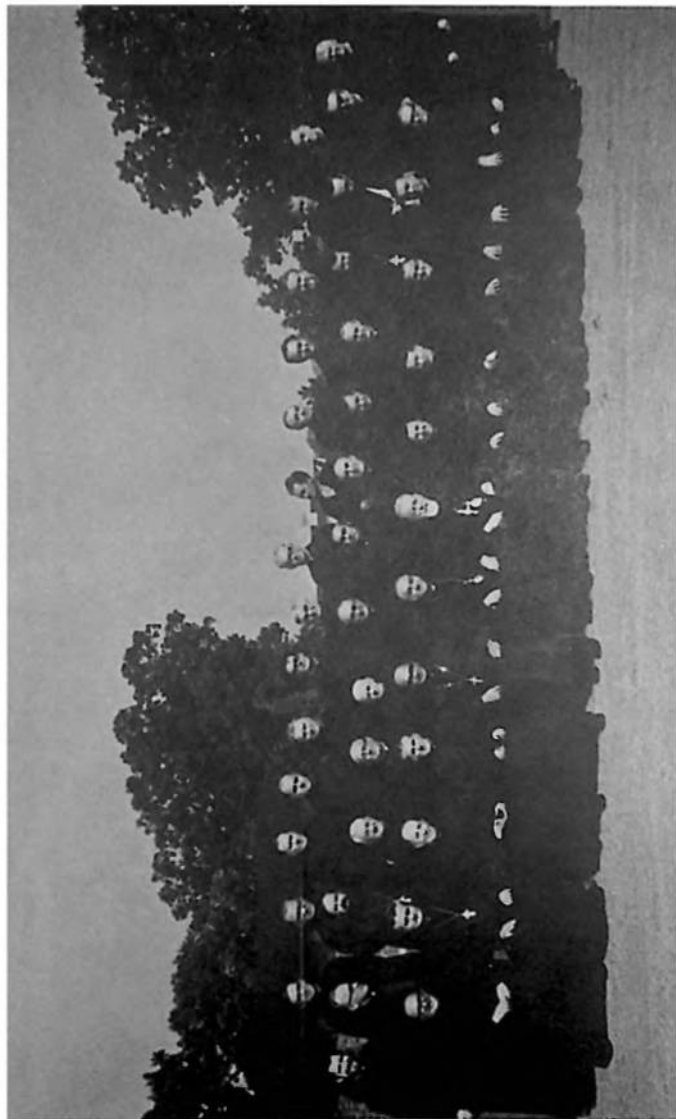

Реколекції священників Вінніпегської Архиепархії від 25-29 червня 1972 р. в Українському Парку. Провідник реколекцій Владика Величковський.

Реконскіі священикiв Едмонтонскоі Епархіі від 4-7 вересня 1972 р. в Сейнт Алберт, Альта,
під провідом Владикои Величковського.

Реколекції священників Торонтонської Епархії від 2-6 жовтня 1972 р. в домі ОО. Облятів в Миссага біля Торонта під проводом Владимири Величовського.

**Спископи Величковський і Борецький з приводу реколекцій
Торонтонської Епархії в жовтні 1972 р.**

**Група священників Торонтонської Епархії з приводу
реколекцій в 1972 р.**

Єп. Величковський відвідує Реджайну, Саск. З ліва на право: о. Крил. М. Пилипчук, Єп. Величковський, о. Мітраг О. Пасічняк і о. Р. Лужний.

"Вовча Тропа", Іст Четгем, Н. Й. Дня 24 серпня 1972 р. Міжкрайова Пластова Зустріч. Сидять з ліва на право Митрополит Мстислав, голова У. П. Церкви в ЗСА. Владика Величковський, Владика Шмондюк. За ними о. Павло Теодорович і о. М. Гринчишин Ч.Н.І.

"Вовча Тропа", Іст Четгем, Н. Й. Міжкрайова Пластова Зустріч. Владика Величковський, праворуч о. Б. Смик, пластовий духовник, за ними о. М. Гринчишин Ч.Н.І. в руках несе мітру, даліше о. Крил. В. Андрушків.

Іст Четгем, Н. Й. Пластун вітає Єп. Величковського, за ними о. Б. Смик, на право о. В. Андрушків і о. П. Теодорович.

Дня 20 серпня 1972 р. Владика Величковський благословить золоті хрести, що будуть поміщені на новій церкві в Міннеаполіс, Міни. ЗСА. З ліва на право: о. М. Бугринський, о. М. Григчишин Ч.Н.І., о. парох д-р Степан Кнап, о. І. Кротень (диякон), Ел. Величковський о. С. Іжик, о. П. Корчинський.

Привітання Владика Величковського в Філадельфії, Па. ЗСА. дня 22 серпня 1972 р. З ліва на право: Єпископи: Василь Лостин, Йосиф Шмондюк, Митрополит Амбросій Сенишин, Василь Величковський, Митрополит Мунгальський Стефан Коціско, Михайл Дудик.

Філадельфія, Па. Катедральний собор Непорочного Зачаття. Владика Величковський сидить на троні, коло нього з правого боку о. М. Гринчишин Ч.Н.І. від нього на право о. Р. Москаль, на ліво від Єп. Величковського монс. о. М. Харина.

Філадельфія, Па. Катедра. Мати приводить свої донечки
повітати Владику Величковського.

Філадельфія, перед катедрою, група священиків: з ліва на право: о. В. Іжак, о. Т. Барилляк, (за ними о. Федорович) о. М. Старух, Єп. В. Величковський, Єп. В. Лостин (за ним о. М. Гринчишин Ч.Н.І.) даліше на право о. Й. Панасюк, о. А. Борса.

Філадельфія. Провидіння. З ліва на право: о. М. Харина, Єп. Величковський, Єп. Лостин,
о. М. Гринчишин Ч.Н.І., о. К. Бердар і члени Головної Управи Провидіння.

Факс Чейс, Па. Повігання Владими Величковського в монастирі СС. Василянок. Мати Ігумена передає Єп. Величковському дарунок на спомин з монастиря Сестер. Між Сестрами видно п. Р. Давидовича і його дружину, рідних Єп. Величковського.

Факс Чейс, Па. Перед монастирем СС. Василянок. З ліва на право: п. Р. Давидович і його дружина, о. А. Хлестун, о. М. Гричишин Ч.Н.І., Єп. Величковський, Єп. Лостин, о. Й. Корба Ч.Н.І., о. Т. Корпек і Маги Богдана Ч.С.В.В.

Вінніпег. Інститут Просвіти вітає дня 22 жовтня 1972 р.
Владикау Величковського хлібом і сіллю.

III.

Додатки

1.

В 1938 р. ОО. Редемптористи в Станиславові видали: "Марійський Ювілейний Альманах": "О Сподагай Нас Діво Маріі" на рік 1939, сторінок 136, накладом Архібратства Матері Божої Неустанної Помочі. Цей Альманах опрацював о. Василь Всеволод Величковський Ч.Н.І. В цьому календарі були поміщені нариси й поезії різних Отців Ч.Н.І.

О. Василь Величковський помістив там наступні свої нариси:

1) "І чому крест на Україні все так сіяє?" Тут автор з приводу 950-ліття хрещення України подає коротенький погляд на історію християнства в Україні і як набожність до Пречистої Діви Марії причинилася до витривання українського народу в християнстві (стор. 18-22).

2) Короткий огляд розвою української вітки Чину Найсв. Ізбавителя (стор. 51-54).

3) "Благословенна будь Мамо!" (стор. 62-64).

4) Велике живно. (Підсумки за 25 літ ап. праці ОО. Ч.Н.І. в З.У. (стор. 70-95).

5) Епохальний Декрет. Тут автор говорить про установаження Апостольською Столицею Архібратства Матері Божої Неустанної Помочі для вірних Української Католицької Церкви і про розвиток цього Архібратства. (стор. 105-110).

6) Божа Мати Неустанної Помочі й унійна праця. (стр. 112-117).

Тут подаємо його присвяту своїй матері: "Благословенна будь Мамо" і частину його нарису "Божа Мати Неустанної Помочі й унійна праця" (стр. 115-117).

2.

БЛАГОСЛОВЕННА БУДЬ МАМО!

(Є це сердечна й ніжна присвята своїй матері. Ця присвята гарно висвітлює почування Єпископа Величкового і його життєвий шлях).

В болях родила його, з тривою носила його, в молитвах виховала його...

Він один син був. Інші сини повмирали... Всю по-

божну душу бажала перелляти в нього. Ледве кілька рочків мав, вже на колінах мами вчився гарячих молитов, які опісля сам мав проказувати...

Та вона не чується в силі забезпечити сина, вона сама немічна. Вона сильна лиш, коли на колінах клячить у стіп св. Престола, — у стіп св. Ікони Богоматері... О, так, там вона сильна; там увесь біль серця, всю тривогу зболілої душі виливає, там потіхи шукає, там сили набирає... для себе, для своїх. Там і він з мамою клячав на дрібних колінах. “Молися сину... Молися... ще про це проси, молися... Молися: Матінко Божа дай мені ласку стати святим священиком, монахом...” І він молився, за мамою повтаряв — молився, а ці останні слова молитви, хоч не розумів їх зовсім, якось глибоко запали в його дитячу душу і він все так молився, вже і сам пізніше.

Вже від шостого року життя, він разом з мамою Ісуса до серця приймав у святому Причасті.

Ах цей щоденний ранний корм душевний у юних днях, стане колись на все рішальною силою життя. Щаслива мама! Як добре зрозуміла слова Христа: “Позвольте дітям приходити до мене!”

* * * * *

В парохії велика новина: Приїхав чернець місіонер Божі науки голосити. А при кінці тих днів святих, хто там перед престолом Богородиці? То мама... діточок своїх жертвує, віддає Небесній Матері в опіку. Він клячить коло мами, серце йому б'ється живіше, очі з якимсь блеском глядять — втопились в образ Марії. А чернець-місіонер молитву читає, Марії Богородиці їх посвячує... Щасливий той день на все! А мама шепче: “Синку, ти вже до Неї належиш, до Божої Матінки, Їй я віддала вас, о пам'ятай про це дитино на все, про цей день щасливий, пам'ятай: Дитина Марії ніколи не загине; а ти дитиною Марії від сьогодні!”

* * * * *

І знов минають дні... Він вже в школі, в місті... Але всюди так само як мама научила, словом і святим приміром своїм. Він молиться перед образом Марії, він приступає до св. Причастя...

Минають дні...

Прийшли страшні часи... війна... але родина посвячена Марії, як все безпечна. І густі кулі і злі люди її минають... Бо все, щодня у стіп Ісуса, все під опікою Марії...

А дні минають...

Ах, що це за зрив, що за шум дивний, наче шум дужих крил; чому так серця б'ються разом в один такт?! Ах, то змаг, кривавий змаг за свою долю, за волю, за честь і славу ріднього народу...

І він пішов на змаг, злетів орлом, як інші юнаки молоденькі... як діти... передчасно... Пішов... а з ним молитва її благословення мами... а з ним якась непонятна сила... У хвилях вільних, у темряві ночі, в дорозі щось рука любовно стискає, уста щось шепочуть... Що це? Це вервиця свята, що мама дала у дорогу... на згадку, що він дитиною Марії...

Де ж він не був у цих страшних днях? І хитким кроком міряв степи безкраї, пущі... і на гарматі скостенілій дрожав і між тифозними лежав... і межі трупами відпочивав... і "под стенкою" стояв, вже й смерті в вічі заглядав... і чи раз?!

Та з ним наче чари які!

Так! то вервиця Божої Матері, то неустанна поміч Марії, бо він дитя її!...

Але минули й ті часи, минули потім табори і драти, тюрми й кайдани...

Він знову в юнацькій школі, та вже у школі борців Христа, де спрямувала його кроки Небесна Мати Марія, бо він її дитина! Тут до нової боротьби заправлявся...

Минають дні спокійні посеред праці і роздуми...

Та дня одного при кінці літніх ферій каже: "Мамо,

Тату, я вже на порозі святого стану, та хочу зразу піти далше. Щось непонятне тягне стати вповні, всеціло борцем Христа. Щось тягне відречись зовсім себе, посвятитися Богові для Його слави й за нарід бідний в нашому-чернечому стані.

І батько: “Подумай сину добре і з Богом, якщо Бог кличе до найвищого ідеалу”. А мама крізь сльози і з болем серця і з радістю разом: “Я благословлю тебе сину і віддаю ще раз Ісусові й Марії!...”.

І бодро пішов і все зірвав зо світом...

* * * * *

Минають дні.

Він вже місіонер, борець невтомний. Сотні, тисячі рідних братів веде зі собою до бою, за Христа, за правду, за вічну перемогу!... Під ноги йому стелять квіти, стелять часом каміння, стелять теж і вдячні серця, за святу поміч, за рятунок.

Та звідки та сила в нього якась чудодійна... звідки? ... Він жеж дитина Марії, борець Христовий; на грудях святий хрест, при поясі свята вервиця.

І так минають дні... а ясне сонце волі, кращої долі сходить, доспіває над народом!...

А ти! Благословенна будь мамо, що жертвувала Богові за нарід сина—дитину. Він вмер для світа, але не загинув для Бога, для народу. Він жие і житиме і життя мільйонам дає, бо він, Твій син, Місіонер Ісуса й Марії, Редемпторист. Благословенна будь Мамо!

3.

ЧУДЕСНА ПОМІЧ МАТЕРІ БОЖОЇ НЕУСТАННОЇ ПОМОЧІ

Частина зі статті: “Божа Мати Неустанної Помочі й Унійна праця” (Там же стр. 115-117).

В днях 15-28 серпня 1930, давали ОО. Місіонери о. В. В. (Василь Величковський) з Ковля й о. Й. К. (Йосиф Корба) зі Збоїск св. місію

в парохії Краска, ковельського повіту, запрошені місцевим Настоятелем о. Серафимом б. монахом почаївської Лаври, що приєднався до кат. Церкви. ОО. Місіонери привезли з собою чудотворну ікону Божої Матері Неустанної Помочі в золотих рамах, яку о. парох в церковних ризах, з хоругвами і з цілою парохією стрінув далеко на краї села і в торжественнім поході разом з ОО. місіонерами впровадив до місцевої церкви. Як на новоз'єднану парохію, то місія відбулася з дуже добрим успіхом. Були всі традиційні місійні торжества, відбувся величавий похід з місійним хрестом, всі парохіяни приступили до св. Тайн, навернулися деякі сектанти, однак найважливішим тривалим оwoчeм св. місії остала набожність до Б. Матері Неуст. Помочі в серці пароха і його парохіян. Привезену ікону Божої Матері Неуст. Помочі уміщено в церкві на почесному місці, перед нею майже що тижня правиться молебень чи акафист до Богородиці, моляться все побожні люди. О. парох спровадив особно для себе образ Б.М.Н.П., для якої урядив у своєму мешканні престолік, де все молився. Та набожність його не завела, як скоро сам о цім переконався.

Дня 14. XII. 1933. р. у вечірній порі о. парох разом з церковним старшиною сукав воскові свічки до церкви. В хаті не було більше нікого, о. парох мешкав сам. Нараз хтось застукав до дверей і ледве о. парох попросив, впало до середини двох замаскованих людей з револьверами в руках, з криком "руки ввєрх!" Піднесли руки. Бандити перешукали кишені, цілу кімнату, розкинули дрібні гроші та інші речі, і нічого не взявши, сказали провадити себе до другої кімнати. О. парох вперед, бандити з револьверами за ним. Коли о. парох переступив поріг і зробив якийсь рух, щоб замкнути за собою двері, бандит силою напер, стрілив в о. пароха і разом з товаришем утік. О. парох повалився на землю і заллятий кров'ю стратив притомність. Свідок події, перковний старшина, наробив тривоги, збіглися люди, пісцали до сусідної парохії в Дубечні по поміч і раду. Прибїг скоро о. В. С. місіонер, що був якраз в Дубечні, та висповідав ще конаючого о. Серафима. Раненько привезли його поїздом до повітового шпиталю в Ковлі. Ще жив. О. ігумен Й. Г. (Йосиф Гекір) запис йому св. Причастя, мав ще трохи притомности, щоб прийняти св. Тайни, а потім знову втратив пам'ять. Директор шпиталю, добрий оператор, з іншими лікарями приготувалися до операції, та насамперед взяли його на просвітлення, щоб зорієнтуватися. Та коли глянули, лиш руки опустили. Великого калібру куля (з російського нагана) продіравила о. Серафимові грудь з правої сторони до лівої, пробила серцевий мішочок, що наповнився кров'ю й осіла під самим серцем.

По короткій нараді, лікарі рішили, що операція неможлива, серце здержуване кров'ю ось, ось перестане бити, смерть певна, шкода

його різати, мучити. Нема жадної ради! . . . Але ще одна рада знайшлася . . . О. В. В., провідник місцевого Братства Б.М.Н.П., повісив над ліжком вмираючого образок Б.М.Н.П. та поручив всім членам Братства і парохії гарячу молитву до Небесної Лікарки.

А тимчасом о. Серафим вмирав . . .

В монастирі оо. Редемптористи радили над близьким похороном, лікарі нетерпеливо очікували кінця, обсервували . . . бо не було ради.

Однак Божа Мати, Неуст. Помочі, ділала. Минув день, — стан не змінився, минув другий, — стан той сам, минув третій, — здається нема зміни. Лиш здивування лікарів росте, що хоч нема ради, життя так довго триває. І так минув тиждень і більше.

А тим часом щоденно раненько носять оо. Місіонері з поблизького монастиря о. Серафимові св. Причастя, люди, члени Братства моляться, о. Серафим вервицю-чотки в руках тримас, очей з образу Б. Матінки Неуст. Помочі не спускає.

Знетерпеливлені лікарі беруть знову о. Серафима на пересвітлювання. Дивляться . . . і чудо! . . . Рана в цілій груді загоїлася, кров зі серцевого мішочка десь розійшлася, куля осіла на дні того мішочка під серцем . . . все в порядку.

— Будете жити . . . ви здорові . . . сталося чудо—закликав здивований до краю директор шпиталю, до розрадуваного о. Серафима, виліченого чудесною Лікаркою Божою Матінкою Неустанної Помочі.

Дня 5. І. 1934 р. переїхав о. С. як реконвалесцент до місцевого Монастиря оо. Редемптористів, а вже дня 17. І. вернувся до дому, на свою парохію до Краски, щоб далі працювати, плекаючи в своєму серці і в серцях вірних, ще більшу набожність до Божої Матінки Неуст. Помочі. А перед чудотворною іконою Божої Матінки Неуст. Помочі в монастирській церкві в Ковлі, о. Серафим завісив на знак вдячності золотий хрестик.

* * * * *

І хто хоче хвилю церковного з'єднання в нашому народі прискорити — нехай почитає і ширить почитання Братства Матері Божої Неустанної Помочі, — нехай ревно молить з довір'ям ту нашу Матінку — Царцю України, щоб подала всім своїм "людям християнсьтм соединеніє".

4.

о. Василь Всеволод Величковський, ЧНІ.

МЕТОДИКА УНІЙНОЇ ПРАЦІ МІЖ НЕЗ'ЄДИНЕНИМИ ПРАВОСЛАВНИМИ НА ВОЛИНІ *)

ВСТУП

Коли часом глянемо мимоходом зпоза своїх вузьких загонів на слабі й, здається, марні зусилля Божих унійних робітників на запущених братніх ланах незєдиєної православної Церкви, тоді, здається, ще скоріше відвертаємо свої очі від сумного виду, знеохочені, отупілі . . .

Та чому цей лише мимовільний погляд і сумна знеохота, чому ці слабі лиш і, здається, марні зусилля?

Це звичайно ізза малого або й повного незрозуміння ціли й метод унійної праці.

Ціль унійної праці величя. Унійна праця — це найвищий приказ і обов'язок совісти, особливо для нас, священників, зглядом Бога і зглядом страдального ріднього народу.

Бо ж ціллю життя Спасителя — це унійна праця, у висліді якої спасення душ. Кличем Його життя було: “да всі єдино будуть!” (Ів. 17. 11) і це святе змагання, цей заповіт для нас припечатав Він своєю Кровю.

Христовою метою у тій праці була любов, любов безмежна . . . “Больши сея любве никтоже імає, да кто душу свою положит за други своя . . .” (Ів. 15. 13). И апостол повторяє: “Больши же сих любн. . .” (I Кор. 13. 13).

---

*) На Унійному З'їзді, що відбувся у Львові в днях 23-25 грудня 1936 р., Єпископ Величковський мав дуже важливу доповідь на тему: “Методика унійної праці між нез'єдиненими православними на Волині”. З приводу цього з'їзду Богословське Наукове Товариство видало особіну книжку: “Унійний З'їзд у Львові” в 1937 р. Матеріяли зібрав і упорядкував о. Володимир Кучабський. Фотокопію доповіді Владики Величковського зробив і нам прислав п. Др. Василь Ленчик зі Стемфорд, Кон., за що йому дуже щиро дякуємо. Доповідь Владики Василя поміщена в книжці Унійний З'їзд на стор. 147-157. Цю доповідь тут передруковуємо.

Мале дотепер заінтересування унійною працею між нашими нездвиненими братами, це отже знак нашого ідейного ослаблення, брак свідомости. Одначе потішаючим явищем є цей Унійний З'їзд в 300-ліття смерті великого подвижника Зединення, митрополита Йосифа Велямина Рутського, під крилами нашої "Alma Mater" — Богословської Академії.

З осередку нашого релігійного й національного життя іде відродження, росте духовна сила.

У своїому викладі, на основі довголітньої практики унійного робітника-місіонера на Волині та сумежних землях, коротко обговорюю методи унійної праці, бо від них безпосередньо залежить успіх чи неуспіх унійних робітників та підйом чи знеохота їх приятелів і помічників . . .

Тому скажу: 1) як не поступати унійному робітникові; 2) як поступати йому на унійній ниві і 3) які є способи утривалення Зединення.

1. ЯК НЕ ПОСТУПАТИ УНІЙНОМУ РОБІТНИКОВІ

В першу чергу сторона негативна: "Дуже часто краще зовсім не братися до діла, чим поспувати його!" Це засада особливо важна у духовній праці над спасенням душ, в праці над св. Зединенням. Знаємо прецінь, як нераз легководушні помилки й промахи часто великих людей загвожджують і здержують працю на довгі літа ¹⁾ та є причиною упадку віри й за цим погибелі многих, многих душ. І марні жалі та каяття після понесеної шкоди. Хиба та користь, що є наука для грядучих, якщо покірно й розумно схочуть її прийняти.

Отже ПЕРШЕ ЗАГАЛЬНЕ ТВЕРДЖЕННЯ: Унійному робітникові невільно 1) НІЧОГО СКАЗАТИ і 2) НІЧОГО ЗРОБИТИ поза рямцями закону любови в розумінні Христа і Його Намісника, Вселенського Архієрея, Римського Папи. Розуміється, супонуємо, що правдивий унійний робітник є без тіни закиду під оглядом побожности й обичайности.

1) НЕВІЛЬНО НІЧОГО СКАЗАТИ ПОЗА РЯМЦЯМИ ЗАКОНУ ЛЮБОВИ, значить:

а) Невільно ДРАЗНИКИ невідповідними словами і виразами. Сама логіка каже, що коли хочемо когось позискати для своєї ідеї, уникаємо обидливих, колочих слів і назв, не дразнимо його. Такими негідними словами й виразами у відношенні до незединених православних братів були б вирази: "схизматики", "еретики", "наверніться" . . . "чортова віра", тощо.

¹⁾ Напр. фальшива ревність ХРЕСТОНОСЦІВ у Константинополі.

Знаю сам новозеднену парохію, де одно слово з того місійного репертуару, з уст одного поважного навіть і побожного місіонаря, висказане в нерозсудному запалі, принесло необчислимі шкоди й відбило від Унії много душ, більшість новозедненої парохії.

А прецінь Ісус Христос, Спаситель, опираючись на свою Божественну Методу Любови, відозвався до свого явного зрадника Юди, не словом образи чи урази, в роді: “ти зраднику”, “схизматику” чи “чортів сину”, хоч були б це зовсім справедливі назви, але виразом любови: “Друже!”

б) Дальше — НЕВІЛЬНО ОСМІШУВАТИ звичаїв, обрядів. Унійний робітник не сміє дозволити собі на якісь жарти чи кепкування з місцевих звичаїв, обичаїв та церковних обрядів. Слова: “бородач”, “патлач”, насмішки з місцевих літургічних напівів, співів чи обрядів та інші подібні методи — негідні взагалі поважної людини не то, що унійного робітника, Христового апостола.

в) НЕВІЛЬНО ОБВИНУВАЧУВАТИ за блуди й наслідки роздору незединення. Унійний робітник відразу відчує грозу і пропасть положення незединеного духовенства й вірних. Щобільше, він без злорадності, а радше зо співчуття відчує всі їхні блуди, як от зневагу св. Тайні Евхаристії, Покаяння ²⁾, Подружжя, розводи, все їхнє пониження ізза неучтва, пиянства, неморальности, рабської підлоти, донощитва. Все це не буде зараховувати у вину даним особам, але взагалі сумному фактові роздору, відірвання їх від католицької Церкви. Така методика настроює прихильно навіть найбільш ворожих. Пригадую собі свідоме незединене-православне село Паридуби, пов. Ковель, на Волині, яке в цілості зложило подання до канцелярії нашої Місії у Ковлі з проханням прислати їх до католицької Церкви, подаючи крім ідейних мотивів також і цей, що їхній священник негідно себе провадить, тощо. Діставши поручення розслідувати справу, приїхав я в село під неділю. Розуміється, зразу спротивився я, щоби наряд впровадив мене насильно до церкви, якою рядив батюшка, але за це, не маючи через великий натовп народу іншого приміщення на Богослуження, згодивсь я відправити св. Літургію при провізоричному престолі на церковному цвинтарі під липами. Батюшка, сам з дяком, із страхом і дрожанням відправляв Службу Божу в церкві, а я при гарному співі хору, окружений усім народом села й околиці — під церквою. Скінчив батюшка, скінчив я. Зачинаю проповідь. Кругом мене тьма народу, коло мене родина батюшки, трохи дальше за

---

²⁾ Про цю матерію виголосив я реферат на останньому Унійному З'їзді в ПИНСЬКУ в р. 1934 під заголовком: “Практика сповіді у незединених православних”, гл. Pamiętnik IV. Konferencji Unijnej Piskiej.

деревом стоїть і сам батюшка, наче обвинений. В проповіді зв'язав я найважливі історичні фрагменти прийняття гр.-кат. віри українським народом і відірвання його від католицької Церкви російським царатом із сучасною хвилиною і тоді виловив суть Унії, яка лежить у любові, бо сила єдності в любові. “Значить, до всіх — кажу — треба відноситися з любов'ю, отже й до вашого батюшки. Бо чи винен ваш священик, на якого пишете в поданні, що він такий і такий? . . . Ні, бо так його виховали. Чи винен отже Архирей . . . Митрополит . . . і то не смію сказати. Правда, нема людсеї без вини, але вина у вашому страшному духовному положенні, у вашій духовній неволі, у тому страшному роздорі і т.д.” Відітхнув батюшка, відітхнула його родина й прихильники. Яюсь приязнише глянули на мене. Правда, лиш яких 20 душ провідників, тепер як католиків, приїжджають, мимо 30 верств віддалі, до Ковля, відбувати свої релігійні практики. Ціле село натомість, по зміні батюшки, надалі незединене. Та вина цього в недостатці священиків-місіонарів, як теж у махінаціях і погрозах місцевих “власць імущих”. Ту саму методу з повним успіхом приміняв я і в інших парохіях, які до сьогодні в цілості держаться твердо католицької Церкви, як наприклад в селі Тутовичах, Сарненського повіту, та інших.

І коли невільно нічого сказати, то тимбільше:

2) НЕВІЛЬНО НИЧОГО ЗРОБИТИ ПОЗА РЯМЦЯМИ ЗАКОНУ ЛЮБОВИ. Бо діла ширять більше згіршення і тяжчі наслідки лишають, чим слова. І більша відповідальність за них. “А іже аще соблазнить єдиного малих сих віруючих в мя, уне ссть ему, да обвісится жернов оселскій на виї сго. і потонет в пучині морстїї...” (Мат. 18. 6). Про які ж діла ту розходиться? Маю на думці діла осуджені, розуміється, св. Церквою, її найвищою Властю, які безпосередно шкодили б успішності зєдинення.

Отже по порядку беручи:

а) НЕ МОЖНА СПОВНЯТИ СВЯТИХ ДІЛАНЬ НЕДБАЛО, ЛЕГКОДУШНО, З ПОСПІХОМ . . . , особливо св. Літургії та інших Богослужень і св. Тайн. Увійний робітник мусить принайменше вміти й хотіти поставити на собі побожно і з душею знак св. Хреста. Особливо новозєдинені звертають велику увагу на кожний рух священика при Богослуженні і щось бездушне, недбале їх дуже дратує. Знаю, що причиною неуспішности увійної праці одного, до речі, доброго священика було якраз легковаження точности в обрядах.

б) НЕВІЛЬНО САМОВІЛЬНО ВІДКИДАТИ СТАРИХ ЗВИЧАІВ І ЦЕРКОВНИХ ОБРЯДІВ. Погорда увійними робітниками святих, освячених святими діланнями і часом церковних звичаїв і обрядів понижує

їх власну повагу і відтручує людей від св. Справи. Сліпа впертість у другорядних справах наносить шкоду суттєвій справі. Самоволя в цих речах — це шукання своєї, а не Божої слави. Невільно отже самовільно відкидати чи усувати щонебудь чито з церковних обрядів, чи з церковних риз, чи з церковної обстанови, як напр. занавісу, тощо.

На Архiereйській візитації Преосвященного Владики Николая в одній новозсдиненій парохії знатніші парохіяни із сльозами в очах, таки в привності свого ревного душпастиря-місіонаря з Галичини, так благали: “Владико Преосвященіший, хай вже наш батюшка без боро-ди ходять, ми вже при звичайсь до них і так, але хай таки обов’язково уживають нагрудного хреста, вбирають наш підризник, а не польський з “корунками”, та хай назад дадуть занавісу за “царськими вратами”. Я сам був свідком цього покірнього благання глибоко віруючих людей.

в) НЕ МОЖНА САМОВІЛЬНО ВВОДИТИ НОВИХ, ЧУЖИХ ПРАКТИК І ОБРЯДІВ для місцевого населення, як напр. літургічних напівів, обрядів, монастирської, дзвінків та інших обрядових ріжниць. На чому спираємо позиції твердження? На примірі Христа, що якнайточніше заховував обрядові жидівські приписи. Однак ні Христос, ні апостоли тих приписів новонаверненим поганам не накидали. Апостол народів, Св. Павло, голосив, що є всім для всіх . . . І також заступник Христа, Папа Римський, Пій X, коротко, ясно й рішуче висказався зглядом повищих справ: “*Nec plus, nec minus, nec aliter!*”, зн., ніхто з унійних робітників не сміє нічого додати, нічого відкинути й нічого змінити, лише заховати місцеві звичаї й обряди, котрі не противляться вірі. Щоби мене ніхто зле не зрозумів, дам мале пояснення щодо примінення цієї засади в практиці. Пояснення на живому примірі, на якому побачимо, що з другої сторони не сміємо бути не вільниками мертвої букви, бо не людина для закону, але закон для людини. Візьму отже живий приклад з початків нашої праці в монастирській св.-Юр’ївській церкві в Ковлі, на Волині. Церква уряджена строго після місцевих приписів обряду, однак в чисто українському дусі. І коли ми 4 роки взад почали відправляти перші Богослуження у своїй церкві в Ковлі ми строго держалися обрядових приписів синодальних російських підручників, які обов’язували й були в ужитті у всій бувшій російській імперії. Та коли ми з часом стали розглядатися кругом себе, пізнавати щораз краще релігійно-церковне життя і звичаї між нездіненими, ми побачили, що в деяких церквах, а саме в українізованих церквах, заводять деякі зміни-ухили від російських синодальних приписів. Ми ствердили дальше, що ці зміни не були безосновними, але спирались на українській церковній традиції, на приписах кийського митрополита Петра Могили й рівночасно зближали незе-

динених до гр.-кат. Церкви в Галичині. Маючи поважну основу, ми рівнож увели в себе ті зміни, покликуючись на ті самі зміни в українських незєдинених церквах. Такі зміни, це напр. додання присяги в обряді вінчання, читання св. Євангелії до людей, а не на престолі, як у Росії, отворення царських воріт підчас більшої частини св. Літургії і т.д. Ці зміни нарід стріпув з вдоволенням.

Або ось другий приклад. Деякі ковельські новозєдинені були в Галичині, у Львові, і бачили обряд св. Причастя на колінах. Одної неділі несподівано кілька осіб з інтелігенції, новозєдинених ревнителів, приступаючи до св. Причастя, клякають. Зараз таки того дня, перед рефератом в парохіяльній залі, звертаю на це увагу, пояснюю, що як приклонення колін, так стояння при св. Причасті у відповідному настрої духа, це однаковий спосіб пошани, одначе ізза місійних оглядів усі повинні заховати одно-образність в обряді, щоби противникам не давати нагоди до закидів, і приймати св. Причастя стоячи, бо це є бажання Церкви і т.д. Та чи це помогло? Дехто послухав та інші ревнителі, як звичайно це буває, з ще більшим притиском клякали й дійсно благали дозволити їм на це. Не було ради, душпастирський розсудок казав не звертати більше на це уваги й так дотепер дехто на колінах, дехто стоячи, причащається. Подібно діється по інших новозєдинених парохіях.

Найважніше в цих речах, щоби унійний робітник нічого не робив для заспокоєння фальшивої амбіції, особистих поглядів, самовільно, але лише на основі закону любови й благословення компетентної духовної влади.

З черги перейдемо до позитивної частини в методиці унійної праці.

2. ЯК ПОСТУПАТИ НА УНІЙНІЙ НИВІ

Унійний робітник, освідомлений, як не слід йому поступати, вже о много легше прийме в душі самопосягати другу вимогу — ПОЗИТИВНУ. Як конечно йому поступати, щоби якнайскоріше й найбільше братніх душ привести до єдиної Христової загороди, єдино спокійної, безпечної. І ту знову загальне основне твердження: Поступування унійного робітника мусить полягати на: 1) ОСВІДОМЛЕННІ ТЕОРЕТИЧНОМУ і 2) ПЕРЕВЕДЕННІ ПРАКТИЧНОМУ св. Зєдинення. Та все в тих самих золотих рямцях закону любови в розумінні Христа і Його намісника, Вселенського Архирея, Римського Папи. Розуміється, знову повторюю, супонуємо, що унійний робітник є без тіни закиду під оглядом побожности й обичайности, бо інакше всі його зусилля були б марними.

1) ТЕОРЕТИЧНЕ ОСВІДОМЛЕННЯ мусить стояти все на першому плані й то при допомозі догматики, історії та живої традиції. Таке

освідомлення переведе унійний робітник у ряді популярних, змістових і сердечних наук та викладів, на які, бодай з цікавості, напевно прийдуть незединені. Порядок освідомлення є такий:

а) **ДОГМАТИЧНЕ ОСВІДОМЛЕННЯ** є найважливіше. Тому слід приступити й ядерно виложити особливо про конечності й суть церковної єдності, про прикмети Христової Церкви, про примат й непомильність папи, про нерозривність тайни подружжя, а всюди пояснити й підчеркнути, що ця церковна єдність, ця уяльність і послух Христовій Єрархії католицької Церкви — це великий наказ могутого закону Божої Любови, припечатаний Кровю Христа на Голготі.

Другі ріжниці в свідомості незединених православних не виступають, тому ограничуюся лиш до цих вгорі наведених. Інші ріжниці, як напр. щодо Непорочного Зачаття та інші, актуальні хиба для деяких, ніби "учених полемистів" не зовсім доброї волі.

б) **ІСТОРИЧНЕ ОСВІДОМЛЕННЯ**. Треба висвітлити в науках чи радше в викладах, факт охрещення українського народу в католицькій вірі, зн. факт церковної єдності в українськiм народі від початку християнства. Далше, історично виказати, що церковний роздір все був лише засобом гордої й злобної ворожої сили, з метою розбиття Христової католицької Церкви і поневолення українського народу ³⁾ та, що найсвітліші часи в історії українського народу — це часи церковної єдності.

Бо, як католицька Церква непобідима, так і народи, живучі в її огорожі, непобідимі.

в) **ТРАДИЦІЙНЕ ОСВІДОМЛЕННЯ**, зн. освідомлення на основі живої ще традиції в народі, буде може тим останнім товчком для уяльності Божій ласці З'єдинення. Воно на основі живих доказів унагляднить, що, мимო ворожого насилля, роздору, католицька віра, хоч приспана, живе, іскра під попелом тліє. Ось ряд таких живих доказів:

а) Празник **ПЕРЕНЕСЕННЯ МОЩІВ СВ. О. НИКОЛАЯ ЧУДОТВОРЦЯ** дуже дорогий серед наших незединених, живий доказ живої католицької традиції, бо цей празник установлений на пам'ять перенесення мощів св. Николая (1087) з Мирів в Лікії до міста Барі в Італії в р. 1090, отже вже по роздорі, папою Урбаном II і проголошений на Україні переяславським єпископом Єфремом ⁴⁾, управителем київської митрополії, дарма, що цьому спротивлявся Царгород.

в) Подібною пам'яткою єдності з католицькою Церквою нашого народу — це свято **СОСТРАДАННЯ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ**, попу-

³⁾ Мученича смерть св. Йосафата.

⁴⁾ Переяславсько-київський митрополит Єфрем уложив теж і Службу в честь того свята.

лярна 10-та ПЯТНИЦЯ. Свято, яке насилля роздору не в силі було вирвати нашому народові. І так, як я ствердив, в селі Біличі, Володимирського повіту, до сьогодні кожного року відбувається в місцевій православній незєдиненій церкві величній “одпуст” (так і називають) на 10-ту п'ятницю. В той день з'їздиться незєдинене духовенство, настоятель парохії виймає зпід ключа старі, заказані, греко-католицькі богослужєбні книги і так раз в рік відправляють чисто унійне, заказане і скасоване в інших церквах Богослужєння. Ось це жива традиція, якої ніщо не зламає, а яка відновляє життя.

г) І самі ЦЕРКОВНІ БОГОСЛУЖЄБНІ КНИГИ православної незєдиненої Церкви в різних Службах, напр. на св. Петра і Павла, Зачаття Анни й інших, чи не є живими доказами живучої ідеї і догм католицької Церкви в незєдиненій православній Церкві нашого народу, які треба лиш відновити, оживити. А це осягається вже легко через практичне переведєння ідеї Зєдинєння.

2) ПРАКТИЧНЕ ПЕРЕВЕДЄННЯ ЗЄДИНЄННЯ повинно бути в особливий спосіб націховане духом Найвищого Закону Божої Любови, бо це найніжніша операція, саме найніжніше лікування роздертої рани в незєдиненій душі.

а) ОБРЯД. Перший етап практичного переведєння Зєдинєння — це практикування уійним робітником, і то з пієтизмом, усіх звичаїв, особливо всіх обрядових приписів в Богослужєннях. Цим способом він сам зближається із серцем до незєдинєних, які ті, биті для них, удари серця уійного робітника дуже живо й скоро відчувають. З початку може бути це й трудно, але любов, вона терпелива, . . . все перемагає.

Що вона не потрапить — ця Божя любов—в житті людини-християнина? Правда, обряд є форми, але форми Богом установлені або ствержені й освячені, які помагають усвершитись духові.

б) ПРАКТИКУВАННЯ. Це ближчий етап практичного переведєння Зєдинєння. Коли незєдинєний, притягнений практичною любовю уійного робітника до нього і його церковних обрядів, зближається до тої католицької Церкви, від якої віє на нього материнським теплом, тоді той представник католицької Церкви мусить знати і хотіти гідно його трактувати, з любовю з ним обійтись. Його поступовання, пове любови зглядом незєдинєного, виливається менше більше так: “Любий брате, сестро! Не навертаємо ⁵⁾ тебе, а освідомлюємо тебе! Любиш св. Православія і ми його любимо, бо правдиве славлення Бога

---

⁵⁾ Слово “навертати”, “навернення” у православних-незєдинєних — це синонім насилля. Живе ще традиція “навертання” уніятів на православія царською Росією.

лиш в єдиній св. католицькій і апостольській Церкві. Ані ти, ні твої батьки, ні діди православія католицької Церкви не покидали, вас лиш насильно переписали в казёонні книги . . . Отже не наvertsаємо тебе, не обиджуємо тебе, не насилуємо, лиш освідомлюємо, зн. попів несвідомости, духовної неволі відгортаємо, й іскру правдивої віри у твоєму серці силою Божої ласки роздуваємо та лучимо її з загальним вогнищем віри католицької Церкви. Ти брат наш рідний, якого освободжуємо з духовної неволі ворожого насилля. Нічого отже із св. правдивого Православія не треба тобі відкидати, лиш відгори попів, відкинь пута казёонної неволі із твоєї душі й узнавай, що Голова Церкви — Христос, а Його заступниками тут на землі для твоєї душі є священник, єпископ і папа, які лучать тебе з Христом і ведуть до щасливої вічності. І тим самим узнай, що головою Церкви не є жаден синод, чи оберпрокурор, чи цар, чи президент, ані жадна світська влада, тільки Христос і Його заступник, наслідник Верховного Апостола Петра, Вселенський Архирей, Римський Папа. Ти від загального батька християнства, від Римського Папи, не відступав, ти отже не сретик, не схизматик, а лиш менший приспаний брат, тому через таїнства життя і сили оживись, скріпись, щоби стати свідомим і сильним членом тої істинно православної католицької Церкви!"

в) ПРИНЯТТЯ. Саме приєднання мусить бути консеквентне трактуванням і знову лише в душі любові. Отже без жадних прискорюючих формальностей присяг, обюрацій. Освідомлений незєдинений приступає до Тайни Покаяння, де на вступі заявляє відкинення блуду роздору і признання Апостольської влади Святішого Отця і де через саму Тайну Покаяння відновляє, оживляє звяз з кат. Церквою і через Тайну Евхаристії тісно лучиться з Богом, з Христом і Його любовю в тій же Його Єдиній Церкві. Розуміється, перепис метрик до книг католицької парохії чи якась заява, це вже справи формальні, адміністративні, додаткові, до суті Зєдинення неконечні.

Ось це коротко методи унійної праці — негативні й позитивні. А тепер для завершення кілька слів про способи для утривалення Зєдинення.

3. СПОСОБИ УТРИВАЛЕННЯ ЗЄДИНЕННЯ

Защіпленим деревцем, виліченою деревиною треба піклуватись, щоби гарно розвивалася, видала солодкі овочі. Так і довершене Зєдинення треба утривалити ріжними св. способами, як тут вичислю:

1) ЧАСТІ СПОВІДИ Й ПРИЧАСТЯ. Треба впоїти, вщіпити у серця новозєдинених сильне бажання, органічну потребу частого практикування св. Тайн: СПОВІДИ Й ПРИЧАСТЯ.

2) **БРАТСТВО МАТЕРІ БОЖОЇ НЕУСТАННЬОЇ ПОМОЧІ** це організація, через яку найлегше вводиться високе, правдиве християнське, життя. Це братство надзвичайно радо приймають новозединені, тим більше, що чудотворна ікона Божої Матері Неустанної Помочі є наша, східня. Саме братство під тою милою назвою із своїм статутом є обдарене св. Отцем Пієм ХІ найбільшими привілеями і відпущаками. Спеціальним актом “*Motu proprio*” Св. Отець затвердив його для всего українського народу і підніс до гідности Архібратства.

Це одинокє рідне нам Архібратство, якого установа є першим того роду епохальним ділом в історії греко-католицької Церкви й українського народу. Має воно чисто унійний характер і, як знаємо з практики, надзвичайно утривалое працю Зединення.

3) Ріжні **РЕЛІГІНО-НАЦІОНАЛЬНІ ІМПРЕЗИ** доповнюють ряд спасених способів для утривалення Зединення.

4) Добра унійна **ПРЕСА, ЛЕКТУРА** — це дальші способи, які треба протиставити злим впливам злої преси, незединеної і безбожницької.

5) І вкінці важна заввага: Головну увагу треба звернути на **ДІТИ** й **МОЛОДЬ**, формувати молодечі серця у католицькій свідомості й через серця молоді ширити її у старших. Це також головна метода Христа — праця над дітьми й молоддю і через молодь єднати всіх. Молоді серця звичайно повні простоти й ідейности, тому сказав Христос до всіх: “Коли не будете як діти, не ввійдете до Царства Небесного”. Будьмо отже, як діти, улягли св. Волі Небесного Отця, сповняймо заповіт Христа “да всі єдино будуть”. Бо лиш, коли вірно будемо сповняти всі наші обов’язки, коли для святого Зединення зробимо все, що лише в наших силах, тоді напевно прийде час, прийде день, що Божа ласка, той найважніший чинник у Божих справах, завершить наші св. зусилля і “буде один пастир й одно стадо!”

І тоді щедрою заплаатою за сповнення великого обов’язку зглядом безмежної Любви Бога і зглядом ріднього страдального українського народу буде вічна радість улюблених синів Божих: “Блаженні миротворці, бо вони синами Божими назвуться!”

5.

ПРО МІСІЇ В ГАЛИЧИНІ

Про місіонерську працю Єпископа Величковського в Галичині є мало відомостей поданих в його життєписі і в його автобіографії. Є тільки уривисті вісті. Після всіх інформацій Владика Василь проповідав місії в Галичині коло 12 літ. (Два роки був учителем в малому семінарі в Збоїсках, а шість літ місіонером на Волині.) Навіть списку його апостольських праць в Галичині нема. Однак з певних даних можна собі представити загальний образ тієї його апостольської діяльності. У своїй статті “Велике Жниво”¹⁾ Єпископ Величковський подає підсумки апостольських праць ОО. Редемптористів в Західній Україні до 1938 р. Після того начерку ОО. Редемптористи, — у тому часі, коли о. Величковський був в Галичині місіонером, — мали там місії в 197 місцевостях, а віднови місій і інші духовні справи в 362 місцевостях. Багато місій вони проповідали також в часі другої світової війни до 1945 р. Певно в Галичині було тоді багато місіонерів Ч.Н.І. особливо по 1935 р. Однак велику участь в тих апостольських працях мав молодий місіонер о. Величковський тим більше, що він мешкав у місіонерських домах в Станиславіві і Тернополі.

Особливіший успіх мали його місії у Львові. Слуга Божий Митрополит А. Шептицький поручив о. Величковському зорганізувати в усіх церквах городу короля Льва місії, щоб вірні цього великого міста могли почути християнські правди з уст місіонерів. О. Величковський сповнив це з групою своїх товаришів. Після інформацій поданих в повище згаданій статті “Велике Жниво” (стор. 87, 90), у Львові були в 1935 р. три місії. У наступнім році (1936) були віднови місії в церквах св. Юра і Преображенській, а також ще інші чотири духовні справи у тому самому Львові. По тих великих місіях Митрополит Андрій постановив віддати ОО. Редемптористам церкву Непорочного Зачаття у Львові (при вул. Зибликевича). Це сповнив в 1938 р.

Потім, як життєпис Єпископа Величковського і його автобіографії вже були в друку, ми дістали деякі відомості про його місійну працю в Галичині²⁾. Їх тут поміщуємо.

1) О.В.В.Ч.Н.І.: “Велике Жниво”, Марійський Ювілейний Календар-Альманах на 1939 р. Львів-Станиславів 1938, стр. 77-95.

2) Ці епізоди з місіонерського життя Владика Василя Величковського подав у своєму листі з дня 2-го лютого 1975 р. п. Д-р Василь Лендик, за що йому щиро дякуємо.

В 1937 р. оповідав св. п. о. Нестор Кисілевський, парох Радча (там була місія в 1937 р.): о. Величковський приїхав на місію до села опанованого радикалами. Проповідь була під церквою, де зібралась маса народу. Поза парканом зібрався гурт парубків, які перешкаджали і сміялись в час його проповіді. Тоді о. Місіонер збіг з проповідальниці і рушив в сторону тих бешкетників. Вони, не сподівавшись того, зачали втікати в збіжжя. Їх дігнав о. Василь, вхопив одного за плече і крикнув до них всіх, які остовпіли і стояли: “Ти чого втікаєш від Христа? Ходи слухати Божого слова”. І всі вони пішли під церкву та слухали дальшої проповіді. Пізніше, оповідав о. Василь: “Я згодом щойно зрефлектував, що вони могли мене там у збіжжях замордувати”.

Інший випадок із місії, що його оповідав той самий о. Нестор Кисілевський: Приїхав о. Місіонер до скомунізованого села, де йшла пропаганда: “Не йдять люди на місію, бо ксьондзи ніби дають місію, а самі їдять і п'ють, а вам говорять дурниці”. Отець Василь, знаючи це, сказав о. парохові, що він не замешкає в нього, тільки десь в одній бідній вдові на краю села. Поставив збанок з водою і кавалок хліба на стіл і молиться та приготує собі науки. Люди ходять по під вікна і заглядають, що він робить; коли переконались, що він на воді і хлібі живе, перестали вести проти місії пропаганду.

Це дрібні події, але вони ілюструють, який дух оживляв ревне серце нашого місіонера.

6.

ВІН ЗА ПРАВДУ СТРАЖДАВ

Митрополит Кир Максим Германюк вітає Владику Василя Величковського у Вінніпезі в часі бенкету в Марлборо Готелю,
2 липня 1972.

Історія доказує один великий факт, що правда, скроплена кров'ю в обороні, завжди тріюмфує. Час перемоги часом триває довго, поки остаточно перемога прийде. Часом треба чекати роками, часом століттями. Створюється враження, що терпіння, геройські подвиги були даремні. Але все ж таки пізніше приходять нові події, і великі ідеї правди, правди Божої, правди природньої, завжди досягають перемогу.

Якщо ви мали нагоду читати життєпис нашого Найдосвіднішого Гостя, то там було сказано, що як Владика Величковський, тоді ще священник-ігумен, був заарештований у 1945 році, тоді безбожний комуністичний уряд дав йому наказ, щоб він піддався під провід московського патріярха, який, до речі, є знярядям московської безбожної імперіялістичної політики. Владика відповів тоді двома словами: “Ні! Ніколи!” Я маю враження, що ці слова найкраще характеризують його переконання, що вони найкраще висловлюють глибину його святих ідеалів і, що вони найкраще змальовують ту силу душі, той характер, який допоміг Владичі Василеві пережити жахіття Воркути, а останньо найтяжчої советської тюрми в Донбасі.

Наш дорогий Владика Василій представляє ту категорію людей на землях України (і взагалі в комуністичних країнах, але тут говоримо про Україну), які в ім'я правди, Божої і людської, в ім'я гідності людини готові покинути все, покинути нинішнє вигідне, нормальне життя, покинути можність жити, як дехто думає, вигідно, навіть під комуністичним режимом, і за ту правду піти в тюрму, страждати й ніколи нізащо в світі не спроневеритися своєму святому ідеалові. Якраз такі люди кладуть підвалини під будову нових форм національного, культурного та релігійного життя. Ті люди, власне, і є найбільшими добродіями Христової Церкви, добродіями свого народу і добродіями людства. Ті люди обороняють вселюдські ідеали. І хоч час минає, і хоч здається, що їхні терпіння були безуспішні, то час знищить всі ці комуністичні, безбожні тюрми, де терплять і караються такі велетні духа, як Блаженніший Верховний Архiepіскоп Кир Йосиф, як наш Владика-Ісповідник Кир Василій і десятки й тисячі інших. Той цемент, те каміння, те залізо — усе воно щезне! Каміння розсиплеться на дрібнєсенські зеренця піску, або буде закопане в землі, залізо знищить іржа. Ті замки, що за ними ув'язнені каторжники-

ки, і ті ланцюги, що є символом неволі людського духа — все це щезне! І ті великі копальні Воркути, де стільки людей натерпілось та пролило стільки кривавого поту і море сліз, що його знає лиш сам Господь — усе це мине, і прийде час, що там і сліду не останеться по тих будинках, по тих усіх надбаннях людської злости. Остануться лише ті ідеї, ті правди, ті ідеали, як свідки величі людського духа. І вони стануть новою силою, що буде служити новою поживою для грядучих поколінь, силою, яку ставитимуть за приклад матері своїм дітям; силою, що ввійде до підручників у школах, яку учителі ставитимуть за приклад для своїх учнів, силою, що ввійде в дальший розвиток людства. І якраз на цих ідеалах буде відновлена свобода нашої рідної України і наших рідних українських Церков, що сьогодні там терплять і мучаться в неволі.

Вітаючи дорогого Владика Василя поміж нами, відчуваємо, що він приносить нам ту силу, але не лиш на те, щоб нею величатись, не лиш на те, щоб нею прикрашувати сторінки нашої преси, наші промови, наші заклики. Бо, якщо обмежимось тільки таким, то вийде, що ми профануємо оті святі ідеали. Нашим гаслом має бути: за прикладом Владики ставати до боротьби за ті самі святі ідеали там, де ми є. В Україні люди боролись, як лиш могли, стражданнями, геройським ісповіданням своєї правди. Та їх уста були замкнені. Ми ж живемо у вільному світі. Ще ніколи жадний нарід не мав такої великої свободи діяння, як тут. Як дуже пішла вперед наша преса, наука! Україна ще ніколи не мала стільки професорів у різних університетах світу, професорів, що володіють різними мовами, що є у проводі різних ділянок знання. Є люди, що розпоряджаються великими сумами гроша, є люди, що стоять у проводі великих мас народу. Сьогодні все це маємо у своїх руках. І, якщо хочемо, щоб ідеї, скроплені геройською кров'ю, жертвами й терпіннями цих велетнів духа, видали плід і дали

свободу Христовій Церкві, народові, якщо хочемо прискорити цей день, то мусимо взятись до роботи.

Коли б ми вставились у положення наших рідних, що там терплять і знають, що ми у вільному світі можемо стільки добра зробити, але теж знають, як на ділі мало робиться, то ми б зрозуміли, що ті бідні люди думають, як вони цю проблему відчувають? Які питання ставлять вони нам? Чи не питають вони нас: “Де ви?” Ось це іспит совісти для кожного з нас! Де ми — батьки й матері, молодь і діти, наші організації, наша спільнота, наша творчість, наша згода, наша співпраця, наша координація, наш всеукраїнський чин. Де він?

На це питання сьогодні повинен відповісти кожний з нас. Кожний для себе. Як думаємо разом з нашими героями, мучениками, ісповідниками боротися за гідність людини, стати в обороні Церкви й народу? Бо тільки така постава зможе знищити потвору безбожного матеріалістичного комунізму.

Вітаючи нашого дорогого Владика-Ісповідника, як того, що нам приносить виклик своєю особою, виклик вірності нашим святим ідеалам, нашим релігійним переконанням, нашим національним ідеям, мусимо зрозуміти, що, де б ми не були і які б не були наші можливості, ми все і всюди мусимо боронити цих принципів. А Вас, Дорогий Владико, просимо, щоб Ви, перебуваючи між нами у вільному світі, допомогли нам краще ці ідеали зрозуміти. Ваш приклад, Ваша енергія, Ваші терпіння — а Ви їх стільки перенесли — повинні стати стимулом для нас всіх. . .

Владика серед найпримітивніших обставин майже щодня відправляв Службу Божу, вживаючи до того накривки від консерви. . . І ця бляшка, — то була і його чаша, і його дискос, і його престіл, і його церква. І така церква, такий храм Божий, така віра, — то Церква, якої не знищить ні Москва, ні жадне насилля, якої не замкне

жадна тюрма, якої не знищить ніхто і ніщо, бо то сила переконання, бо то ласка Божа.

7.

СЛОВО ВЛАДИКИ ВАСИЛЯ ВЕЛИЧКОВСЬКОГО ДНЯ 24-го СЕРПНЯ 1972 р.

На соборному молебні в часі пластової зустрічі в Іст Четгем, Н.И.
("Вовча Тропа") з приводу 60-річчя Українського Пласту.*)

Високопреосвященніші Владики! Дорогі Пластуни!

Всім серцем радію, що можу до Вас промовити цих кілька слів. Радію, тішуся, що бачу перед собою численні сотні, а десь даліше, далеко й тисячі нашого українського юнацтва. Радію й тішуся, що можу Вам передати привіт з далекої Землі, далекої, але близької нашим серцям України.

Кілька місяців тому назад я виїхав з цієї Землі і ось я тепер перебуваю тут з Вами. Там я бачив теж молодь, бачив юнацтво, але зі смутком в очах і з болем на лицях. А тут я бачу Вас з лицями ясними, не сумними, веселими, бо Ви тут на свободній землі, хоч не своїй, рідній, але свободній.

Передаю Вам привіт не тільки від молоді, але й від українського народу, що там живе ще й бореться, — передаю Вам привітання і від могил померших і погибших, що їх кости розсіяні не лиш по Україні, але й по далеких, далеких землях.

Передаю Вам привіт, між іншими, з землі волинської, де народилася наша велика поетка Леся Українка, зі села Колодяжного, біля Ковеля. Там в її рідній хаті я бачив

---

*) Текст цієї проповіді Єпископа Величковського в Іст Четгем при-
слав п. Іван Дурбак з Трой, Н.И., за що дуже щиро йому дякуємо.

Лесі брата. Він помірав, але стрінувся зі мною і я йому поміг приготувитися на дорогу до вічності. Люди в селі прийняли світло Божої правди і стали жити життям добрим, українським, християнським життям.

Тішуся і радію, що Ви тут продовжуєте життя добре, українське в християнському дусі. Ви добре розумієте і знаєте, що тільки життя оперте на непорушній основі Христової науки — це правдиве життя, що не кінчиться з дочасністю, а триватиме на віки. Мої Дорогі! Цього ніколи не забувайте!

Бачу тут молоденьких, ледве підрослих, що вже стали в ряди Пласту. Бачу чимало старших, бачу ще старших, навіть вже сивих людей, котрі в цих пластових рядах даліше перебувають і приїхали тут також.

Мої дороженькі! Держіться кріпко, кріпость, сила єдності хай буде незнищима сила, оперта на Євангелії Христа, на науці Спасителя, бо тільки в Христі наше спасіння, дочасне й вічне.

Дорогі пластуни! Заховуйте ж цю дисципліну й карність, зберігайте той порядок, якого Вас навчають, але не забувайте і завжди пам'ятайте, що це має бути оперте на науці Христовій. Будьте вірні Христовій науці! Будьте вірні Українському народові — тоді радше вмрете, згинете, а не зрадите свого народу. Найкраще це побачили всі в останніх роках, хто вірно витримав всі страждання і хто не зрадив українського народу. Це були ті, котрі були вірними Христові, котрих життя було оперте на Його науці, яка єдина є правдива, кріпка, сильна й вічна.

Мої дорогі пластуни! Будьте вірні науці Христа, не забувайте молитися, будьте прикладом для свого оточення. Будьте вірними дітьми свого народу на все життя — до смерті, а нарід наш скріплений такою чесною, витривалою і хороброю молоддю напевно встане і воскресне до повного самостійного, вільного життя. Цього, дай Боже, щоб ми найскоріше дочекалися. Вірмо, що Ма-

тінка Божа, Покровителька нашого народу, в цьому нам допоможе.

Гляньмо в історію нашого народу. Коли було найкраще життя в Україні? В часі козаччини. На Запоріжжі, над Дніпром, там була Січ, там жило наше славне козацтво. Це були герої нашого народу. Вони жили без жінок на Запоріжжі... серед воєнного табору вони збудували церкву св. Покрови і в ній перед іконою-образом Пречистої кожної неділі й свята молилися. Коли козаки вибиралися в похід, теж молилися, молилися ж і в поході.

А коли прийшов нещасний день, сумний день для них, коли прийшов той день, як цариця Катерина дала приказ вийти зі Січі, переселитися, покинути те місце, цю землю і перейти на інші землі, на Кубань — козаки щезли, прийшли до своєї церкви, на коліна впали, молилися, а потім взяли зі собою ікону Пречистої Діви. “Без Неї не підемо, її не лишимо!” І з чудовою іконою Пречистої перейшли на нові землі, на Кубань, де й досі їх нащадки живуть.

Мої дорогі! Матінка Божа допомгла їм. Вони не забули про свій початок, про Січ Запорозьку, не забули про рідну землю, — не забули, хто вони й до сьогодні зберегли свої рідні звичаї, мову...

Чому? Бо Мати Божа допомгла їм в серці заховати те, що є рідним і любити своє рідне.

Тому й я Вас звиваю — Любіть Божу Матір, Пресвяту Богородицю. Не забувайте кожного дня вранці і ввечері молитися! Коли ввійдете в яку прикрість, нещастя, коли починаєте якесь важне діло-завдання — до Богородиці вдавайтесь, моліться, моліться, моліться!

Пресвята Богородиця помагала нашим козакам перемогати татар, турків і всіх ворогів. Так і Вам допоможе Божа Матір у всіх справах Ваших, у великих, важних справах, перемогати всі труднощі й виходити переможно по шляху рідного народу і св. Церкви його.

Пречиста Діва завжди допоможе Вам, щоб сповнилося все аж до останнього Вашого віддиху. Амінь!

8.

СЛОВО о. ПРОТОІГУМЕНА М. ГРИНЧИШИНА ЧНІ, З ПРИВОДУ СВЯТОЇ ВЕЧЕРІ-ПРОСФОРИ

в парафії св. Йосифа в Вінніпезі і повитання шановного Гостя
Кир Василя Величковського.

Кожного року з нагоди Христового Різдва наша ієрархія видає спільного пастирського листа. В такому листі наші єпископи передають нам свої святочні побажання, але також дають якусь науку й вияснюють значення Христового Різдва в нашому житті тепер у цьому ХХ-ому столітті.

В такому посланні з приводу Різдва два роки тому наші Владики подали історичну перспективу християнства в українському народі від самого початку аж по сьогоднішній день. В тому листі наші єпископи слушно підкреслили, що за віру в того Христа, що Його народження ми святкуємо, за вірність Ісусові Христові та Його намісникові на землі, наші брати в Україні терплять жорстоке переслідування, поневолення, каторги і тюрми.

Сьогодні, ця наша парафія св. Йосифа вшановує власне в особі Кир Василя Величковського, представника тієї переслідуваної, скривдженої, але нескореної частини Христової Церкви, що діє в українському народі. Ми вшановуємо єпископа, що заслужив собі славу ісповідника віри. Вшановуємо жовніра, що витривав на полі боротьби. Вшановуємо відданого душпастиря, що терпів разом зі своїм стадом. Вшановуємо єпископа, що незломно був льяльний супроти Петрової скали й Христовому Намісникові. І наслідки тих терпінь, які Кир Василь

далі носить, наприклад, відморожені ноги, лиш додають до його безсмертної слави, подібно, як і прославлені рани воскресшого Спасителя.

Правдою є, що Ісус колись сказав: “Переслідували мене — переслідуватимуть і вас” (Ів. 15, 20). Та сама доля може стрінути учнів, що і Учителя: пити з тої чаші, з якої пив Він, і бути хрещеним хрещенням, яким Він був хрещений. Св. Павло вияснює, що “усі, що побожно хочуть жити у Христі Ісусі, будуть переслідувані” (II Тим. 3, 12).

Мимо волі пригадуються Спасителеві слова: “Ви чули, що було сказано: Люби ближнього свого й ненавидь ворога свого. А я вам кажу: Любіть ворогів ваших і моліться за тих, що гонять вас; таким чином станете синами Отця вашого, що на небі, який велить своєму сонцю сходити на злих і на добрих і посилає дощ на праведних і неправедних” (Мат. 5, 44). Спаситель подає маленьке пояснення цієї науки: “У світі страждатимете. Та бадьортеся, я бо подолав світ” (Ів. 16, 33).

Ісус далі викладає свою науку: “Оце я посилаю вас, немов овець серед вовків... вони видадуть вас синедріонам і бичуватимуть вас по своїх синагогах. Вас волочитимуть і до правителів і до царів за мене, щоб свідчити перед ними і поганями” (Мт. 10, 16).

“Блаженні ви, коли вас будуть зневажати, гонити та виговорювати всяке лихо на вас, обмовляючи мене ради. Радійте й веселіться, бо нагорода ваша велика на небі” (Мт. 5, 11, 12).

Владико, Кир Василіє. Сьогодні Ви можете зробити своїми власними слова Пресвятої Богородиці: Величає душа моя Господа і дух мій радіє в Бозі Спасі моїм, бо Він зглянувся на покору свого слуги...” (Лук. 1, 46, 48). Так, Господь зглянувся на довготерпіння праведного Йова і привернув йому його родину, його братів по крові й по чинові.

Витаємо Вас, Владико, серед нас. Бажаємо, щоб Ви дійсно почувалися серед братів. Будемо надзвичайно

раді Вас мати між собою. Перебувайте між нами. Благословіть нас своїми освяченими руками! Передавайте нам того незламного апостольського духа! Інспіруйте нас подібною посвятою й відданістю для Божої слави і для добра святої Церкви.

9.

EULOGY FOR A BISHOP

**EULOGY DELIVERED BY MOST REVEREND JAROSLAV GABRO,
BISHOP OF CHICAGO, AT THE FUNERAL OF BISHOP WASYL
WELYCHKOWSKYJ AT STS. VLADIMIR AND OLGA
CATHEDRAL IN WINNIPEG ON JULY 5, 1973.**

The Alleluia and Communion antiphon which is found in the Requiem Liturgy of the Ukrainian Catholic Church reads: "Blessed are those whom you have chosen and received, O Lord, for they will be remembered forever". Beyond a doubt, Bishop Wasyl Welychkowskyj was chosen by his Maker for a vocation that few of us should have the courage to live. A monk, a priest, a bishop, a defender of the faith, a man who endured physical and psychological pain for the sake of Christ — indeed, he will be remembered forever!

Wasyl Vsevolod Welychkowskyj was born in the city of Stanislaviw, Western Ukraine on June 1, 1903. He completed his theological studies at the Theological Academy in Lwiw. He was ordained a deacon by Metropolitan Andrew Sheptyckyj and then entered the Congregation of the Most Holy Redeemer. Ordained a priest by Bishop Joseph Bocian, Father Welychkowskyj began his priestly ministry with extraordinary zeal.

From 1925 until 1935 he labored as a missionary in an area of Ukraine known as Volyn. He was warmly accepted

by the people of that region despite the fact that the majority of the faithful there were members of the Orthodox Church. In 1935 he was made superior of the Redemptorist monastery in Stanislaviw and it was from there that he travelled through Western Ukraine preaching missions to his beloved people. It was during this time that his fame as a preacher began to grow.

In 1942 he became superior of the Redemptorist monastery at Ternopil. Once again he gave his entire being to the service of the souls entrusted to his care. In April of 1945 the Soviet Communists arrested all eleven Ukrainian Catholic Bishops, two Apostolic Visitors and 1,739 priests and faithful.

It was during this terrible period in the history of the Ukrainian Catholic Church that Father Welychkowskyj was approached in Ternopil by Communist authorities and pressured to abandon his Catholic Faith for the State-tolerated Orthodox Church. He refused without hesitation and was then arrested. He was sent to a prison in the Capital City of Kiev where he suffered innumerable physical and mental tortures. He has been condemned to death and for some three months he was imprisoned in Kiev's maximum security prison along with murderers and thieves.

Father Welychkowskyj's faith did not waver. He held firm to his trust in God and his love for Our Lady of Perpetual Help. He then received word that his sentence had been commuted from death to ten years at hard labor. These ten years were spent in the coal mines of Siberia. In 1955 he was freed with the warning that he could not function in any priestly capacity, but the call of Christ and the needs of his people were stronger than the harsh voice of Communism.

In 1959 he was appointed bishop. In 1963 he was ordained to the episcopacy by a high ranking prelate of the Ukrainian Catholic Church. The circumstances of his episcopal ordination, and the events of the years 1959 through 1963,

are known only to God and to a few individuals. What we do know is that Bishop Welychkowskyj worked without fear for the glory of God and the welfare of the Ukrainian Catholic Church.

On January 27, 1969 Bishop Welychkowskyj was again arrested for crimes against the state. A three-day mock trial was held in Lviw where his "crimes against the state" (the Ukraine) were announced. He was accused of listening to the Vatican Radio, and was condemned for possessing religious books, icons and liturgical wine. For these "crimes" he was sentenced to three years in prison.

At the beginning of 1972 Bishop Welychkowskyj was suddenly released. He made his way to Rome, the seat of the successors of St. Peter whom he had served so well. At the invitation of Metropolitan Hermaniuk, a fellow Redemptorist, the Bishop came to Winnipeg where he took up residence with his brothers of the Congregation of the Most Holy Redeemer. His journey has been long and filled with obstacles. It ended here in Winnipeg on Saturday, June 30, far from the land he loved, Ukraine.

During the ordination of a bishop in the Ukrainian Rite, the principal consecrator prays: "O Lord, make this your servant, who has been declared a steward of episcopal grace, to be an imitator of You, the True Shepherd, who did lay down your life for Your sheep; to be a leader of the blind, a light to those in darkness, an instructor of the unwise, a teacher of the young, a lamp to the world; that having perfected the souls entrusted to him in the present life, he may stand unashamed before Your throne and receive the great reward which You have prepared for those who have contended valiantly for the preaching of the Gospel".

Bishop Welychkowskyj lived these words to their fullest. In imitation of the Good Shepherd he was willing to give his life for his people. He led his enslaved Ukrainian people through the darkness of modern-day catacombs in search of Christ's light. His life and example confounded the un-

wise enemies of the Church. He taught the young who were deprived freedom to love liberty. The deeds of his saintly life shone brightly as a light before both friends and enemies. We are certain that he now stands unashamed before the throne of God since he most certainly lived the Gospel of Christ which he preached with heroic virtue and strength. May his courage, his virtuous life, his devotion to the Apostolic See and his love for the Ukrainian people be remembered forever. "Blessed are those whom you have chosen and received, O Lord; for they will be remembered forever". Amen!

10.

СЛОВО О. ПРОТОІГУМЕНА М. ГРИНЧИШИНА З ПРИВОДУ ПОХОРОНУ ЄП. ВЕЛИЧКОВСЬКОГО

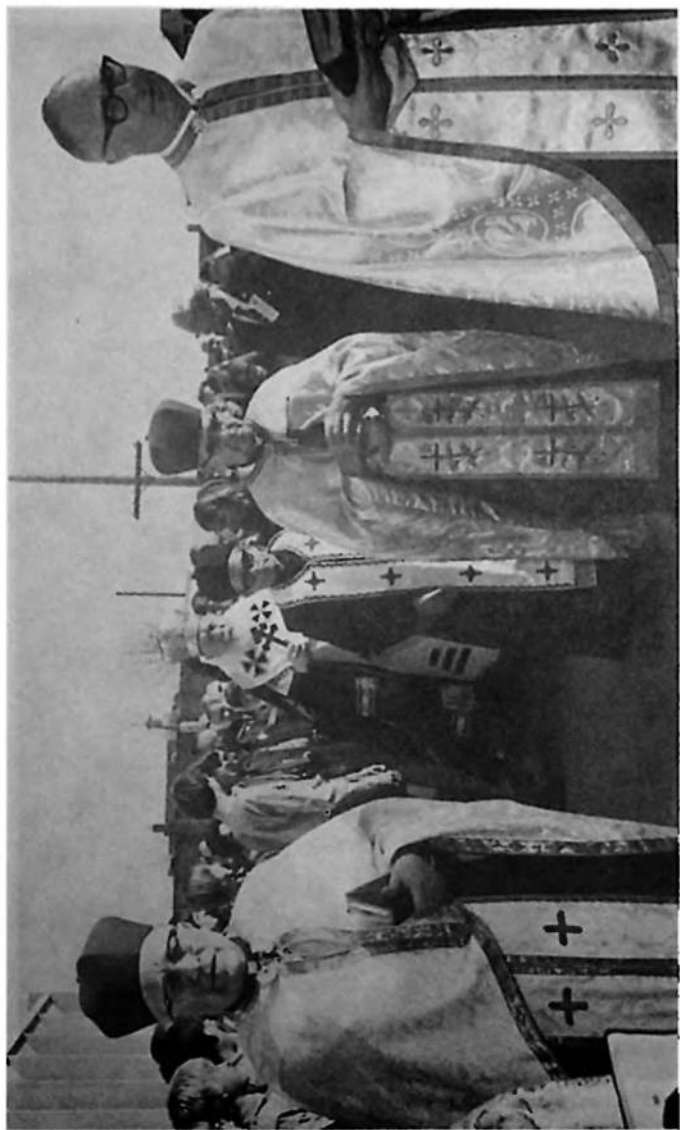
"Маємо цей скарб у глиняних посудинах, щоб видно було, що велич сили є від Бога, а не від нас. Нас тиснуть звідусіль, але ми не пригноблені; ми в труднощах, та ми не тратимо надії; нас гонять, та ми не покинуті; ми повалені, та не знищені. Увесь час носимо в тілі мертвоту Ісуса, щоб і життя Ісуса в нашій житті було явним. Нас бо весь час живими віддають на смерть із-за Ісуса, щоб і життя Ісуса було явним у нашій смертній тілі" (2 Кор. 4, 7-11).

Ми переконані, що ці глибокі почування серця та незломні засади віри св. Павла прекрасно відзеркалюють життя й духовість блаженної та святої пам'яті Кир Василя Величковського.

В житті і св. Павла і Кир Василя здійснилися слова Спасителя: "Оце я посилаю вас, немов овець серед вовків... вони видадуть вас синедріонам і бичуватимуть вас по своїх синагогах. Вас волочитимуть і до правителів і до ца-

Вінніпег. Дня 22 жовтня 1972 р. Владика Величковський
благословить наріжний камінь Інституту Просвіти.

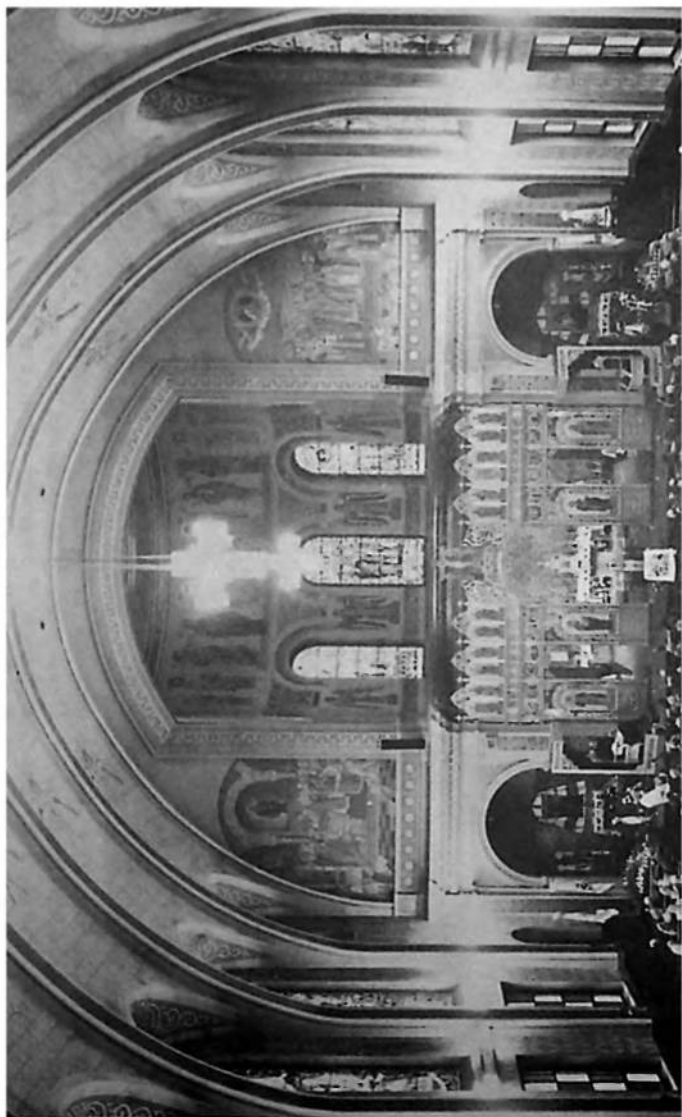

Вікнігер. Священники й народ впроваджують Єп. Величковського до новоперебудованого Інституту Просвіти. З ліва на право: о. Р. Добрянський, Єп. Величковський, о. С. Іжик, о. Й. Пуляк і о. М. Гринчишин.

Вінніпег. Манастир ОО. Редемптористів св. Йосифа. У першому ряді стоять з ліва на право: о. Михайло Гринчишин, Протоігумен, Митрополит Максим Германюк, Єпископ Василь Величковський, і о. Ярослав Дибка. У другому ряді: з ліва на право: о. Михайло Бздель, о. Йосиф Корба, о. Дмитро Библів і о. Леонтій Міня.

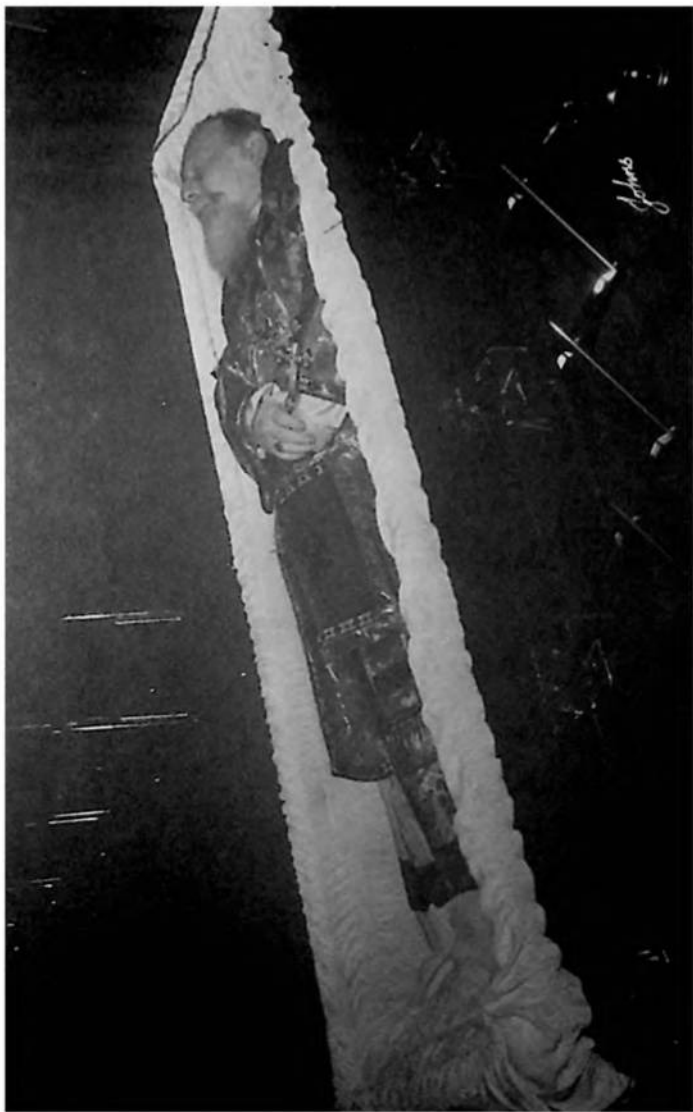
Віннігер. Катедра св. Володимира і Ольги. Похорон Владки Василя Величковського дня 5 липня 1973 р.

Віннігер. Катедра. Похорон Сп. Величковського. З ліва на право: о. І. Сиротинський, о. Д. Шевчук, Митрополит Германюк, о. М. Гринчишин, о. П. Теодорович, о. М. Буччок дячок, о. П. Малюга, о. Я. Радкевич, о. Р. Добрянський, за ним о. І. Шолдак, даліше о. Я. Пуляк, о. В. Підскальний, о. В. Кушнір, за ним о. Ст. Шавель, коло домовини о. Д. Бяблів.

Віннігер. Катедра. Похорон Єп. Величковського. З ліва на право: о. Д. Шевчук, о. М. Гринчишин, за ними: д-р Зенон Матвійчук з дружиною, о. Павло Теодорович з дружиною, за ними о. Б. Волошин, коло нього о. П. Малюга, даліше Митрополит Максим, за ним о. Я. Радкевич, о. І. Шолдак, о. Р. Добрянський, о. Й. Пуляк, о. С. Шавель, о. В. Підскальний, о. В. Кущнір, о. М. Бздель, в глибині: о. Т. Кравчук, о. Я. Головатий, о. Б. Лукій, о. В. Луговий, і о. Г. Овчарик.

Віннігер. Похорон. Владима Величковський в домовині.

Вінніпер. Похорон Сп. Величковського. На цвинтарі. З ліва на право: о. Р. Закревський, Сп. Я. Габро, о. П. Малюга, Сп. І. Борецький, о. Я. Радкевич, Митрополит М. Германюк, о. Ю. Перейда, Сп. Н. Саварин, о. М. Бутринський, Сп. Й. Шмондюк, о. Мітраг В. Кущнір.

Саскатун, Саск., 24 вересня 1972 р. Молитва перед відслоненням Пропам'ятної Таблиці. З ліва на право: о. Мітрат Іван Олійник, Єпископ Василь Величковський, Єпископ Андрей Роборецький.

Відслонення Пропам'ятної Таблиці в аудиторії св. Юрія. З ліва на право: о. Мітрат Іван Олійник, Єпископ Василь Величковський, Єпископ Андрей Роборецький.

рів за мене, щоб свідчити перед ними і поганами” (Мат. 10, 16-18).

Кілька років тому в часі II Ватиканського Собору в базиліці Санта Марія Маджоре правилася Літургія за переслідувану Церкву. Головним celebрантом був Кардинал Юлій Допфнер з Мюнхену. У своїй проповіді Кардинал підкреслив правду, що Господній хрест все був і є у Його Церкві. І в різних моментах історії тої хрест тяжить більше раз на одній частині тієї Церкви, раз на другій. В теперішній точці історії тої хрест Господній тяжить більше на Українській Церкві.

Так, за ідеал єдності Христової Церкви, за свою прадідну віру, за вірність Христовому Намісникові, Українська Католицька Церква на рідних землях сьогодні переживає важке переслідування: захристії пограблені, чаші попродані, церкви перемінені на театри, музеї, на стайні. Єпископи й священники прогнані, ув'язнені, замучені. З помішаними почуваннями гордості й смутку читаємо про нові уступи мучеництва в історії Української Католицької Церкви — радше, бачимо на наших очах, як в особі Кир Василя ця історія мучеництва твориться.

В старинній грецькій історії читаємо, що греки, вигравши війну з персами, побідивши свого противника, вислали післанця повідомити своїх союзників про перемогу. Жовнір та післанець Філіпідас біг щосили — прибувши до Атен мав ще на стільки сили, що викрикнув “Ми побідили” — і серце його розірвалося і він помер.

Рік тому, Божим чудом, Кир Василь Величковський прибув сюди до нас і повідомив нас, що Христова Церква на Україні живе, що ми перемогли, що Христос воскрес, що Він там живий і діє, що Його любов живе, що віра в Нього сильна й незломна. Особа Кир Василя, його присутність між нами — це доказ Христової перемоги, перемоги добра над злом, світла над темрявою. І він відходить з цього світу з пальмою побіди в своїй руці. Це не так похорон як тріумф. Очевидно, наше серце

сповнене смутком, але ще сильніші почуття в нас, це відчуття святої гордості, піднесення, надхнення та інспірації з його прикладу.

Спаситель нам прагадує: “Істинно, істинно говорю вам: Пшеничне зерно, коли впаде на землю і не завмре, залишиться саме-одно; коли ж завмре, то рясний плід принесе” (Ів. 12, 24). Основуючись на цьому законі, історія Церкви вже від самого початку багато разів доказала правду: що кров мучеників, це насіння Церкви.

Власне тепер ми будемо засівати таке зерно — зерно зрошене й запліднене мученичою кров'ю, будемо засаджувати в молоду, свіжу, та урожайну канадійську землю . . . І маємо повну та запевнену надію, що воно тут рясний плід принесе . . . Духовний плід, вищий плід, Божий плід, плід вічного життя. Бо “хто життя своє любить, той погубить його; хто ж зненавидить своє життя на цьому світі, той збереже його, щоб жити вічно” (Ів. 12, 25).

Дійшовши до своєї мети, й досягнувши свою ціль, та зберігши вірність, Кир Василь тепер до кожного з нас говорить словами Воскресшого Спасителя взяті з Апокаліпси: “Не бійся нічого, що маєш витерпіти. От, укидатиме декотрих вас диявол у темницю, щоб випробувати вас, і матимете горе десять днів. Будь вірний до смерти, і дам тобі вінець життя” (Одрк. 2, 10).

(Слово, що його виголосив о. М. Гринчишин, Протоігумен Ч.Н.І. в часі похоронної богослужби за Єпископа Василя Величковського в церкві св. Йосифа ОО. Редемптористів, 250 Джефферсон Авеню у Вінніпезі, Ман., у вівторок, дня 3-го липня 1973 р.).

11.

WITNESSING TO CHRIST

Homily preached by Fr. M. Hrynchyshyn, C.S.S.R., Provincial, at
funeral service, July 3, 1973, St. Joseph's Church, of the
Redemptorist Fathers, Winnipeg Man.

In the Old Testament in the Book of Numbers we read: "The Lord said to Moses: Go up into mountain Abarim, and view from thence the land which I will give to the children of Israel. And Moses answered Him: May the Lord, the God of the Spirits and of all flesh provide a man, that may be over this multitude. And may go out and in before them and may lead them out, or bring them in: lest the people of the Lord be as sheep without a shepherd. And the Lord said to him: Take Josue, the son of Nun, a man in whom is **the spirit**, and put thy hand upon him. Moses did as the Lord commanded. And laying his hands on his head, he repeated all things the Lord had commanded" (Num. 27:12-23).

Having been miraculously released from the notorious Soviet prisons after 18 years of unjust confinement, the confessor of the faith, Joseph Cardinal Slipyj, chose a man in whom was **the spirit**, and laying his hands upon his head, consecrated him as his successor and spiritual heir. This happened in Moscow on the 9th floor of Hotel Moskva an hour before Metrop. Slipyj left Moscow for the Eternal City. The name of the man destined to continue the glorious work of bearing true and loyal testimony to Christ, a man in whom was The Spirit, the man was Archbishop Wasyl Welychkowskyj, a Redemptorist missionary, a deeply religious man who had made a name for himself as a preacher of the Word of God. It is to him that we today are paying our last respects and final tribute.

Even prior to his consecration as bishop the man we are

bidding farewell to today, bore open testimony to Christ by suffering imprisonment and persecution. Following his episcopal consecration he assumed full responsibility for the Church in the Ukraine, and it was not long after that he was again called to accept imprisonment for the name of Jesus Christ: a total of 13 years.

And like an Athanasius and a Chrysostom of old. Archbishop Welychkowskyj remained a fearless and undaunted leader of his flock. Nothing could break him: neither physical tortures nor psychological brainwashing, nor utterly inhuman conditions, nor forced labour, nor confinement. This was a spiritual man of inflexible character, of unimpeachable integrity, of moral uprightness, of unshakable faith and trust in God. And the offers of bribes and promises that were made to him, he disdainfully rejected even as Christ Himself cast aside the temptations of the evil one: Be gone, Satan, for it is written, the Lord thy God thou shalt adore and Him alone you shall serve”.

Through the example of his life of testimony Archbishop Welychkowskyj is a living symbol of the superiority of the spirit over matter, of the triumph of good over evil, of Christianity over godlessness. He is a living repudiation of godless communism and all it stands for.

Today at these sacred funeral rites we are paying tribute to a bishop who has earned the glory of a confessor of the faith, of a loyal soldier who remained steadfast on the field of battle; we are paying tribute to a dedicated pastor who suffered with his flock amidst the most trying circumstances; to a devoted bishop who was absolutely true and faithful to the Rock of Peter and Vicar of Christ. And the scars that he bore, for instance, his frostbitten feet, only add to his undying fame and immortal glory, like the glorified wounds on the body of the Risen Christ.

With his earthly sojourn over, Bishop Welychkowskyj today can make his own the words of Paul the apostle: “I have fought the good fight; I have finished the race; I have

kept the faith. For the rest, there is laid up for me a crown of justice, which the Lord the just Judge, will give to me" (II Tim. 4, 7, 8).

As we reflect upon this exalted apostle of giving true testimony to Christ, that Bishop Welychkowskyj so gloriously performed, we are reminded of the reassuring words of the Risen Lord in the Apocalypse (2, 10): "Do not be afraid of the sufferings which await you. The devil will throw some of you into prison to test you, and for ten days you will suffer cruelly. Remain faithful until death, and I will give you the crown of life".

12.

ПОМИНАЛЬНА БОГОСЛУЖБА ЗА БЛ. П. ЄП. ВЕЛИЧКОВСЬКОГО В РИМІ

В четвер, 5 липня 1973 р., о год. 6-ій ввечорі, була відправлена в соборі Св. Софії в Римі урочиста Св. Літургія за спокій душі Єпископа Василя Величковського, Ісповідника віри. Відправляв Блаженніший Митрополит Йосиф у сослуженні Преосв. Кир Володимира Маланчука та отців А. Рижака, Л. Гузара, М. Пришляка та П. Стецюка. Дняконував о. Рафаїл, студ. монах.

Проповідь українською і французькою мовами виголосив собрат Покійного по Чину, Преосв. Владика Володимир. При кінці Св. Літургії ще Блаженніший з'ясував короткою проповіддю життя і терпіння Покійного Владика. (Обі промови містимо окремо). Після того відслужено панахиду. Гарно співав хор питомців У.К.У. та ціла церква.

У богослужбі взяли участь кардинали Тралья, Марелля, Шепер та Пінедоллі, Преосв. Митрополит Кир Амвросій Сенишин, представники головних зарядів Чинів ОО. Редемптористів, ОО. Василіян, СС. Василіанок та інші отці, сестри й миряни. Було приявних біля 150 осіб.

Богослужба перейшла дуже урочисто та залишила глибоке враження на всіх приявних. Після відправи Блаж. Кир Йосиф запросив усіх на тризну до приміщення У.К.У.

13.

ПРОПОВІДЬ БЛАЖ. ВЕРХ. АРХ. КИР ЙОСИФА НА ПОМИНАЛЬНИЙ БОГОСЛУЖБІ ЗА УПОКІЯ БЛ. П. ВЛАДИКИ-ІСПОВІДНИКА ВАСИЛЯ ВЕЛИЧКОВСЬКОГО В СОБОРІ СВ. СОФІЇ В РИМІ, ДНЯ 5 ЛИПНЯ 1973 р.

Запрошуючи всіх присутніх богомольців на трапезу, хотів би я додати, що Покійний Владика терпів дуже багато. Скінчив він богословські студії у Львові, потім як священник вступив до Редемптористів. Після того був ігуменом у Станиславові і проповідав місії. Був арештований передусім за те, що немов би він мав там помагати здогаданій донці царя, що тоді вступила до монастиря Василіянок. Після того він був ув'язнений і з деякими перервами вертав назад до тюрми. Останні вже переходи, видно, були затяжкі для його здоров'я та й він скінчив своє життя у Канаді, будучи освободженим. Його життя є представником тих невідомих тисячів наших мучеників і ісповідників, які положили свої голови з честю, може, скажимо навіть, з найбільшою честю в нинішній католицькій Церкві — за Христа, за Церкву, за єдність і за Апостольський Престіл. Справді, ми, українці, можемо сказати, що ми сповнили свій довг гідно. Можуть вороги Бог-зна-що виговорювати, Бог-зна-що видумувати, але така маса мучеників, така маса неустрашених ісповідників, стільки терпінь, стільки страждань, то, очевидно, для Господа Бога честь і для Церкви католицької, але й так само для українського народу, що так гідно видержував. Не можна, знов, казати, що: от дивіться, я є кращий від тамтого. Але Ви знаєте, що латинські китайські єпископи мусіли відректися Папи, хоч вони й були латинського обряду. Так у Китаї пізніше, так само й інші, що там були, що втекли чи прогнані були звідтам, що мали вертатися, заявили, що вони не видержуть.

А скільки в нас тієї чести, тієї слави, тієї неустрашимости, яка без сумніву вимолить Боже благословення для нас і для цілого народу та для нашої Церкви. Нехай же й нинішні ці поминки, які відбуваються в часі рівночасного похорону його — тому й нинішня Служба Божа є якраз в часі похорону його в Вінніпезі — нехай вона буде так само й тим скріпленням наших душ, нашої молитви, довір'ям до заступництва його перед Престолом Всевишнього за ті терпіння, які він переніс — що те все є на благо нашої Церкви й нашого народу. Дай Боже, щоб так як і дотепер, щоб ми й у дальших наших стражданнях, а які приходять зі всіх боків, щоб у тих стражданнях ми видержали — і то буде славний кінець, коли ми будемо дальше так і стояти вірно при Апостольському Престолі, і боронити своїх прав у католицькій Церкві, які маємо приречені Вселенськими Архиреями в найсвятішій спосіб. Коли ми будемо завжди так видержувати, то будьмо спокійні за дальшу долю нашої Церкви, хоч нині такі тяжкі, чорні хмари возносяться над нами вгорі. Будьмо певні і маймо те довір'я, що Господь Бог над нами і що ті терпіння впродовж довгих і довгих століть, а так само й тепер, — що ті терпіння не йдуть намарно та й не йшли намарно. Коли глянути від самих початків нашого християнства, від Апостола Андрея, тих перших мучеників, херсонських єпископів, на наших Землях, а відтак дальше за княжих часів, пізніше так само за монгольських — скільки то страждань було за Церкву, скільки терпінь! І пізніше, коли прийшли й холмські часи, коли прийшло з царського боку стільки депортацій — те, мої Дорогі, стоїть записане золотими буквами в історії нашої Церкви. Не забуваймо нині та й не хилім голови під тим тягарем, але навпаки, як каже св. Апостол Павло, випростуймо свої ноги й плечі і дивімся з великим довір'ям до Господа Бога, а наше майбутнє, не зважаючи на всіх ворогів, наше майбутнє є певне, що ще є Бог над нами та й тому, хто терпить, Господь Бог

буде вмінати у велику нагороду й прославу нашої Церкви й нашого народу. Нехай і жертва цього Єпископа нинішнього, що стільки страждав, нехай вона буде тією за-порукою для нашого славного майбутнього Церкви й на-роду. Амінь.

14.

ПРОПОВІДЬ ПРЕОСВ. ВЛАДИКИ ВОЛОДИМИРА МАЛАНЧУКА НА ПОМИНАЛЬНІЙ БОГОСЛУЖБІ ЗА БЛ. П. ЄПІСКОПА ВАСИЛЯ ВЕЛИЧКОВСЬКОГО В СОБОРІ СВ. СОФІЇ В РИМІ, 5 ЛИПНЯ 1973 р.

Eminences, Excellences . . .

En qualité de confrère en Religion de l'illustre défunt j'ai le triste devoir de vous retracer en bref à cette Liturgie pontificale commémorative la vie de l'évêque défunt confesseur Mgr. Basil Welyczkowsky qui vient de décéder au Canada, suite des souffrances et sévices subies en déportation, ayant passé un an et demi dans la liberté.

Mgr. Basil fut né en Ukraine occidentale, à Stanislawiw, 1903, fils d'une souche qui avait donné plusieurs prêtres à l'Eglise. Ses études théologiques il les avait achevées à l'Académie Théologique de Léopol, réorganisées par le Recteur Joseph Slipyj. Il reçut le diaconat des mains de l'archevêque André Szeptycky, entra à la Congrégation du T. S. Rédempteur du rite oriental. Puis reçut la prêtrise des mains de Mgr. Joseph Bocian, évêque de Luck. Pendant deux années il enseigna dans le Petit Séminaire des PP. Rédemptoristes, près Léopol. De 1927 à 1935 il exerça l'activité missionnaire en Volhynie, Podlachie, Polesie, régions échues à la Pologne, avec la résidence à Kowel, avec Mgr. Nicolas Czarnecky, CSSR, Visiteur Apostolique pour les dites régions.

Les autorités civiles l'ont forcé de quitter ces régions qu'ils espéraient poloniser de force en y introduisant le rite latin. Ses Supérieurs l'ont nommé alors Recteur de l'église des Pères à Stanislawiw, Galicie Orientale. Là il parvint à ramasser matériel suffisant et capitaux avant la guerre de 1939 pour construire le sanctuaire en honneur de N. D. du Perpétuel Secours, siège de l'archiconfrérie de ce nom qu'il propageait avec ferveur.

Survint la guerre et une brève occupation de l'Ukraine occidentale par les armées soviétiques. Il jouissait alors encore d'une certaine liberté d'action. Pendant l'occupation allemande il travaillait pendant une période brève à Kame-netz Podilsk, ville en dehors de Galicie, en Grande Ukraine, région forcée à l'orthodoxie du temps des tsars russes. Chassé de là par les Allemands il devint Supérieur de la maison des PP. Rédemptoristes à Tarnopol, siège de culte spécial à N. D. et lieu de pèlerinage connu annuel à la fête d'Assomption. Là les Pères avaient agrandi le sanctuaire et érigé un monument religieux dans le parc attenant au couvent et qui servait de jardin aux Pères, et lieu de rassemblement des fidèles pendant le pèlerinage. Eglise et sanctuaire furent détruits par les autorités soviétiques.

Au mois d'avril 1945 les autorités soviétiques emprisonnèrent tous nos évêques (onze) avec son Excellence archevêque de Léopol, Mgr. Joseph Slipyj, deux Visiteurs Apostoliques et plus de 1000 prêtres...

Au mois de mars 1946 les autorités soviétiques et la police secrète forcèrent 216 prêtres de dénoncer dans un conciliabule à Léopol l'Union de l'Eglise catholique ukrainienne avec le Saint-Siège et de se soumettre au patriarcat de Moscou. Ce qui avait été fait à l'instigation de l'Eglise orthodoxe moscovite.

Tous les évêques déportés sont morts, à l'exception de l'archevêque Joseph Slipyj, actuellement cardinal, sauvé vraiment d'une manière presque miraculeuse. En 1945 on emprisonna aussi à Tarnopol Père Welyczkowsky. On lui

avait proposé: souscrire à l'orthodoxie et il sera libre ou bien il sera déporté. Sa réponse était digne d'un confesseur de la foi. Et il fut déporté, d'abord à Kiev dans une prison de sûreté d'Etat. Deux années dura l'inquisition pénible et meurtrière du Père, avec le résultat: condamnation à mort.

En prison parmi les soit-disant détenus de droit commun, lui seul prêtre, il parvenait à exercer un ministère fructueux, sauva et réconcilia avec Dieu un bon nombre de condamnés qui recouraient à lui comme des enfants. Après trois mois de détention sévère en attendant toujours son tour d'être fusillé on commua sa peine capitale en 10 ans de travaux forcés en Sibérie. Après avoir purgé sa peine dans les souffrances surtout morales indicibles il fût libéré en 1955 avec une santé déjà délabrée.

Pendant quatre ans il parvint à exercer un ministère discret sous l'oeil vigilant de la police secrète. En 1959 il reçût discrètement sous la recommandation de l'archevêque Joseph Slipyj la nomination épiscopale. En 1963, il fut sacré secrètement aussi par son Eminence J. Slipyj. En 1968 la police secrète fouilla sa demeure à Léopol, enleva livres, correspondances, icônes, les honoraires de Messe, destinés à ses Prêtres et l'arrêta sous prétexte d'activité antisoviétique. Il fût condamné à trois ans de détention ferme.

Libéré inopinément au début de 1972 il visita sa famille à Zagreb, Yougoslavie, et de là se rendit à Rome pour voir le Saint-Père et son Eminence le cardinal J. Slipyj. Celui-ci prit en charge l'évêque libéré. Il passa ainsi un an et demi en liberté avec des inquiétudes dans le coeur qu'il devait délaisser ses ouailles souffrants dans le pays. Son confrère en Religion, Mgr Maxime Hermaniuk, archevêque de Winnipeg l'invita dans son diocèse... Là, après un bref repos il prêcha les exercices spirituels aux prêtres du diocèse, aux moines Studites, visita les communautés ukrainiennes au Canada et U.S.A.

Mais le mal secret et impitoyable mine complètement sa santé déjà délabrée et le terrasse le 30 juin 1973 en 70 année de sa vie bien remplie.

La mort du confesseur de la foi nous oblige de nous interroger sérieusement sur la valeur de la Constitution soviétique proclamant la liberté de conscience ainsi que sur la même déclaration solennelle de la Société des Nations à laquelle l'Union Soviétique adhère.

15.

ВАЖКІ ДНІ МЕШКАНЦІВ ТЕРНОПОЛЯ В 1962 р.

Вступні замітки.

В 1945 р. НКВД арештувало Єпископа Величковського. У тому часі він був ігуменом тамошньої обителі Ч.Н.І. Ця обитель зо своєю церквою і другими будівлями була великим релігійним осередком. Його цілком знищила большевицька влада в 1962 р. Про це поміщуємо понижче оповідання очевидця. Насамперед однак подаємо коротку історію тернопільської монастирської церкви.

* * * * *

В Тернополі були три церкви: церква Чесного Хреста, звана надставна, побудована в 1540-вих роках, церква Різдва Христового, середня, побудована в 1601 р. ¹⁾ Обі муровані стоять по сьогодні. Третя Успення Пресвятої Богородиці, звана Микулинська, або монастирська. Вона була дерев'яна, побудована в 1550-их роках, простояла до 1830 р. На її місці побудовано з каменю нову церкву, а біля неї кам'яну прегарну дзвіницю. Коло церкви був теж давній цвинтар, на якому не ховано померлих від 1830 р., бо місто розрослося і довкола цвинтаря були вулиці. На цьому цвинтарі було багато великих кам'яних нагробників, з виритими в камені написами, що мали велику історичну вартість.

В 1930 р. Сл. Божий Митрополит А. Шептицький передав цю церкву ОО. Редемптористам. Вони вимурували біля церкви гарну каплицю в 1932 р.

---

¹⁾ Володимир Мацьків, "Неправильне порівняння", "Америка", Філадельфія, 1-го березня, 1974, ч. 42, стр. 3.

Тернопіль, столиця Поділля, через довгі роки не мав відповідної церкви. Вправді тут були три церкви, але вони разом не могли помістити навіть третини українського населення. Тому в 1935 р. ОО. Редемптористи взялися до розбудови своєї монастирської церкви. Тернопільські українці з великою радістю повитали початок цієї розбудови і дуже ревно помагали. Помагали також українці з інших місцевостей Галичини, Америки й Канади. Завдяки тій щедрій допомозі, нові мури росли майже з кожним днем і з Божою поміччю повстала велика, простора святиня, яка могла помістити 2000 людей. ОО. Редемптористи її гарно улаштували. На празник св. Івана Хрестителя 7-го липня 1938 р. Преосв. Николай Чарнецький при великим здвізі народу її посвятив ²⁾. В цій церкві був чудотворний образ Божої Матері. Від давна обходили тут дуже урочисто празник Успення Богородиці, 28-го серпня. Тоді приходили до міста тисячі людей з цілого Поділля, часто був сам Митрополит зі Львова, або його делегат та 50-60 священників.

В давнині під місто Тернопіль часто підсувалися когорти татар і турків. Турки були в Тернополі два рази. Вони здобули місто, знищили замок та нарobili багато шкоди. Однак ані татари ані турки не вчинили монастирській церкві ніякої шкоди. Нема про це ніякої згадки. Те, що шадили татари й турки, знищила в 1962 р. большевицька влада. Сьогодні на місці церкви й цвинтаря стоять доми й московська школа ³⁾.

ОПОВІДАННЯ ОЧЕВИДЦЯ

“Не минуло ще десять днів з того часу, як почали розбирати каплицю, що стояла на цвинтарі святоуспенської церкви напроти дзвіниці, де рік-річно відправлялись торжественні Богослужби на величавому празнику Успення Пресвятої Богородиці, а на якій був напис, різблений в камені: “Отці Чина Найсвятішого Ізбавителя збудували цю каплицю в 200-літню річницю оснування Чина. 1732-1932”, коли на цвинтарі знову затаракотів трактор. Дня 28. червня 1962 р. після обіду стягнули вежу з дзвіниці.

Дзвіниця опиралася на двох стінах, скріплених по боках окремими підмурованнями, а попід нею проходила в'їздова брама, доволі широка й висока так, що навіть найбільші вантажні авта могли туди

²⁾ О.В.П.Ч.Н.І. “Мрія-дійсність”. Марійський Ювілейний Календар, Львів, 1938, стор. 134-135.

³⁾ Вол. Мацьків, “Неправильне порівняння”, “Америка”, Філядельфія, 1974, ч. 42, стр. 3.

проїздити. Долішня частина дзвіниці мала форму квадрату. Від сторони вулиці понад брамою стояли три кам'яні фігури. По середині стояв Христос, тримаючи в лівій руці велику кулю, а праву піднісши в гору. По боках постаті св. Петра і св. Павла. Св. Петро тримав в руці ключі і книгу, св. Павло євангеліє і хрест. Повище цих постацій були великі вікна. Таких вікон було чотири, по одному з кожної сторони. Над цими вікнами вежа переходила з чотирикутної на восьмикутну. Тоді знову приходили вікна, їх було вісім по одному на кожній гранці. Повище вікон було відповідне закінчення і баня з хрестом, покрита цинковою бляхою. Висота цілої вежі-дзвіниці виносила коло 60 м.

Саме тоді, коли почали нищити цю дзвіницю, я переходив вулицею та зупинився. Тоді підійшов до мене начальник цих робітників, що розбирали, призначенням Фінашині Ніколай Павлович і його заступник Пацула Ісаак Карпович. Я запитав начальника, нащо він робить нам таку кривду, чому розбирає таку старинну пам'ятку, та цеж прикраса міста і культурна пам'ятка українського народу, мабуть піде в світі нема такої другої дзвіниці, яку подивляля в часі воєн італійці, німці, мадяри та представники других народів; вони любувались нею, робили знімки та оглядали з усіх сторін зі зацікавленням. На це відповів Фінашин: "Єто строїли попи, розбіром і зделаєм здесь двор".

Через кілька днів зустрів я на тому самому місці шофера, напризвоще Гоцманов і запитав його нащо вони розбирають таку гарну будівлю, цеж архітектура наших предків, скільки вони коло неї напружувалися, щоб залишити нам таку дорогоцінну пам'ятку; вони возили каміння волами, возами, а кожний камінь виносили на гору власними руками. Гоцманов відповів: "Кой матери — розобрать".

В дні 25 серпня 1962 р. закінчили розбирати каплицю і дзвіницю і цього самого дня скинули хрест з середньої бані церкви та почали руйнувати нутро церкви, ломали образи, іконостас, престולי, зривали паркетову підлогу . . .

Учні з "руської" школи, що її побудували недавно біля церкви, цілу осінь, виходячи на перерву, кидали каміння до вікон та дуже тішились, якщо котрийсь попав в шибу. Деякі з них заходили до церкви зі своєю потребою та в той спосіб збещували нашу церкву . . .

Стягнувши хрест з вежі, почали зніматися бляхи з бань і борувати діри в стінах і закладати міни. Дня 18 жовтня о 5-ій годині вечором було 8 вибухів мін, але церква не розвалилась. Після того, як церква була напів зруйнована і з зовні і в нутрі, коли на вежах вже не було всіх хрестів та позривано бляхи з бань, а стіни були потріскані, прийшли якісь два панки з фотоапаратом та почали робити знімки з зовні і в нутрі. Це мабуть тому, щоб колись в майбутньому можна було

доказати світові, що церква, дзвіниця і каплиця були вже старі, зруйновані війною і їх треба було розвалити.

Ті самі учні кидали камінням до розп'ятого Спасителя, що висів біля церкви на дубовому хресті, вирізьблений зі сивого каменя, величини нормальної людини.

Цілий день в неділю, 18 листопада 1962 р. і цілу слідуючу ніч було світло в церкві, де вертіли діри та закладали вибуховий матеріял, а в понеділок рано 19 листопада від год. 7:30 продовжували цю роботу при допомозі війська і поліції. Військовики дальше закладали вибухові матеріяли, а поліція не допускала людей близько церкви. Люди плакали, а навіть природа заплакала, співчуваючи з людьми, бо небавом після вибуху і зруйнування церкви почав падати дощ.

Поліцаї відганяли людей говорючи: "палетела ваша церква в космос" а якийсь військовий старшина сказав: "Уже дело сделано".

Після сильного вибуху почали приходити та приїжджати люди з цілого міста і з околиці, щоб на власні очі побачити цю велику кривду, яку нам заподіяно. Навіть люди, що родились і жили поза Тернополем, жалували і говорили, що вони не мали права руйнувати такої історичної пам'ятки. Одна з бань при вибуху, полетіла на середину вулиці, але її зараз пороздирали тракторами.

Ще перед вибухом та висадженням церкви, прибули на місце два ескаватори, щоб грузити каміння з церкви на авта з пожежної сторожі. Прибуло теж авто з водою. Це на випадок, якщо б вибух спричинив пожежу в котромусь домі, що стоїть поблизу. Треба зазначити, що цей вибух повисаджував багато вікон в сусідніх домах.

Після зруйнування церкви почали днями і ночами вивозити автами каміння і груз на город напроти церкви, на подвір'я Яримовичів та на поблизкі сіножаті. Сипали, де попало, щоб чимскоріше затерти сліди такої нечесної роботи.

Коли я стояв біля колишньої церкви, до мене підійшов начальник відділу кадрами з автоколони прізвище Гусев Сергій Владімірович. Я запитав його нащо вони зруйнували нам церкву? Він відповів: "Вам церкви не нужно, масте кіно і ходіть до нього".

Після розвалення церкви залишився ще тільки хрест з розп'ятим Спасителем, що стояв між церквою і дзвіницею. Але і його не залишили в спокою. Над'їхав ескаватор і розвалив хрест, а Ісуса, що страждав на хресті та дивився на плачучих християн-українців, чоловіків і жінок, роздавили гусинцями трактора. Люди дуже тиснулися до розбитої постаті Спасителя, але поліція їх відганяла.

До тих, що наглядали цієї підлої роботи належали теж начальники Нерцесов Степан Абарцумянович і Мячін Ніколай Захаровіч'.

У сумних часах, що їх переживає сьогодні Українська Католицька

Церква під комуністичною безбожною владою треба завжди пам'ятати на що правду, що Христова Церква є непереможна. Вона може переживати великі переслідування, але з усіх переживань вона завжди виходить переможницею. Христос сказав: "У світі страждатимете. Та бадьортеся, я побідив світ" (Ів. 16, 33). Христос живе й завжди перемагає у своїй Церкві. Це пророчисто доказує історія.

"В 1672 р. турецький султан Могамед IV здобув укріплене місто Кам'янець Подільський ⁴⁾). Перед торжественним в'їздом до міста, султан наказав очистити місто з усього, що християнське; на християнських цвинтарях викопувано мерців, кидано їх на жир собакам, а хрести нищено й палено, з церкви позривано хрести, на їх місце поставлено турецькі півмісяці, дорогі ризи, сосуди й церковні книги спалено, а церковними образами й іконами вимощено дорогу, що нею мав їхати до міста Могамед IV". Сьогодні і сліду нема по турецькому пануванні в Україні.

Історія повтарається. Сучасне переслідування Української Католицької Церкви пригадує повищу історію з-перед 300 років. Але хто вірний Христові, він не загине. Він переможе всіх ворогів, всі переслідування його не знищать. Бо хто, як Бог! І для Української Католицької Церкви прийде по Голгофі Воскресення.

Божі млини мелють поволи, але певно.

---

4) з Само-видаву в Україні.

5) Григор Лужницький, "Триста років тому", "Америка", Філядельфія, 1972, 31-го березня, 1972 р., ч. 62, стр. 5.

16.

Underground church in Soviet BISHOP TELLS OF LONELY UKRAINE CONSECRATION

Globe and Mail, Toronto, Ont., Saturday, October 7, 1972.

The drama of the consecration of a bishop according to an Eastern Christian ritual, came alive as the white-bearded, elderly bishop described it.

The consecration had taken place, not in a gigantic crowded cathedral, but in a darkened room somewhere in the Ukraine, with no people present.

Most Rev. Wasył Welychkowskyj, Ukrainian Catholic Bishop of Lutsk, a man in his late 60's, told his own story of being a bishop consecrated in and for an underground church. He was in Toronto to conduct a retreat for priests.

Thinking back to 1962, and speaking through an interpreter, Bishop Welychkowskyj felt it was not advisable to reveal any details about where and by whom he was made bishop, for in the Soviet Union, what is called the Ukrainian "rite" of Catholicism is prescribed.

Persecution began at the end of the Second World War, the bishop said. At that time there were 3,000 priests in his diocese, which included 5,000,000 to 6,000,000 Ukrainian Catholics in the entire Ukraine.

One thousand priests were forced to leave the country, and another thousand were exterminated, Bishop Welychkowskyj said. In any case, the Ukrainian Catholic Church was not permitted to operate in public, and went underground.

"The Ukrainian Catholic Church from 1945 was officially liquidated. It was not permitted for any priest or bishop to have Mass. It was like the catacombs. All the churches were closed".

Although he continued to have Mass daily in his small apartment, he was not able to have anyone attend.

Nevertheless, the bishop said, he continued to preach in small groups, baptize, officiate at marriages, "but clandestinely, night or day, very cautiously".

Although the children were brainwashed because of an areligious home environment, the people remained loyal to their faith. Bishop Welychkowskyj said.

When authorities discovered his ministry, he was sent to prison. He spent a total of 13 years in jail, the last term of three years, which ended last January, for publishing a religious book, a simple history of the picture of Our Lady of Perpetual Help. "It is illegal in the Soviet Union to publish religious literature", the bishop said.

He was interned in a slave labor camp, one of 2,000 prisoners, he said, and was required to shave off his beard, which in the Soviet Union is the sign of being a priest.

"I became very ill. Therefore they released me from work, ordered me to do no work. They were afraid that if I did, they would create a martyr".

Last February, because of age and ill health, he was allowed to leave the Ukraine on condition that he not return, and spent some time with his sister in Yugoslavia. Bishop Welychkowskyj plans to live in Canada with the Ukrainian Catholic Archbishop of Winnipeg.

Did the Ukrainian Orthodox priests have the same problems?

"It was a little easier for them", the bishop said.

Did they protest against this treatment of Eastern-rite Catholic priests?

"Not a word. It was not policy".

Would his lot have been easier if he had joined the Ukrainian Orthodox Church?

"They tried to entice me. It would have made a world of difference. Once when I was caught, they said: 'Sign here, then do what you want'.

"It would have been going against the faith, giving up the church".

The Ukrainian Orthodox and Ukrainian Catholic churches, except for the latter's communion with the Pope, are essentially the same in traditions and teachings, said Very Rev. Michael Hrynchyshyn, Provincial Superior of the Ukrainian Redemptorist Order in Canada and the U.S. Father Hrynchyshyn was the bishop's translator.

Over there, these differences have special historical overtones. To change over would be a black day.

"Three hundred and fifty years ago the Ukrainian Church in the Western Ukraine became Catholic. But the Russian Czars liquidated dioceses, exerted pressure. It was a little like Northern Ireland", Father Hrynchyshyn said.

Undoubtedly this background and his own experiences affect Bishop Welychkowskyj's feelings about ecumenism between the Vatican and the Russian and Ukrainian Orthodox churches.

"The Vatican has a good diplomatic approach; it approaches cautiously", the bishop said.

"But they are going to be deceived by the Orthodox. They're not sincere. The Russian Orthodox Church is not truly a church, but a tool in the hands of the Government of a police state.

"The authority of the Communists has declined. They are trying to get support elsewhere. The Vatican is important for their interest in making friends".

A recent controversy between the Ukrainian Catholics and the Vatican concerns the Ukrainians' desire to have their own patriarch, as other Eastern Catholic churches have.

The Vatican considers this might offend Soviet officials and the rival Ukrainian Orthodox Church.

"I share the general sentiments of Ukrainian Catholics", Bishop Welychkowskyj said.

"The Vatican thinks caution on this matter will encourage relations with the Orthodox Church. The Vatican is deceived.

"It is a mistake on the part of Vatican officials".

17.

BISHOP WASYL VSEVOLOD WELYCHKOWSKYJ, C.S.S.R.

Winnipeg Tribune, July 3, 1973.

Bishop Wasyl Vsevolod Welychkowskyj, CSSR., was born June 1, 1903 in Stanislawiw, Western Ukraine. He died in Winnipeg on June 30, 1973. He made his theological studies at the Theological Academy of Lviv after he joined the Redemptorist Order. He received the diaconate from the hands of the Servant of God Andrew Sheptytsky and the priesthood from Bishop Joseph Bocian, Bishop Welychkowskyj's predecessor in the See of Lutsk. Following his ordination, Father Welychkowskyj taught in the Redemptorist minor seminary at Zboiska, Ukraine. Then for ten years he was engaged in missionary work among our Orthodox brethren in Wolyn. He did much to promote the cause of ecumenism. His zealous and singleminded preaching of the Good News contributed to the improvement of relationships between the Orthodox and the Catholics.

In 1935 he was named religious superior of the Redemptorist community at Stanislawiw. In that capacity he spearheaded many missionary efforts. Among other things, the Servant of God Metropolitan Sheptytsky asked Father Welychkowskyj to direct a simultaneous general mission in all the Ukrainian Catholic Churches in Lviv. This missionary endeavour was highly successful. It contributed much to the spiritual renewal of the faithful. As early as 1937 Metropolitan Sheptytsky, Archbishop of Lviv, considered Father Welychkowskyj as a possible candidate for the episcopacy. He spoke of him as being very zealous and pious, having the potentialities of a good bishop, but at that time, perhaps slightly too young. In 1942 Father Welychkowskyj was appointed superior of the Redemptorist monastery at Ternopil, where he continued his missionary work.

Father Welychkowskyj was arrested by the Soviet authorities in Ternopil in 1945. In April of that same year the Communist authorities arrested eleven bishops, two apostolic visitators, more than 1,700 priests and countless Ukrainian Catholic faithful, many of whom were sent to Siberia. Because Father Welychkowskyj was very highly respected as a priest, missionary and religious superior, the Communist authorities were concerned about removing him or breaking him. They feared his influence in the Ukrainian Catholic community. Consequently he was transported from Western Ukraine to Kiev where he was confined in the central prison. A Soviet court condemned him to death. This was

later commuted to ten years' imprisonment, which he served at Vorkuta near the Arctic Ocean.

During his sojourn in prison Father Welychkowskyj managed to daily celebrate the liturgy in secret. After his release from prison he naturally continued the performance of his priestly work, albeit clandestinely. In an interview that he granted to a reporter of the Toronto Globe and Mail on October 7, 1972, Bishop Welychkowskyj said: "The Ukrainian Catholic Church from 1945 was officially liquidated. It was not permitted for any priest or bishop to have Mass. It was like the catacombs. All the churches were closed".

Father Welychkowskyj was consecrated Bishop 1963 by a high Church official, but his nomination as bishop had been issued yet in 1959. On January 27, 1969, he was again arrested by the secret police and sentenced to three years imprisonment. About this second confinement the Bishop said: "I became very ill. Therefore they released me from work. They were afraid that if I died, they would create a martyr". After the completion of his jail term he was freed on January 26, 1972 and allowed to leave the Soviet Union. At first he went to Yugoslavia and then to Rome. He arrived in Winnipeg on June 15, 1972.

Bishop Welychkowskyj can make his own the words of the Apostle Paul: "I have fought the good fight, I have finished the course, I have kept the faith. For the rest, there is laid up for me a crown of justice, which the Lord, my just Judge, will give to me in that day." (II Tim. 4, 7-8).

On Tuesday, July 3 at 8:00 p.m. the body will be brought to St. Joseph's Church, 250 Jefferson Avenue, Winnipeg, where a Panachyda will be sung. On Wednesday, July 4 at 8:00 p.m. the funeral rites will be sung at St. Vladimir and Olga Cathedral, 115 McGregor, Winnipeg. The Pontifical Funeral Liturgy will be celebrated in the same cathedral on Thursday, July 5, at 9:30 a.m. The Ukrainian Catholic bishops of the free world are expected to participate in the funeral rites as well as many other dignitaries. Cropro Funeral Chapel is in charge of the funeral services.

18.

UKRAINIAN CATHOLIC BISHOP PAYS BRIEF VISIT TO REGINA

"The Leader-Post", The Third Page, Regina, Sask.

September 11, 1972.

A Ukrainian Catholic bishop of the underground church in Western Ukraine paid a brief visit to Regina Saturday.

Bishop Vasyl Velychkowskyj, who was released by the Soviets on Jan. 27, spent a total of 13 years in Siberian prisons for practising the Catholic faith, which has been banned in the U.S.S.R. since 1945.

The 69-year-old bishop was met at the airport by clergy and lay-representatives of the Ukrainian Catholic community in Regina. Following lunch at St. Basil's Ukrainian Rectory, he continued to Kamsack where on Sunday he celebrated a mass in St. Josaphat's Ukrainian Catholic Church assisted by Bishop Andrew Roborecki of Saskatoon.

Bishop Velychkowskyj has been touring Canada and the United States since mid-June. He is in poor health and is expected to retire either in Yorkton or Winnipeg with the Redemptorist Fathers, the Order in which he was ordained a priest.

He was born in 1903 in Stanislaviw, Western Ukraine, and began his seminary studies in Lwiv under Metropolitan Andrew Sheptycky, who died in 1944.

From 1925 to 1935 he worked as a missionary priest in the western part of the Ukraine. He then served as a pastor in various parishes in the Ukraine until his arrest in Tarnopol in 1945.

Bishop Velychkowskyj was with 11 bishops and 1739 priests arrested that year by the Soviet government and sent to the coal mines in Siberia.

He was released in 1955, but continued practising the Catholic religion which had by now gone underground.

In 1959, he was nominated as bishop for the underground church. It is believed he was consecrated an archbishop in 1963. Since the activities of the church in the U.S.S.R., out of necessity are kept secret, it is not known who officiated at his consecration. However, it is believed to have been Joseph Cardinal Slipyj, who was released by Soviet government in 1963 and now is at the Vatican in Rome.

Bishop Velychkowskyj was arrested again in 1969 in Lwiv by the secret police. He was stripped of all his possessions and sent back to Siberia where he remained until release in January of this year.

He visited relatives in Yugoslavia, then went to the Vatican where he was a guest of Cardinal Slipyj before coming to North America.

The bishop, who has declined interviews during his North America tour, has said during informal talks with clergy and laity that "The Ukrainian people are suffering harsh persecution and oppression in their native land, but they are not giving up because they have faith in God".

•

• •

• •

ЗМІСТ

Передмова	VIII
Слово від автора	XII

I

ЖИТТЄПИС

1. Родина і молоді літа	1
2. Ієромонах-Місіонер	4
Збоїска. Станиславів. Волинь. Станиславів.	
3. Друга світова війна	9
Большевицька окупація. Станиславів. Німецька окупація. Кам'янець Подільський. Тернопіль.	
4. Перше ув'язнення	15
Київ. Воркута. Володимир над Клязмою. Воркута. Релі- гійне життя в невольничих таборах. Поворот до Львова. Церква в катакомбах.	
5. Друге ув'язнення	23
Слідство. Засуд. Тюрма в Кумунарську. Виїзд на волю.	
6. У вільному світі. В Канаді і ЗДА.	29
7. Остання недуга і смерть. Похорон	43
8. Заключне слово	50
Примітки	57

II

МОЇ ЖИТТЄВІ СПОМИНИ

1. Вступ	63
2. Мої батьки	63
3. Мое дитинство	68
4. Молодечі літа	69
5. Польська неволя	73
6. Духовний стан	76

7. Монаше життя	80
8. Учитель в ювенаті-гімназії і священниче рукоположення	83
9. Подорож до Бельгії	86
10. Станиславів. Мої місії	88
11. Ковель. Праця на Волині	89
12. Ігумен в Станиславові. Рік 1939	95
13. Рік 1940	96
14. Кам'янець Подільський	100
15. Роки 1943-1944	105
16. Тернопіль	107
17. Арештування. На суд до Києва	111
18. Камера смертників. Заміна засуду	114
19. Етап до Кирівської області	117
20. Воркута. Володимир над Клязмою	120
21. Поворот до Львова	122
22. Рік 1956	124
Короткий життєпис Єпископа Василя Всеволода Величковського Ч. Н. І.	125

III

ДОДАТКИ

1. Марійський Ювілейний Альманах	131
2. "Благословенна будь Мамо"	131
3. Чудесна поміч Матері Божої Неустанної Помочі .	134
4. О. Василь Всеволод Величковський, ЧНІ., Мето- дика унійної праці між нез'єдиненими православ- ними на Волині	137
5. Про місії в Галичині	147
6. "Він за правду страждав", Митрополит Кир Максим вітає Владику Василя Величковського у Вінніпезі	148
7. Слово Владики Василя Величковського в часі пластової зустрічі в Іст Четгем, Н.Я.	152
8. Слово о. Протоігумена М. Гринчишина ЧНІ. з приводу святої Вечері	155

9. Eulogy for a Bishop delivered by Bishop Jaroslav Gabro at the funeral of Bishop Wasyl Welychkowski	157
10. Слово о. Протоігумена М. Гринчишина з приводу похорону Єп. Величковського	160
11. Witnessing to Christ	164
12. Вісті з Риму. Поминальна Богослужба за бл. п. Єп. Величковського	166
13. Проповідь Блаж. Верх. Арх. Кир Йосифа на поминальній богослужбі за упокій бл. п. Владики-Ісповідника Василя Величковського	167
14. Проповідь Преосв. Владики Володимира Маланчука на поминальній богослужбі за бл. п. Єп. Величковського. (По французьки)	169
15. Важкі дні мешканців Тернополя в 1962 р.	172
16. Underground Church in Soviet	176
17. Bishop Wasyl Vsevolod Welychowskyj, C.S.S.R....	179
18. Ukrainian Catholic Bishop pays brief visit to Regina	180

С В І Т Л И Н И

По сторінці 48

1. О. Василь Всеволод Величковський Ч.Н.І., місіонер в 1937 р.	1а
2. Група Отців і Братів Ч.Н.І. — 3. Манастирська церква в Тернополі	2а
4. О. Василь Величковський і його мати. — 5. Єп. Величковський по своєму другому ув'язненні	3а
6. Богослуження в Римі в 1972 р.	4а
7. Повітання на аеродромі в Вінніпезі (I)	5а
8. Повітання на аеродромі в Вінніпезі (II)	6а
9. Повітання на аеродромі в Вінніпезі (III)	7а
10. Повітання на аеродромі в Вінніпезі (IV)	8а
11. Українська Школа Непорочного Серця Марії в Вінніпезі	9а
12. Єп. В. Величковський в рр. 1972-1973	10а
13. Архидієцья Літургія в катедрі в Вінніпезі (I)	11а
14, 15. Архидієцья Літургія в катедрі в Вінніпезі (II, III)	12а
16, 17. Архидієцья Літургія в катедрі в Вінніпезі (IV, V)	13а
18. По Архидієцья Літургії перед катедрою	14а
19, 20. Бенкет в честь Єп. Величковського в Вінніпезі (I, II)	15а
21, 22. Бенкет в честь Єп. Величковського в Вінніпезі (III, IV)....	16а

По сторінці 128

23, 24. Бенкет в честь Єп. Величковського в Вінніпезі (V, VI)	17а
25. Реколекції священників в Вінніпезі	18а
26. Реколекції священників в Едмонтоні	19а
27. Реколекції священників в Торонті	20а
28. Владика Величковський з Владикою Борещьким—29. Група свя- щенників Торонтонської Єпархії з Єп. Величковським і Єп. Борещьким	21а
30. Єп. Величковський в Реджайні, Саск.	22а
31, 32, 33. Іст Четгем, міжкрайова Пластова зустріч (I, II, III)	23а
34. Владика Величковський в Мінеаполісі, Мінн., ЗСА.	24а
35. Філядельфія. Митрополити й Єпископи вітають Владика Величковського	25а
36. Філядельфія. Єп. Величковський в Катедрі (I)	26а
37. Філядельфія. Владика Величковський в Катедрі (II)	27а
38. Філядельфія. Перед Катедрою	28а
39. Філядельфія. Провідіння	29а
40. Факс Чейс, Па. СС. Василянки вітають Єп. Величковського	30а
41. Факс Чейс, Па. Перед монастирем СС. Василянок	31а
42. Вінніпег. Інститут Просвіти вітає Владика Величковського хлібом і сіллю	32а

По сторінці 160

43. Вінніпег. Інститут Просвіти. Єп. Величковський благословить наріжний камінь	33а
44. Вінніпег. Інститут Просвіти. Священники і народ впроваджу- ють Єп. Величковського до новоперебудованого Інституту Про- світи	34а

45. Вінніпег.	Манастир ОО. Редемптористів св. Йосифа	35а
46. Вінніпег.	Катедра св. Володимира і Ольги. Похорон Єп. Величковського	36а
47. Вінніпег.	Катедра. Похорон Єп. Величковського	37а
48. Вінніпег.	Похорон Єп. Величковського. Прощальна молитва	38а
49. Вінніпег.	Похорон. Владика Величковський в домовині	39а
50. Вінніпег.	Похорон Єп. Величковського. На цвинтарі	40а
51-52. Саскатун.	Єпископ Величковський відвідує Саскатунську Єпархію	161

ЗАВВАЖЕНІ ВАЖНІШІ ПОМИЛКИ:

сторона	рядок	є	має бути
13а	2 з гори	дівої	лівої
2	17 з гори	Студіїв	студій
16	3 з долини	соціалісдичній	соціялістичній
26	17 з долини	табораз	таборах
33	10 з долини	Редемптористів	Редемптористи
45	11 з гори	буо	був
64	18 з долини	р.к	рід
72	15 з долини	було	була
73	17 з долини	дехто	деякі
78	2 з гори	нахив	нахил
79	11 з долини	Пробесора	професора
83	3 з долини	невіціяту	новіціяту
89	9 з долини	1927	1928
97	7 з гори	великм	великим
107	10 з гори	есесове.ь	есесовець
114	17 з гори	дорба	добра
114	19 з гори	вернула	вернулася
145	18 з долини	обюрацій	абюрацій
147	8 з долини	автобіографії	автобіографія
175	2 з долини	Захаровіч"	Захаровіч" 4)
177	7 з долини	did	did

